

HRVATI U SLOVENIJI

---

dr. sc. Filip Škiljan
dr. sc. Marina Perić Kaselj

Hrvati u Sloveniji

dr. sc. Filip Škiljan
dr. sc. Marina Perić Kaselj

Za nakladnika:

Đanino Kutnjak
dr. sc. Marina Perić Kaselj

Nakladnici:

Savez hrvatskih društava u Sloveniji
Institut za migracije i narodnosti

Naklada:

500 primjeraka

Grafičko oblikovanje:

Ninoslav Kutnjak, dipl. dizajner

Lektura i korektura:

Marijo Malkoč, mag. educ. philol. croat.

Tisk:

Tiskarna Arma Lendava

Recenzenti:

Dr. sc. Šime Ivanjko, prof. emeritus
Dr. sc. Vera Klopčič

CIP - 323.15(497.4=163.42)

ŠKILJAN, Filip
Hrvati u Sloveniji / Filip Škilja, Marina Perić Kaselj.
Ljubljana : Savez hrvatskih društava u Sloveniji, 2018
ISBN 978-961-93667-1-4
1. Perić Kaselj, Marina
293772032

Lendava, 2018.

Uvod

Odnosi između hrvatskoga i slovenskog naroda u prošlosti kao i u sadašnjosti bili su stalni. Dva su se naroda razvijala jedan pored drugog ispreplićući međusobne odnose kroz stoljeća zajedničkog postojanja na teritoriju srednje Europe. Kao što piše Petar Korunić, prva veća skupina Hrvata postoji već na tlu Karantanije u vrijeme ranog srednjeg vijeka.¹ O tome svjedoče imena krajeva i naselja povezana s imenom Hrvat. Ipak, prijelomna točka u odnosima Hrvata i Slovenaca svakako je 1526. godina kada su se prostori današnje Hrvatske i Slovenije našli pod istim vladarima u jednoj zajedničkoj državi – u Habsburškoj Monarhiji. Od tada do raspada Austro-Ugarske Monarhije Hrvati i Slovenci žive pod istim vladarima. U periodu 16. stoljeća, uslijed osmanskih upada na hrvatski teritorij, dolazi do raseljavanja hrvatskog stanovništva, među ostalim i u krajeve tadašnje Kranjske i Štajerske. Posebice mnogo doseljenika je došlo na prostor Žumberka i na područje današnje Bele krajine oko Metlike i Črnomelja, ali i na Ptujsko polje u Donjoj Štajerskoj gdje su čitava sela bila nastanjena doseljenicima iz današnje Hrvatske.² U vrijeme mletačke vladavine u Slovenskom primorju jedan dio Hrvata iz Like i Dalmacije doseljava i na to područje. O tom postoje i pisani izvori (npr.

seoba šibenskih kmetova iz okolice Šibenika u Piran 1463.).³ Na koparskom području je oko 1500. godine bilo najmanje 180 obitelji Morlaka. Činjenica je da je jedan od službenih jezika u Kopru u 17. stoljeću bio i hrvatski jezik te da su brojni duhovnici u Slovenskom primorju bili Hrvati. U Kopru je bio ustanovljen 1467. godine glagoljaški samostan.⁴ Razdoblje intenzivnih odnosa Hrvata i Slovenaca bio je i period reformacije u 16. i 17. stoljeću kada su brojni impulsi iz slovenskih zemalja »zapljusnuli« i hrvatske krajeve.⁵ Period 19. stoljeća bio je osobito plodan u hrvatsko-slovenskim odnosima budući da su se upravo u to vrijeme u obje zemlje javili narodni preporodi. Pojedini hrvatski preporoditelji sudjelovali su u slovenskom narodnom preporodu kao što je i bilo obrnutih slučajeva. U razvijanju nacionalnih preporoda posebno mjesto ima 1848. godina kada se u revoluciji formiraju hrvatski i slovenski nacionalni programi. Od 1918. do 1990. (s izuzetkom razdoblja između 1941. i 1945.) Hrvati i Slovenci ponovno žive u zajedničkoj državi s tom razlikom da sada više ne postoje zidovi između njih, budući da više ne postoji Austro-Ugarska Monarhija sastavljena od dva dijela gdje su se jedni nalazili unutar austrijskog dijela monarhije, a drugi unutar mađarskog dijela monarhije. U tom su periodu ostvarene mnoge veze, a migracijski procesi uzeli su još više maha negoli je to bilo u vrijeme

1 P. Korunić, »Odnosi između hrvatskog i slovenskog naroda u prošlosti« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 20.

2 O tome vidi u: H. Petrić, *Pogranična društva i okoliš – Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*, Zagreb 2012., str. 92-93.

3 M. Bertoša, »Hrvatski etnički element u Koparskom primorju u doba Venecije (XVI-XVIII. stoljeće)« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 33.

4 T. Mamić, *Hrvati u Kopru* (rukopis).

5 Vidi na primjer u V. L. Deutsch, »Hrvatsko-slovenske veze u reformaciji« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 73-76.

Austro-Ugarske Monarhije. U vrijeme socijalističke Jugoslavije nakon 1945. posebno mnogo ljudi s hrvatskog i bosanskohercegovačkog područja dolazi u Sloveniju, a zajednica Hrvata koja danas živi u Sloveniji upravo je rezultat tadašnjih migratornih procesa iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji su vrhunac svojega intenziteta imali od početka šezdesetih do kraja osamdesetih godina dvadesetog stoljeća.

Rezultati popisa stanovništva – demografski pokazatelji

Tiskani popisi stanovništva u Austro-Ugarskoj Monarhiji vode se od 1857. godine, a od 1880. godine postoje podaci u tim popisima koji nam omogućuju da pretpostavimo, odnosno da zaključimo koje su nacionalnosti bili stanovnici određene regije, kotara ili naselja. Jedan od načina ustanovljavanja broja Hrvata u periodu između 1880. i 1910. godine na području dijelova današnje Slovenije (Kranjske i Štajerske) je zavičajnost popisanog stanovništva u Hrvatskoj i Slavoniji, odnosno broj govornika hrvatskog jezika kao materinjeg. Prema dostupnim objavljenim popisima stanovništva najveći broj doseljenika iz Hrvatske (zavičajnika iz Hrvatske) živio je 1880. u Ptiju i okolicu, u Brežicama i okolicu i u okolicu Črnomelja.⁶ Takvi rezultati su logični budući da su ova tri kotara smještena u pograničnom prostoru Štajerske, odnosno Kranjske. U naредnom periodu 1890. broj doseljenika iz Hrvatske i Slavonije popeo se sa 2.934 na 4.027, a najveći broj popisanih bio je i opet u pograničnim

kotarevima Črnomelj, Kočevje, Brežice i Ptuj.⁷ Komunikacije između Hrvata i Slovenaca s jedne i druge strane Kupe, Sutle i Haloza bili su kroz povijest intenzivni, a gospodarski i privatni (ženidbeno-udadbane veze) faktori svakako su utjecali na broj zavičajnika iz Hrvatske i Slavonije na tom pograničnom teritoriju. Popis iz 1900. nije realan budući da nisu popisani zavičajnici iz Hrvatske i Slavonije u tri za ovo istraživanje vrlo važna pogranična kotara: Kočevje, Krško i Celje.⁸ U ta tri kotara, sudeći prema prethodnom popisu iz 1890., sasvim je sigurno bio veliki broj zavičajnika iz Hrvatske i Slavonije, ali je popisivačevom greškom taj podatak propušten. U popisu iz 1910. godine vidljiv je porast hrvatskih zavičajnika u Kranjskoj i Donjoj Štajerskoj koji je tada iznosio 6.822 ljudi. Najveći broj doseljenika iz Hrvatske i Slavonije zabilježen je i opet u pograničnim kotarevima Kočevje, Črnomelj, Brežice, Celje i Ptuj. Popis koji potječe iz 1910. godine donosi i podatke o materinjem jeziku stanovništva. Prema tom popisu vidljivo je da je na području Kranjske bilo svega 205 osoba kojima je materinji jezik bio srpsko-hrvatski i to najviše na području grada Ljubljane (gdje ih je bilo 113) te kotara Črnomelj gdje ih je bilo 41.⁹ Broj Hrvata i Srba u Sloveniji porastao je nakon uspostave Kraljevine SHS 1918. godine u gradskim naseljima te u kotarevima koji su bili smješteni uz hrvatsko-slovensku granicu. Na temelju činjenice da su popisani i rezultati prema vjeroispovijesti moguće je izračunati koliko

⁷ *Österreichische Statistik*, 32. knjiga 5. svezak, Wien 1895.

⁸ *Österreichische Statistik*, 64. knjiga, 2. svezak, *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900 im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern*, Wien 1905.

⁹ *Österreichische Statistik*, Nova serija, 2. knjiga, 2. svezak, *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 21. Dezember 1910, Die Ausländer in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern*, Wien 1913.

je u popisu iz 1921. godine moglo biti Hrvata, odnosno Srba na području današnje Slovenije. Ipak, treba imati zadršku prema toj brojci budući da su među pravoslavnima popisani i ruski emigranti kojih je tada bilo u slovenskim gradovima te eventualno i Slovenci koji su iz nekog razloga prešli s rimokatoličke na pravoslavnu vjeroispovijest. Prema popisu iz 1921. Hrvata i Srba na području tadašnje Slovenije (znači bez Primorske) iznosio je 11.898 osoba.¹⁰ Broj pravoslavnih na tome području iznosio je 6.611, od čega je bilo 1.630 Rusa. Stoga je za pretpostaviti da je broj Hrvata 1921. godine na području tadašnje Ljubljanske i Mariborske oblasti iznosio oko 7.000 osoba. Broj je značajno porastao 1931. godine. Tada je broj govornika srpskog i hrvatskog jezika kao materinjeg na području Dravske banovine (koja je tada obuhvaćala i teritorij Štrigove unutar kotara Ljutomer) iznosio je 24.130 osoba.¹¹ Od toga je bilo 6.745 pravoslavnih, a ako uzmemu u obzir da je među njima bilo preko 1.000 Rusa onda je broj Hrvata na području tadašnje Dravske banovine mogao iznositi oko 18.000, odnosno 1,6 % stanovništva, kako je procijenio i Rudolf Bičanić.¹²

---

10 *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921.* Sarajevo 1932., str. 292.

11 *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931.*, Beograd 1938.

12 R. Bičanić, *Ekonomска podloga hrvatskoga pitanja*, Zagreb 1938.

Stanovništvo u Kranjskoj i Štajerskoj sa zavičajnim pravom u Hrvatskoj i Slavoniji 1880., 1890., 1900. i 1910. godine¹³

Kotar	Broj osoba sa zavičajnim pravom u Hrvatskoj i Slavoniji 1880.	Broj osoba sa zavičajnim pravom u Hrvatskoj i Slavoniji 1890.	Broj osoba sa zavičajnim pravom u Hrvatskoj i Slavoniji 1900.	Broj osoba sa zavičajnim pravom u Hrvatskoj i Slavoniji 1910.
Črnomelj	241	362	273	505
Kamnik	16	15	17	39
Kočevje	281	595	?	1026
Kranj	45	25	16	55
Krško	118	155	?	390
Litija	12	28	7	148
Ljubljana, grad	218	233	263	434
Ljubljana, okolica	23	35	18	133
Logatec	14	71	54	81
Novo Mesto	53	34	64	130
Postojna	8	11	16	47
Radovljica	1	12	21	75
Brežice	495	523	352	689
Celje, grad	50	56	29	60
Celje, okolica	162	246	?	542
Ljutomer	22	41	11	57
Maribor, grad	192	340	411	304
Maribor, okolica	129	169	208	384
Ptuj, grad	-	251	134	163
Ptuj, okolica	795	641	736	1369
Radgona	18	140	132	60
Slovenj Gradec	41	41	19	61
Konjice	-	-	-	70
Ukupno	2.934	4.027	2.801	6.822

13 M. Zajc, *Gdje slovensko prestaje, a hrvatsko počinje*, Zagreb 2008., str. 325-330.

Popis stanovništva prema materinjem jeziku 1910.¹⁴

Kotar	Broj govornika srpsko-hrvatskog jezika
Grad Ljubljana	113
Postojna	1
Kočevje	5
Krško	1
Kranj	13
Logatec	2
Radovljica	23
Rudolfovo	3
Kamnik	3
Črnomelj	41
Ljubljana (kotar)	0
Litija	0
Ukupno	205

Popis stanovništva prema narodnosti i vjerskoj strukturi 1921.¹⁵

Kotar	Broj Hrvata i Srba
Brežice	295 (pravoslavnih 33)
Ljubljana	3.150 (pravoslavnih 2.024)
Maribor	2.516 (pravoslavnih 1.527)
Ptuj	372 (pravoslavnih 188)
Celje-grad	707 (pravoslavnih 280)
Kamnik	73 (pravoslavnih 84)
Slovenske Konjice	44 (pravoslavnih 5)
Kočevje	554 (pravoslavnih 27)
Kranj	40 (pravoslavnih 17)
Krško	184 (pravoslavnih 39)
Litija	48 (pravoslavnih 16)
Logatec	20 (pravoslavnih 6)
Ljubljana	341 (pravoslavnih 189)
Ljutomer	111 (pravoslavnih 50)
Maribor	560 (pravoslavnih 226)
Mozirje	3 (pravoslavnih 5)
Murska Sobota	791 (pravoslavnih 468)
Novo Mesto	82 (pravoslavnih 19)
Prevalje	26 (pravoslavnih 7)
Ptuj	711 (pravoslavnih 1.060)
Radovljica	70 (pravoslavnih 48)
Slovenj Gradec	27 (pravoslavnih 27)
Celje	340 (pravoslavnih 47)
Črnomelj	833 (pravoslavnih 219)
Ukupno	11.898

¹⁴ Österreichische Statistik, Nova serija, 2. knjiga, 2. svezak, Die Ergebnisse der Volkszählung vom 21. Dezember 1910, Die Ausländer in den im Reichsräthe vertretenen Königreichen und Ländern, Wien 1913.

¹⁵ Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921. Sarajevo 1932.

Popis stanovništva prema materinjem jeziku i vjerskoj strukturi 1931.¹⁶

Kotar	Broj govornika hrvatsko-srpskog jezika 1931.
Brežice	384 (pravoslavnih 20)
Ljubljana	3538 (pravoslavnih 2122)
Maribor	1627 (pravoslavnih 1219)
Ptuj	332 (pravoslavnih 109)
Celje-grad	622 (pravoslavnih 337)
Kamnik	119 (/pravoslavnih 55)
Slovenske Konjice	124 (pravoslavnih 21)
Kočevje	376 (pravoslavnih 47)
Kranj	593 (pravoslavnih 365)
Krško	280 (pravoslavnih 26)
Litija	115 (pravoslavnih 26)
Logatec	280 (pravoslavnih 255)
Ljubljana	614 (pravoslavnih 279)
Ljutomer	6398 (pravoslavnih 71)
Murska Sobota	163 (pravoslavnih 96)
Novo Mesto	493 (pravoslavnih 71)
Ptuj	1037 (pravoslavnih 115)
Radovljica	378 (pravoslavnih 254)
Slovenj Gradec	217 (pravoslavnih 117)
Celje	278 (pravoslavnih 82)
Črnomelj	533 (pravoslavnih 202)
Donja Lendava	549 (pravoslavnih 79)
Dravograd	117 (pravoslavnih 69)
Gornji Grad	19 (pravoslavnih 8)
Laško	290 (pravoslavnih 58)
Maribor-Desni Breg	591 (pravoslavnih 222)
Maribor-Levi Breg	755 (pravoslavnih 342)
Metlika	2528 (pravoslavnih 44)
Šmarje	780 (pravoslavnih 34)
Ukupno	24.130

16 Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZS), *Podaci za materinji jezik po banovinama i kotarevima za 1931. godinu, šapirograf.*

Popisi nakon 1945. godine daju nam rezultate po nacionalnostima što nam omogućuje točnije podatke o tome koliko je Hrvata bilo u Sloveniji i gdje su sve bili raspoređeni. Iz popisnih rezultata za 1948. godinu moguće je ustanoviti da je na području Slovenije živjelo 16.070 Hrvata, ponajviše u gradovima Ljubljani i Mariboru.¹⁷ Već 1953. broj Hrvata raste za gotovo dvije tisuće, pa se on u Sloveniji penje na 17.978 (ili 1,2% stanovništva)¹⁸, a do 1961. na 31.269 (ili 2% stanovništva)¹⁹. Brojevi pokazuju da su u međupopisnim razdobljima 1961. i 1971. te 1971. i 1981. Hrvati u većem broju doseljavali na područje Slovenije, pa je tako 1971. broj Hrvata iznosio 42.657 (2,5 % stanovništva), a 1981. 55.625 (2,9 % stanovništva), da bi u razdoblju između 1981. i 1991. taj broj opao na 53.988 (2,7 % stanovništva).²⁰ Čini se da se u periodu između 1981. i 1991. najveći broj Hrvata iselio iz Slovenskog primorja jer je deficit vidljiv upravo u Obalno-kraškoj regiji. Moguće je i objašnjenje da se jedan dio hrvatskog stanovništva u Obalno-kraškoj regiji izjasnio regionalno budući da je 1991. godine rastao trend izjašnjavanja u smislu regionalne pripadnosti.²¹ Najveći porast broja Hrvata u periodu između 1981. i

17 *Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948. godine*, knjiga IX, Stanovništvo po narodnosti, Beograd 1954.

18 *Popis stanovništva 1953.*, knjiga VIII, Narodnost i materinski jezik, Podaci za rezove prema upravnoj podeli u 1953. godini, Beograd 1959.

19 Popis stanovništva 1961., knjiga VI, Vitalna, etnička i migraciona obeležja, rezultati za opštine, Beograd 1967.

20 M. Klemenčič, V. Klemenčič, »Hrvati v Sloveniji glede na podatke popisov prebivalstva po Drugi svetovni vojni« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 152.

21 M. Klemenčič, V. Klemenčič, »Hrvati v Sloveniji glede na podatke popisov prebivalstva po Drugi svetovni vojni« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 152.

1991. zabilježen je u općinama Metlika, Črnomelj, Novo Mesto i Krško. Zanimljiv je i podatak da je 1991. u pograničnim općinama živjelo svega 34% Hrvata (ili 18.515) dok su ostali živjeli u općinama koje se ne nalaze uz granicu, odnosno u krajevima koji su industrijski bili najrazvijeniji. U pograničnim zonama najviše je Hrvata bilo na području Obrežja (po-kraj Bregane) gdje je njihov postotak iznosio 17,76%, potom u Metliki (15,81%), Rogatcu (13,18%) i u zoni Kočevske Reke (10,72%). Najveći postotak u mjesnom stanovništvu Hrvati su imali 1991. u općinama Metlici (12,5%), potom u Izoli (8,9%), Kočevju (7,7%), Črnomelju (5,6%), Šmarju pri Jelšah (4,9%).²² Najveći broj Hrvata u pograničnom pojusu 1991. živio je u općini Koper, njih 3.386.²³ Ove su sve općine smještene u pograničnoj zoni s Hrvatskom pa je stoga logično da su Hrvati živjeli upravo u zonama nazužih hrvatsko-slovenskih doticaja. Podalje od granice Hrvati su bili najgušće naseljeni u nekim zonama kao što su Jelendol pri Tržiču, Velenje, Žalec i Arja Vas. Hrvati su bili najveća etnička skupina uz Slovence u Štajerskoj (Podravje i Savinjsko) i općenito u sjeverozapadnoj Sloveniji gdje je zastupljenost ostalih južnoslavenskih naroda bila znatno manje izražena nego u nekim drugim krajevima. U Ljubljani su činili tek 2,75% stanovništva, a u Mariboru 2,54% stanovništva tako da su u Ljubljani po brojnosti bili tek četvrta etnička skupina (iza Slovenaca, Srba i Bošnjaka), a u Mariboru druga (iza Slovenaca).²⁴

22 N. Pokos, »Kretanje stanovništva i etnički sastav prigraničnog pojasa Republike Hrvatske i Slovenije« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 167.

23 V. Kržišnik-Bukić, *Narodnostna sestava v obmejnem prostoru med Slovenijo in Hrvaško*, Ljubljana 1997., str. 68.

24 D. Josipović, *Učinki priseljavanja v Slovenijo po Drugi svetovni vojni*, Ljubljana 2006., str. 211-212.

Prema statističkim podacima iz 1991. oko 45 % Hrvata u Sloveniji živjelo je u velikim gradovima. Hrvata je 1991. u Ljubljani bilo 11.685 (oko 20 % od ukupno broja Hrvata u Sloveniji), u Mariboru 5.282 ili oko 10 % od ukupnog broja Hrvata u Sloveniji, u Kopru 3.386 (ili oko 6% Hrvata u Sloveniji) te približno 4 % u Velenju (2.251) i 4 % u Celju (2.059).²⁵ Hrvati su u Sloveniju nakon Drugog svjetskog rata selili u gospodarske i industrijske centre. Zbog podjednake razvijenosti većine slovenskih pokrajina nije dolazilo do doseljavanja Hrvata u jednu zonu već su oni bili uglavnom disperzirani diljem Slovenije.²⁶ Hrvati su tako, kako navode Anić i Domini, bili naseljeni i u naselja udaljena od hrvatsko-slovenske pokrajinske granice, odnosno u Jesenice, Kranj, Škofju Loku i Velenje.²⁷ Podatak da je od ukupno 53.988 Hrvata u Sloveniji njih 33.049 rođeno u Hrvatskoj, 8.647 u Bosni i Hercegovini i 10.553 u Sloveniji govori o tome da su kod Hrvata već 1991. bili prisutni i pripadnici druge, a možda i treće generacije koji su se rodili u Sloveniji te da je bilo oko 16 % Hrvata koji su rođeni u Bosni i Hercegovini.²⁸ Prema vjeroispovijesti 1991. najveći broj Hrvata u Sloveniji su bili rimokatolici (njih 45.030 ili 83,4%), dok su ostali uglavnom bili ateisti (njih 8.245 ili 15,2%). Prema

25 D. Josipović, V. Kržišnik-Bukić, *Slovensko-hrvaški obmejni prostor; etnične vrporednicem popisi prebivalstva po letu 1991.*, Ljubljana 2010., str. 158.

26 O doseljavanjima Hrvata i ostalih naroda i narodnosti u Sloveniju nakon Drugog svjetskog rata najbolje vidi u: D. Josipović, *Učinki priseljavanja v Slovenijo po Drugi svetovni vojni*, Ljubljana 2006.

27 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 133.

28 M. Klemenčič, V. Klemenčič, »Hrvati v Sloveniji glede na podatke popisov prebivalstva po Drugi svetovni vojni« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 154-155, 159-160.

154.

materinjem jeziku Hrvati su se 1991. izjasnili da ih 40.377 govori hrvatski kao materinji jezik, njih 1.269 hrvatsko-srpski, 6.262 srpsko-hrvatski i 5.013 slovenski. Prema stupnju završene škole 1991. čak 10.384 Hrvata (ili 22,8%) nisu imali završenu osnovnu školu, njih 12.181 (26,8%) su imali osnovnu školu, dopisnu školu ih je završilo 10.768 (23,7%), srednju školu ih je imalo 8.175 (18%), višu školu njih 1.632 (3,6%), visoku školu 2.028 (4,5%), a za 240 (0,5%) nije bilo poznato koji su stupanj školovanja završili.²⁹ Prema procjenama Šime Ivanjka čini se da je najveći broj visokoškolovanih Hrvata u Sloveniji bio zaposlen u zdravstvenim ustanovama kao liječnici, potom kao stručnjaci tehničkih struka (elektrotehničari, arhitekti, građevinari) dok ih je manji broj bio zaposlen u školstvu. Hrvati u Sloveniji koji imaju srednjoškolsko obrazovanje zaposleni su u proizvodnim zanimanjima poput zidara, električara, vozača, ribara, pomoraca, medicinskih sestara, željezničara i tekstilnih radnika. Niskokvalificirani radnici su zaposleni u gradskim komunalnim poduzećima, rudnicima i građevinskim tvrtkama.³⁰ Podatci koje su donijeli Mirjana Domini i Josip Anić u svojem radu o migracijskim procesima na hrvatsko-slovenskim prostorima omogućuju nam da zaključimo odakle su Hrvati doseljavali u Sloveniju. Iz tablice je vidljivo da je najveći broj doseljenika u Sloveniju podrijetlom upravo iz središnje Hrvatske, dakle iz krajeva koji se nalaze uz granicu sa Slovenijom. Očito je da su iz toga prostora (središnje Hrvatske) najbrojniji doseljenici upravo iz njezina

29 Sve ove podatke vidi u: M. Klemenčič, V. Klemenčič, »Hrvati v Sloveniji glede na podatke popisov prebivalstva po Drugi svetovni vojni« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 154-155, 159-160.

30 Š. Ivanjko, »Organiziranost i položaj Hrvata u Sloveniji« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 263-264.

sjeverozapadnog dijela (dakle iz Hrvatskog zagorja i Međimurja) odakle su tradicionalno bile najčešće migracije prema Sloveniji. U popisnom razdoblju između 1971. i 1981. u Sloveniju je doselilo 14.649 Hrvata iz Hrvatske, Bosne i ostalih dijelova Jugoslavije.³¹ Osim stalnih migracija na hrvatsko-slovenskom pograničnom području bile su prisutne i sezonske migracije, posebice u Slovenskom primorju gdje je radna snaga iz Hrvatske nakon razvijanja turističkih grana, bila osobito dobrodošla. Zanimljiva je i činjenica koju iznose Anić i Domini da je godine 1971. gotovo svaki drugi neslovenac u Sloveniji bio Hrvat, dok su 1991. Hrvati činili tek jednu trećinu neslovenaca.³²

Hrvati u Sloveniji nisu predstavljali političku emigraciju, kao što je to bio slučaj u nekim drugim državama, već su bili migranti koji su isključivo iz gospodarskih razloga migrirali iz Hrvatske ili Bosne i Hercegovine u Sloveniju. Osim toga, u vrijeme Jugoslavije, Hrvati u Sloveniji nisu predstavljali inozemnu emigraciju, već su predstavljali domaće migrante koji su preselili iz jednog dijela Jugoslavije u drugi dio iste zemlje. Položaj Hrvata u Sloveniji ni po čemu se nije razlikovao od položaja Hrvata u Bosni i Hercegovini ili Hrvata u Hrvatskoj. Stoga Hrvati u Sloveniji od strane Republike Hrvatske nakon osamostaljenja dviju država nisu smatrani hrvatskom dijasporom u punom smislu te riječi, kao što su to smatrani Hrvati u Austriji, Njemačkoj ili u Australiji. Osim toga, Hrvati u Sloveniji nisu bili u stanju pomoći na jednak način Hrvatsku državu u njezinu nastajanju kao što su to, ponajprije financijski, pomogli Hrvati

31 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str.129.

32 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 132.

iz mnogo bogatijih zemalja. U Sloveniji nisu postojale institucije koje su osnovali hrvatski iseljenici, pa je stoga i na taj način utjecaj Hrvata iz Slovenije u trenutku osnivanja dviju država bio minorniji.³³

Imigrantsku populaciju koja nastaje nakon Drugog svjetskog rata danas čini 11% ukupnog stanovništva Slovenije. Riječ je uglavnom o pripadnicima nekadašnjih jugoslavenskih naroda, koji su nakon osamostaljenja Slovenije dobili slovensko državljanstvo. Prema Ustavu Slovenija priznaje prava autohtonim nacionalnim manjinama i to Talijanima i Mađarima (relativno malenim zajednicama koji imaju podršku matičnih država u okruženju Slovenije), a za Rome se prava i zakoni određuju posebnim zakonom. Nijemcima i Židovima također su priznata prava kao tradicionalnim etničkim skupinama. Slovenija ostalim etničkim zajednicama na svojem teritoriju ne priznaje prava nacionalnih manjina. Dva doku-

33 Prijе Drugoga svjetskog rata Hrvati su na području današnje Slovenije bili organizirani u nekoliko hrvatskih društava. U Mariboru je djelovalo hrvatsko kulturno društvo Napredak, a imalo je kulturni i prosvjetni značaj te Društvo trgovaca i privatnih službenika. Nakon 1945. godine nema zamjetnih društvenih okupljana Hrvata u Sloveniji. Hrvati koji su se naselili u Sloveniji 1960-ih i 1970-ih godina došli su s namjerom da ostanu trajno. Radilo se o heterogenom doseljavanju u gradska središta: Ljubljani, Maribor, Kranj i Novo Mesto. Oni nisu osjećali potrebu za stvaranjem kulturnih i športskih društava na etničkoj podlozi. Tradicionalan način okupljanja doseljenih Hrvata zabilježen je i primijećen tijekom socijalizma samo u Črnomlju, Trbovlju i djelomično Ljubljani. Hrvati su tako okupljali u Hrvatskoj katoličkoj misiji koja je u Ljubljani ustanovljena 1986. godine kao prva hrvatska ustanova u Sloveniji nakon Drugog svjetskog rata. Misijsko glasilo Izlazak također je prvo hrvatsko glasilo u Sloveniji nakon 1945. Moderni oblik zajedništva i udruge zapaža se u Sloveniji tek nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske jer se nakon osamostaljenja dviju država probudila ideja da se osnivaju hrvatska društva. (M. Prpa, »Pastoralna djelatnost među hrvatskim katolicima u Ljubljanskoj nadbiskupiji (i Sloveniji)« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 387-401).

menta koja je Slovenija donijela, a vezana su za položaj bivših naroda i narodnosti Jugoslavije u Sloveniji su *Izjava o dobrih namenih* 1990. godine u kojem ističe da pripadnicima drugih naroda i narodnosti osigurava svestrani kulturni i jezični razvoj te slovensko državljanstvo, ukoliko to žele. U stavku iz *Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* od 25. lipnja 1991. su zakonom osigurana temeljna prava čovjeka i zabrana diskriminacije te slobodno izražavanje pripadnosti svojem narodu ili nacionalnoj zajednici i izražavanje i njegovanje vlastite kulture uz zabranu poticanja nejednakosti i netrpeljivosti. Uz Francusku, Tursku, Grčku, Makedoniju, Bugarsku i Albaniju Slovenija ne priznaje većini svojih etničkih skupina status nacionalne manjine.³⁴ Iako Hrvati u Sloveniji ispunjavaju uvjete koje navodi Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Europe za posebnu zaštitu nacionalnih manjina kao što su brojnost, prostorna rasprostranjenost te tradicionalna naseljenost, Slovenija ni prilikom ulaska u Europsku Uniju nije priznala ni Hrvate, ni ostale pripadnike naroda i narodnosti bivše Jugoslavije kao nacionalne manjine. Dakle, Hrvati, koji su činili 1991. 54.212 stanovnika Slovenije ili 2,76% stanovništva uz Srbe, Makedonce, Muslimane (Bošnjake) i Crnogorce smatrani su migrantskom populacijom bez obzira na duljinu svojega boravka u Sloveniji.³⁵

34 V. Kržišnik-Bukić, »Narodnomanjšinsko vprašanje v Sloveniji po razpadu Jugoslavije: O družbeni upravičenosti priznanja statusa narodnih manjin Albancem, Bošnjakom, Črnogorcem, Hrvatom, Makedoncem in Srbom v Republiki Sloveniji s predlogi za urejenje njihovega narodnomanjšinskega položaja« u: *Razprave in gradivo*, št. 56-57 (2008), str. 124.

35 Izvrsne knjige o Hrvatima u Sloveniji koji žive uz granicu, odnosno o Slovencima u Hrvatskoj koji žive uz granicu napisala je Vera Kržišnik-Bukić, *Narodnostna sestava v obmejnem prostoru med Slovenijo in Hrvaško*, Ljubljana

kos tome što su Hrvati u povjesnim razdobljima naseljavali pojedine dijelove današnje Slovenije (kao što su na primjer područja Bele krajine, Kočevskog, Slovenskog primorja i dijelove Štajerske), odnosno što su tijekom postojanja Kraljevine Jugoslavije, a potom i socijalističke Jugoslavije naseljavali i ostale dijelove unutrašnjosti Slovenije, Hrvatima nije priznata autohtonost na ovome području. Hrvati i pripadnici ostalih naroda i narodnosti Jugoslavije također nisu spomenuti ni u Ustavu Republike Slovenije. Pojedini autori spominju činjenicu da su Slovenci u današnjoj Sloveniji 1953. imali 96,52 % stanovništva, potom 1961. 96,65% stanovništva, 1971. 94,04%, 1981. 90,77%, 1991. 88,31% i konačno 2002. 83,06% što dokazuje relativno kasno useljavanje Hrvata i drugih naroda na područje Slovenije, pa samim time dovode u pitanje njihovu autohtonost.³⁶ Treba osim toga, spomenuti i zaključak Damira Josipovića koji se pita koliko je godina potrebno da neka etnička migrantska skupina postane autohtona.³⁷ Osim toga, nedvojbeno je da su područja uz samu granicu Hrvatske i Slovenije oduvijek bila mjesto susreta Hrvata i Slovenaca i da su i jedni i drugi sklapali ženidbeno-udadbene veze te da su na taj način Hrvati u Sloveniji kao i Slovenci u Hrvatskoj već stoljećima prisutni s jedne i druge strane granične linije. Osim toga, potpuno je lo-

1997., 67-133. V. Kržišnik-Bukić (ur.), *Slovensko-hrvaški obmejni prostor: življenje ob meji*, Ljubljana 1999.; D. Josipović, V. Kržišnik-Bukić, *Slovensko-hrvaški obmejni prostor: etnične vzporednice med popisi prebivalstva po letu 1991.*, Ljubljana 2010.

36 M. Komac, »Varstvo „novih“ narodnih skupnosti v Sloveniji« u: *Razprave in gradivo*, sv. 43(2003), str. 16.

37 D. Josipović, »Autohtonost, etničnost, narodnost in definicija narodne manjštine« u: *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturnoški okvir za definicijo narodne manjštine v Republiki Sloveniji*, Ljubljana 2014., str. 27-28.

gično pitanje koliko je uopće među Slovencima etnički čistih Slovenaca, kao i koliko je među Hrvatima etničko čistih Hrvata. Ukoliko se pitaju ljudi uz granicu ove dvije države svatko će među svojim precima naći barem jednog Hrvata, odnosno jednog Slovenca.³⁸

Zato da bi se riješio položaj tzv. neautohtonih etničkih skupina u Sloveniji formirana je 2003. Zvez zvez kulturnih društav konstitutivnih narodov i narodnosti razpadle SFRJ v Republiki Sloveniji. Zvez zvez je koncipirana na nacionalnom, a ne na državno-teritorijalnom načelu. Zvez zvez je donijela tzv. Javno pobudo o položaju nekadašnjih naroda i narodnosti Jugoslavije u sadašnjoj Sloveniji već 2003., a 2007. su uspostavljeni i kontakti s predsjednikom Republike Slovenije. U Javnoj pobudi je istaknuto da članovi Zvez zvez (Albanci, Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati, Makedonci i Srbi) traže uvrštavanje u Ustav Republike Slovenije, nezadovoljni su zbog snižavanja njihovog društvenog statusa i ukidanja kolektivnih prava koja su vrijedila do 1991. godine, ističu svoje posebnosti koje ih razlikuju od slovenskog naroda, ističu svoju brojnost (čak 1/10 stanovništva Slovenije), ističu svoju autohtonost i dugotrajnost življena u Sloveniji (treća i četvrta generacija), ističu svoju urbaniziranost, odnosno prisutnost u urbanim i industrijskim središtima Slovenije, isti-

ču svoju lojalnost prema državi Sloveniji i ističu svoju želju da se ne assimiliraju te da očuvaju svoje posebnosti na području školstva i kulture.³⁹ Pripadnicima bivših konstitutivnih naroda Jugoslavije uglavnom je priznato slovensko državljanstvo ali ne i manjinska kolektivna prava. Od 174.228 osoba koje su zatražile slovensko državljanstvo nakon 23. prosinca 1991. njih 170.990 dobili su državljanstvo.⁴⁰ Većina Hrvata dobila je slovensko državljanstvo na temelju članka 40. Zakona o državljanstvu Republike Slovenije. Prema spomenutom članku državljan drugih bivših jugoslavenskih republika, koji su imali na dan plebiscita o neovisnosti i samostalnosti Republike Slovenije 23. prosinca 1990. prijavljeno stalno prebivalište u Sloveniji i stvarno u njoj živjeli, mogli su dobiti državljanstvo Republike Slovenije ako su u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu spomenutog zakona podnijeli molbu kod nadležnog upravnog organa za unutrašnje poslove općine na čijem području imaju stalno prebivalište. Kod takvog dobivanja državljanstva nije bilo potrebno se odreći hrvatskog državljanstva ili tražiti otpust iz hrvatskog državljanstva što je kod drugih oblika dobivanja državljanstva bio uvjet. U tim procesima određeni broj stanovnika je »izbrisani« te je ostao bez temeljnih državljanskih i građanskih prava. Prema najnovijem izvješću

38 Podatak koji donosi M. Komac u svojem tekstu »Model varstva narodnih manjin v Sloveniji: potrebujemo opredelitev pojma narodna manjšina« govorí o tome da svega 48% stanovnika Slovenije nemaju među svojim precima do treće generacije barem jednog doseljenika iz republika bivše Jugoslavije, odnosno da 26,4% stanovnika Slovenije ima među svojim precima do trećeg koljena barem jednog doseljenika iz republika bivše Jugoslavije. M. Komac, »Model varstva narodnih manjin v Sloveniji: potrebujemo opredelitev pojma narodna manjšina« u: *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturnoški okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*, Ljubljana 2014., str. 196.

39 V. Kržišnik-Bukić, »Narodnomanjšinsko vprašanje v Sloveniji po razpadu Jugoslavije: O družbeni upravičenosti priznanja statusa narodnih manjin Albancem, Bošnjakom, Črnogorcem, Hrvatom, Makedoncem in Srbom v Republiki Sloveniji s predlogi za urejenje njihovega narodnomanjšinskega položaja« u: *Razprave in gradivo*, št. 56-57 (2008), str. 130-137.

40 V. Kržišnik-Bukić, »Znanstvena izhodišča za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji in problem strokovnih razhajanj« u: *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturnoški okvir za definicijo narodne manjšine v Republiki Sloveniji*, Ljubljana 2014., str. 137.

slovenskog Ministarstva unutarnjih poslova broj izbrisanih bio je veći od 25.671.⁴¹ Hrvati koji su desetljećima radili u Sloveniji i nisu stekli slovensko državljanstvo nisu imali mogućnosti da ostanu u Sloveniji. Nakon stupanja na snagu Zakona o zapošljavanju stranaca, kako navode Anić i Domini, promijenile su se mogućnosti zapošljavanja u odnosu na stanje prije osamostaljivanja dviju država. Svi djelatnici hrvatske nacionalnosti koji su tada 1992. godine imali deset ili više godina staža dobivali su ugovore na neodređeno vrijeme, dok je ostalima prestao radni odnos nakon godinu dana. Jedan dio poslodavaca dao je sljedeće godine (1993.) otkaze radnicima koji su bili stranci, a koji su imali manje od deset godina staža. Tako se broj od nekadašnjih 2.000 Hrvata koji su dnevno migrirali iz pograničnih zona Hrvatske u Sloveniju sveo na svega nekoliko stotina ljudi.⁴² U Sloveniji se školovalo i nakon osamostaljenja dviju država svake godine između 200 i 500 studenata iz Hrvatske⁴³, a posebnu skupinu Hrvata u Sloveniji predstavljali su izbjeglice i prognanici. U Sloveniji je 1996. bilo još uvijek 19.000 izbjeglica, pretežno Muslimana, dok se najveći dio Hrvata do toga vremena vratio svojim kućama ili su otišli u treće zemlje.⁴⁴

Integraciju hrvatskih imigranata u Sloveniji poduprlo je nekoliko faktora: velika raspršenost na određenom prostoru, pripadnost istom sred-

njoeuropskom i mediteranskom kulturnom krugu, sličan odnos prema radu i obitelji, religiji, sličnim običajima. Iz navedenog uviđamo visok stupanj sličnosti hrvatskih imigranata s domicilnim slovenskim stanovništвом, što ima za posljedicu brzu asimilaciju hrvatskih imigranata u slovensko društvo što je i vidljivo iz rezultata popisa iz 2002. godine kada su se svega 35.642 osobe izjasnile kao Hrvati.

---

41 www.mirovni-institut.si.

42 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 135.

43 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 135.

44 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 135-136.

Intenzitet migracija iz Hrvatske u Sloveniju tijekom jednog dijela dvadesetog stoljeća⁴⁵

Doselili iz:	Do 1940.	1941. – 1945.	1946. – 1963.	1963. – 1971.
Slavonija	294	225	2.060	1.924
Središnja Hrvatska	2.883	1.286	12.033	9.409
Lika, Istra i Hrvatsko primorje	1.214	353	6.246	3.155
Dalmacija	334	242	1.495	1.313
Ukupno	4.725	2.106	21.834	15.801

45 M. Domini, J. Anić, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 129.

Rezultati popisa 1948. prema nacionalnoj strukturi⁴⁶

Kotar	Broj Hrvata
Celje	436
Grad Celje	474
Črnomelj	699
Dravograd	268
Gorica	179

46 Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948. godine, knjiga IX, Stanovništvo po narodnosti, Beograd 1954., str. 394-417.

Grosuplje	30
Idrija	104
Ilirska Bistrica	507
Jesenice	593
Kamnik	170
Kočevje	791
Kranj	905
Krško	687
Lendava	415
Ljubljana	235
Grad Ljubljana	2.377
Ljutomer	199
Maribor	1.036
Grad Maribor	2.337
Mozirje	91
Murska Sobota	159
Novo Mesto	319
Poljčane	1.033
Postojna	283
Ptuj	952
Radgona	109
Sežana	95
Tolmin	116
Trbovlje	429
Trebnje	42
Ukupno	16.070

Rezultati popisa iz 1953. prema nacionalnoj strukturi⁴⁷

Kotar/grad	Broj Hrvata
Grad Celje	616
Celje	1.229
Crnomelj	568
Gorica	398
Kočevje	970
Kranj	737
Krško	885
Grad Ljubljana	2.849
Ljubljana	543
Ljutomer	368
Grad Maribor	2.681
Maribor	1.131
Murska Sobota	841
Novo Mesto	381
Postojna	723
Ptuj	1.176
Radovljica	612
Sežana	165
Slovenj Gradec	508
Šoštanj	133
Tolmin	153
Trbovlje	311
Ukupno	17.978

⁴⁷ Popis stanovništva 1953., knjiga IX, Starost, pismenost i narodnost, Beograd 1960., str. 481-489.

Popis stanovništva iz 1961. prema nacionalnoj strukturi⁴⁸

Opcina	Broj Hrvata
Celje	1.142
Laško	65
Mozirje	34
Slovenske Konjice	73
Sentjur pri Celju	76
Smarje pri Jelšah	1.189
Šoštanj	255
Žalec	339
Ajdovščina	200
Bovec	21
Dobrovo	36
Idrija	33
Kanal	17
Kobarid	14
Nova Gorica	170
Tolmin	100
Hrpelje	76
Ilirska Bistrica	200
Izola	1.025
Kopar	1.774
Piran	1.794
Postojna	492
Sežana	146
Bled	109
Bohinj	17
Jesenice	811
Kranj	625
Radovljica	238
Škofja Loka	178
Tržič	152
Železniki	3
Ziri	7
Cerknica	172
Domžale	265
Grosuplje	93
Hrastnik	220
Kamnik	106

Kočevje	1.118
Litija	134
Ljubljana-Bežigrad	2.007
Ljubljana-Centar	1.059
Ljubljana-Moste-Polje	953
Ljubljana-Siška	1.268
Ljubljana Vič-Rudnik	887
Logatec	54
Loška Dolina	110
Medvode	120
Ribnica	147
Trbovlje	246
Vrhnika	203
Zagorje ob Savi	160
Dravograd	55
Lenart	139
Maribor-Centar	2.164
Maribor-Tabor	1.147
Maribor-Tezno	1.332
Ormož	478
Ptuj	1.002
Radlje ob Dravi	121
Ravne na Koroškem	317
Slovenj Gradec	53
Slovenska Bistrica	191
Beltinci	27
Gornja Radgona	122
Lendava	577
Ljutomer	279
Murska Sobota	188
Petrovci-Salovci	15
Brežice	798
Crnomelj	487
Metlika	256
Novo Mesto	397
Sevnica	134
Trebnje	40
Videm-Krško	217
Ukupno	31.269

48 Popis stanovništva 1961., knjiga VI, Vitalna, etnička i migraciona obeležja, rezultati za opštine, Beograd 1967., str. 88-89.

Broj Hrvata po regijama u popisima 1971., 1981. i 1991.⁴⁹

Regija	1971.	1981.	1991.
	Broj Hrvata	Broj Hrvata	Broj Hrvata
Celjska	4.897	7.255	7.627
Dolenjska	1.647	3.043	3.571
Gorenjska	2.174	3.851	4.154
Goriška	627	901	993
Koroška	550	950	1.056
Ljubljanska	12.072	15.752	16.059
Mariborska	8.262	8.692	7.461
Notranjska	919	1.300	1.313
Obalno-kraška	7.323	8.793	6.605
Pomurska	1.578	2.169	2.033
Posavska	1.226	1.954	1.973
Zasavska	842	965	1.143
Ukupno	42.117	55.625	53.988

Stanovništvo po nacionalnoj pripadnosti 1991. godine⁵⁰

Općina	Broj Hrvata 1991.
Ajdovščina	143
Brežice	1.325
Celje	2.059
Cerknica	360
Crnomelj	1.029
Domžale	813
Dravograd	139
Gornja Radgona	147
Grosuplje	398
Hrastnik	359
Idrija	93
Ilirška Bistrica	399
Izola	1.223
Jesenice	889
Kamnik	388
Kočevje	1.422
Koper	3.386
Kranj	1.279
Krško	541
Laško	218
Lenart	85
Lendava	867
Litija	298
Ljubljana Bežigrad	2.213
Ljubljana Center	842
Ljubljana Moste-Polje	3.314
Ljubljana Siška	3.131
Ljubljana Vič Rudnik	2.185
Ljutomer	378
Logatec	104
Maribor	5.282
Metlika	1.022
Mozirje	180

49 M. Klemenčič, V. Klemenčič, »Hrvati v Sloveniji glede na podatke popisov prebivalstva po Drugi svetovni vojni« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 152.

50 Statistične informacije, 18 statistika prebivalstva, 17. Julij 1992., št. 181, Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev v Republiki Sloveniji, 1991-končni podatki, prebivalstvo po narodnostni pripadnosti.

Murska Sobota	644
Nova Gorica	610
Novo Mesto	1.462
Ormož	389
Pesnica	314
Piran	1.469
Postojna	552
Ptuj	1.032
Radlje ob Dravi	92
Radovljica	600
Ravne na Koroškem	541
Ribnica	226
Ruše	182
Sevnica	179
Sežana	562
Slovenj Gradec	292
Slovenska Bistrica	223
Slovenske Konjice	188
Sentjur pri Celju	157
Škofja Loka	801
Smarje pri Jelšah	1.565
Tolmin	150
Trbovlje	583
Trebnje	95
Tržič	650
Velenje	2.251
Vrhnika	553
Zagorje ob Savi	205
Zalec	1.134
Ukupno	54.212

Stanovništvo po materinjem jeziku 1991. godine⁵¹

Općina	Broj govornika hrvatskog jezika kao materinjeg 1991. godine
Ajdovščina	130
Brežice	1.457
Celje	1.828
Čerknica	328
Crnomelj	1.055
Domžale	697
Dravograd	126
Gornja Radgona	158
Grosuplje	343
Hrastnik	259
Idrija	81
Ilirska Bistrica	427
Izola	1.428
Jesenice	630
Kamnik	395
Kočevje	1.265
Koper	4.047
Kranj	1.053
Krško	639
Laško	217
Lenart	83
Lendava	1.018
Litija	201
Ljubljana Bežigrad	2.117
Ljubljana Center	837
Ljubljana Moste-Polje	2.884
Ljubljana Siška	2.907
Ljubljana Vič Rudnik	1.979
Ljutomer	530
Logatec	99
Maribor	5.040
Metlika	1.094
Mozirje	92

51 Statistične informacije, 18 statistika prebivalstva, 17. Julij 1992., št. 181, Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev v Republiki Sloveniji, 1991-končni podatki, prebivalstvo po materinjem jeziku.

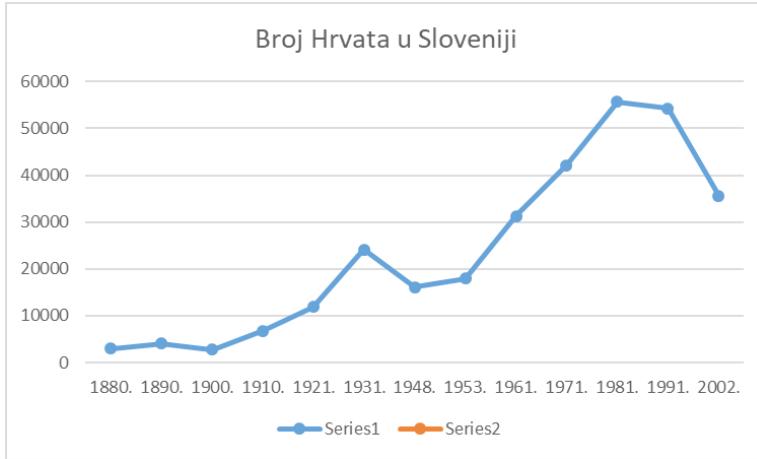
Murska Sobota	772
Nova Gorica	537
Novo Mesto	1.359
Ormož	470
Pesnica	341
Piran	1.720
Postojna	465
Ptuj	1.059
Radlje ob Dravi	108
Radovljica	495
Ravne na Koroškem	514
Ribnica	201
Ruše	171
Sevnica	199
Sežana	544

Slovenj Gradec	276
Slovenska Bistrica	222
Slovenske Konjice	196
Šentjur pri Celju	179
Skofja Loka	583
Smarje pri Jelšah	1.650
Tolmin	138
Trbovlje	479
Trebnje	93
Tržič	514
Velenje	1.812
Vrhnika	430
Zagorje ob Savi	158
Žalec	981
Ukupno	52.110

Broj Hrvata u Sloveniji⁵²

Godina popisa	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.
Broj Hrvata u Sloveniji	2934	4027	2801	6822	11898	24130	16070	17978	31269	42117	55625	54212	35642

⁵² Popisi iz 1880., 1890., 1900. i 1910. donose broj zavičajnika iz Hrvatske i Slavonije na području Kranjske i Štajerske, popis iz 1921. donosi broj govornika hrvatskog i srpskog jezika (dakle i Srbe), popis iz 1931. donosi broj govornika hrvatskog i srpskog jezika (dakle i Srbe), a popisi između 1948. i 2002. donose broj osoba koje su se izjasnile kao Hrvati.

Poučavanje hrvatskog jezika u Sloveniji⁵³

U vrijeme socijalističke Jugoslavije poučavanje srpsko-hrvatskog, odnosno hrvatsko-srpskog jezika bila je obaveza u petim razredima osnovne škole. Od školske godine 1993./94. hrvatsko-srpski jezik više nije obvezan predmet u petim razredima slovenskih osnovnih škola. Tu je odluku donio 17. 12. 1992. Stručni savjet Republike Slovenije za odgoj i obrazovanje. Godine 1996. u Hrvatskoj katoličkoj misiji je pokrenuta i prava dopunska nastava hrvatskog jezika i kulture uz potporu nadležnog

53 Podaci su preuzeti iz još neobjavljenog članka M. Ajša Vižintin, M. Malkoč, »Dopunska nastava hrvatskoga jezika u Republici Sloveniji« u: *Dijasporski i nacionalnomanjinski identiteti: migracije, kultura, granice, države* (zbornik s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 12. i 13. prosinca 2016. u Institutu za migracije i narodnosti), Zagreb 2018.

ministarstva Republike Hrvatske koji traje do 2001. kada je ta potpora ukinuta.

Dopunska nastava hrvatskog jezika službeno se provodi u Republici Sloveniji od školske godine 2012./2013. kada je od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske u Sloveniju poslan učitelj Teodor Vočanac. Tada je nastavu na hrvatskom jeziku pohađalo 62 učenika na devet nastavnih mesta. U školskoj godini 2013./2014. u Sloveniju je upućen Marijo Malkoč. Tada je u nastavi sudjelovalo 42 učenika, ali se krajem školske godine taj broj popeo na 66 učenika. Sljedeće školske godine broj učenika raste na 112, a od školske godine 2015./2016. nastavu pohađa 90 učenika. Nastavu pohađa u 2016./2017. godini 84 učenika. Treba naglasiti da su se nastavna mjesta u pojedinim slučajevima gasila zbog slabog interesa učenika, ali su se i nova nastavna mjesta otvarala. Nastava se tako više ne izvodi u DSŠ Lendava, OŠ Šalek Velenje i u Hrvatskom domu u Ljubljani, dok je pokrenuta u OŠ Dravlje Ljubljana, OŠ Preserje pri Radomljah, OŠ Vodmat i Gimnaziji Franca Miklošiča. Osim suradnje s lokalnim školama koje pokazuju interes za pouku hrvatskog jezika, važan faktor pri očuvanju hrvatskog jezika u Sloveniji imaju i hrvatska društva. Profesor Marijo Malkoč surađuje usko sa svim društvima, a osobito s Hrvatskim kulturnim društvom Pomurje (HKDP), Hrvatskim kulturnim društvom Međimurje iz Ljubljane, Hrvatskim društvom Ljubljana, Kulturnim međimurskim društvom Velenje i Hrvatskim kulturnim društvom Maribor. U Novom Mestu i Škofji Loki gdje još postoje hrvatska društva ne postoji interes za nastavom hrvatskog jezika.

	Nastavno mjesto/Školska godina	2012/13	2013/14	2014/2015	2015/16	2016/17
1.	Dvojezična osnovna šola (OŠ) Lendava	2	6	6	6	6
2.	Dvojezična srednja šola Lendava	6	3	2	-	-
3.	OŠ Angela Besednjaka Maribor	13	8	33	10	16
4.	II. Gimnazija Maribor	4	5	4	6	7
5.	OŠ Bežigrad Ljubljana	8	4	10	6	8
6.	Hrvatski dom Ljubljana	6	2	-	-	-
7.	OŠ Sostro	9	8	6	8	6
8.	Knjižnica Grosuplje	4	5	9	9	4
9.	OŠ Šalek Velenje	10	-	-	-	-
10.	OŠ Dravlje	-	25	19	16	12
11.	OŠ Preserje pri Radomljah		-	23	20	15
12.	Gimnazija Ljutomer		-	-	7	4
13.	OŠ Vodmat	-	-	-	2	6
UKUPNO broj prolaznika:		62	66	112	90	84

Polustrukturirani dubinski intervju i s pripadnicima hrvatske etničke zajednice u Sloveniji

Savez hrvatskih društava u Sloveniji⁵⁴

Osnivačka skupština Saveza hrvatskih društava u Sloveniji održana je u zgradici hrvatskog veleposlanstva u Sloveniji 14. ožujka 1996. godine. Sastanak predsjednika ili napismeno ovlaštenih predstavnika registriranih hrvatskih društava u Sloveniji sazvali su predsjednik Saveza dr. Šime Ivanjko i tajnik Saveza Ilija Moškov. Odazvali su se predsjednici svih sedam tada postojećih društava koji su odlučili potpisati sporazum o osnivanju Saveza. Bio je to drugi put da se Savez osniva. Prvi put se to zbilo 7. svibnja 1994. u Ljubljani na Železnoj cesti 18 (u prostorijama Hrvatskog društva

---

54 Podaci o Savezu hrvatskih društava u Sloveniji preuzeti su iz: »Osnovan Savez hrvatskih društava« u: *Korijeni*, 2010., str. 9-10.

Ljubljana). No postupak formalnog osnivanja je ponovljen budući da je u međuvremenu stupio na snagu novi slovenski zakon o organizaciji društava i saveza. Ugovor su 14. ožujka 1996. potpisali predstavnici Hrvatskog društva iz Maribora, Hrvatskog kulturnog doma Ljubljana, Hrvatskog iseljeničkog društva Drijenča iz Jesenica, Hrvatske iseljeničke zajednice župe Zovik i Boče – Jesenice, Hrvatskog društva Komušina iz Škofje Loke i Hrvatske kulturne udruge Novo Mesto. Savezu nije pristupilo Hrvatsko kulturno društvo Celje zbog toga što nije bilo registrirano te ljubljanski HDZ koji nije prilagodio statut slovenskim propisima te se zbog toga nije ni registrirao. Zadaće Saveza u prvom redu su na području kulture, održanja nacionalnog identiteta iseljenih Hrvata i zaštite njihovih prava, povezivanja sa sličnim domovinskim društvima u Hrvat-

skoj, Bosni i Hercegovini i drugdje te pospješivanje hrvatsko-slovenskih odnosa. Savez ima humanitarnu, zabavnu i informativnu zadaću. Glavni cilj Saveza je udružiti i koordinirati snage hrvatskih društava u Sloveniji kako bi se programi lakše i bolje ostvarivali. Savez izdaje časopis *Korijeni* koji je isprva izlazio kao prilog mjeseca Matice hrvatskih iseljenika. Savez je u ožujku 2011. godine poslao inicijativu za uređenje formalno-pravnog položaja hrvatske manjine u Republici Sloveniji u kojemu su istaknuli da su Hrvati u Republici Sloveniji se oblikovali kao rezultat povijesnih okolnosti, da su malobrojni u usporedbi s preostalim stanovništvom Republike Slovenije, da su državljanji Republike Slovenije, da kao skupina nemaju dominantnog društvenog položaja u Republici Sloveniji, da se prema etničkom podrijetlu, jeziku, kulturi, tradiciji i povijesnom spomenu razlikuju od ostatka stanovništva u Republici Sloveniji, da se samoorganiziraju u kulturi i da teže povezanosti s matičnim narodom. Predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji Petar Antunović predao je u ime 11 hrvatskih društava u Sloveniji inicijativu Pavelu Gantaru, predsjedniku slovenskog parlamenta 7. ožujka 2011. Antunović je istaknuo da »mi kao pripadnici hrvatskog naroda u Republici Sloveniji očekujemo da nadležna tijela prouče mogućnosti priznavanja statusa nacionalne manjine i njezin pravni položaj«. Spomenuta je i autohtonost Hrvata u Sloveniji kroz povijest o čemu svjedoče dokumenti, popisi stanovništva, etnološka istraživanja i topografija. Također se pozvao i na reciprocitet, odnosno na položaj slovenske manjine u Republici Hrvatskoj.⁵⁵ Za prihvatanje statusa nove manjine u Sloveniji potrebno je

55 Tekst inicijative Saveza moguće je pronaći i na hrvatskom i na slovenskom jeziku u časopisu *Korijeni*, sv. 4 (2011.).

2/3 glasova parlamentaraca. Od 74 delegata za ovu inicijativu je glasalo svega njih 9. Predstavnicima hrvatskih društava u Sloveniji predloženo je da traže od Ministarstva kulture Republike Slovenije da Hrvati budu uvršteni u kulturnu manjinu, ali ta mogućnost još nije ostvarena.

Danas se u Savezu nalaze ove udruge: Hrvatsko kulturno društvo Pomurje iz Lendave, Hrvatsko kulturno društvo Međimurje iz Ljubljane, Hrvatska kulturna udruženja Novo Mesto, Kulturno društvo Međimurje Velenje, Hrvatsko kulturno umjetničko društvo Komušina-Škofja Loka, Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru, Hrvatsko kulturno društvo Istra – Piran, Međimursko folklorno društvo Ljubljana Hrvatsko društvo Ljubljana i Društvo hrvatskih studenata u Sloveniji. Predsjednici Saveza su bili Ivo Garić, Vladimir Bilić, Petar Antunović, a danas je predsjednik Đanino Kutnjak.

Hrvatsko kulturno društvo Pomurje – Lendava

Hrvatsko kulturno društvo Pomurje okuplja Hrvate i prijatelje Hrvatske koji žive i rade u slovenskom Pomurju: Murskoj Soboti, Ljutomeru, Gornjoj Radgoni, Radencima i Lendavi. Osnovna namjena društva je očuvanje hrvatske tradicije, kulture i jezika. Osnivačka izborna skupština društva održana je **5. ožujka 2005.** u Lendavi. Predsjednik društva je od osnivanja Đanino Kutnjak, ujedno i predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji. Rad društva odvija se **preko sekcija u Hrvatskom domu u Lendavi.** U društvu aktivno djeluje više sekcija: folklorna, tamburaška, novinarska, ručni radovi, knjižničarska, foto i radiološka

sekcija. Tamburašku sekciju vodi Dragutin Kovačić, radiološku sekciju Ilijan Čosić, a Đanino Kutnjak folklornu sekciju. Društvo je za svoj rad primilo brojne nagrade: Povelja Zrinski-Međimurske županije, priznanje za uspješan rad Zveze kulturnih društava Lendava i status društva od posebnog društvenog značaja Ministarstva kulture RS. Od 2008. u Lendavi je organizirano fakultativno učenje hrvatskog jezika u osnovnoj i srednjoj školi.

Sonja Vršić, profesorica hrvatskog iz Murskog Središća, predavala je iz početka hrvatski jezik u osnovnoj i srednjoj školi u Lendavi uz finansiranje iz Međimurske županije. Za fakultativnu nastavu hrvatskog jezika na početku se prijavilo tridesetak učenika osnovne škole i još trideset učenika srednje škole, a zainteresirani su bili učenici svih nacionalnosti koje žive u Lendavi. Nakon prestanka financiranja od strane Međimurske županije, predsjednik HKD-a Pomurje Đanino Kutnjak tražio je nastavak financiranja nastave od strane Ministarstva obrazovanja znanosti i sporta Republike Hrvatske koja je u Sloveniju poslala Teodora Vočanca. Nakon Teodora Vočanca na njegovo je mjesto došao Marijo Malkoč. Godine 2015. bilo je svega 7 učenika u osnovnoj i srednjoj školi u Lendavi koji su bili zainteresirani za nastavu hrvatskog jezika. Budući da je interes za hrvatski jezik u Dvojezičnoj srednjoj školi u Lendavi prestao, u školskoj godini 2015./2016. pokrenuta je nastava u Gimnaziji Franca Miklošića u Ljutomeru. Članovi HKD Pomurje, njih četvero, krajem 2007. postali su članovi Mješovitog odbora za suradnju Međimurske županije s pomurskim Hrvatima. U travnju 2010. u Lendavi je otvoren Hrvatski dom u Lendavi, a HKD Pomurje je 2012. bilo organizator Prvog sabora hrvatske kulture u Sloveniji. Dana 30. lipnja 2013. ovo je društvo

sudjelovalo u organizaciji ulaska Hrvatske u Europsku uniju u Goričanu i u Čakovcu, a 2014. na nastupu u emisiji *Lijepom našom* u Murskom Središću. Na tom događaju nastupila je folklorna sekcija HKD-a Pomurje izvodeći plesove Hrvatskog zagorja. U travnju 2015. proslavljen je deset godina postojanja HKD-a Pomurje. Nakon osnivanja udruge 2005. HKD Pomurje je u studenom 2006. organiziralo Prvi hrvatski bal koji se od tada održava tradicionalno sake godine. Društvo je također sudjelovalo i na Picokijadama u Đurđevcu, međunarodnoj smotri folklora u Beretincu kod Varaždina, regionalnom susretu tamburaša Pomurja u Dobrovniku, na više nastupa u Lendavi (npr. Bogračfest i Lendavska trgatev), Čentibi, Petičovcima, Beltincima, Radencima, Mariboru, na folklornim nastupima diljem Međimurja (Prelog, Čakovec, Strahoninec, Sveti Martin na Muri), na Vinkovačkim jesenima, u Ljutomeru, u

Pirovcu, u Novom Marofu, na smotri hrvatskih kulturnih društava u Železnom u Austriji, na međunarodnoj smotri folklora u Keszthelyu i u Juru nad Hronom u Slovačkoj.

Doseljavanje na područje Lendave

Hrvati na području Prekmurja egzistiraju već stoljećima. Lendava je oduvijek bilo nacionalno mješovito područje, a doseljavanje Hrvata iz Međimurja u Prekmurje bilo je kontinuirano tijekom stoljeća. U srednjem vijeku Prekmurje je bilo i dio Zagrebačke biskupije. Iz rezultata

popisa stanovništva za 1921. i 1931. vidljivo je da je na području Prekmurja, osobito na području Lendave bilo mnogo osoba koje su se izjasnile da im je materinji jezik hrvatski (1921. na području kotara Murska Sobota živjela je 791 osoba koja se izjasnila da joj je hrvatski ili srpski jezik materinji jezik, a 1931. na području kotara Donja Lendava 549 osoba koje su se izjasnile da im je hrvatski ili srpski materinji jezik, dok ih je na području Murske Sobote bilo 163). Broj Hrvata je nakon Drugog svjetskog rata stagnirao (1948. kotar Lendava je brojio 415 Hrvata, a Murska Sobota 159), a potom, nakon šezdesetih godina i industrijalizacije toga područja i rastao (1991. u općini Lendava je živjelo 867 Hrvata, a na području Murske Sobote 644, dok je broj govornika hrvatskog jezika kao materinjega bio i veći). Vidljivo je da je mnogo Hrvata iz Međimurja

doselilo na područje Lendave i okolice, ali da su u Prekmurje doselili i Hrvati iz ostalih dijelova Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Lendava kao multietnička sredina u kojoj su zajedno žive Mađari, Hrvati i Romi prihvataćala je i sve ostale narode bivše Jugoslavije. Tvrte koje su se otvarale nakon početka šezdesetih na tome području otvarale su vrata obrazovanim pojedincima. Stoga u vrijeme kada je doselio najveći broj kazivača nije bilo bitno podrijetlo onih koji su se zapošljavali već njihova stručnost.

Kazivač Đ. K., ujedno i predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji, rođen je u Prelugu 1963. godine. Đ. je odrastao u obitelji s majkom koja je bila domaćica, ocem koji je bio obrtnik, mlađom sestrom i bakom. Nakon završene osnovne škole u Prelugu nastavio je srednje školovanje u Čakovcu, a potom je završio višu školu u Zagrebu te socijalni rad u Mariboru. U Čakovcu je upoznao suprugu koja je podrijetlom bila iz Lendave. Neko su vrijeme živjeli u Zagrebu, a potom su željeli živjeti u Prelugu, ali budući da su im ponuđeni posao i stan u Lendavi 1987. odselili su u Lendavu. Đ. kazuje kako nije imao osjećaj da se seli iz zemlje u zemlju. »U to vrijeme još nisu postojale granice između Hrvatske i Slovenije i seoba iz jednog naselja u drugo naselje nije značila tako velike promjene kao što je to bilo u vremenu nakon 1991. godine.« U vrijeme kada je Đ. sa suprugom stigao u Lendavu grad još nije imao kulturni dom. »Sve kulturne potrebe smo zadovoljavali u Čakovcu i Prelugu.« Kako kazuje Đ. K. uobičajeno je bilo da Međimurci dolaze u Sloveniju. »U Čakovcu je bila građevinska škola. Slovenci su odlazili po našim školama i nudili su nam stipendije. Ako si došao kod njih na izobrazbu dobivao si dom i stipendiju, a nakon izobrazbe i posao. To su brojni Me-

đimurci, kojima su slovenski mentalitet i način življenja bili vrlo blizak, prihvatali.«

A. M. rođena je u Čakovcu 1960. godine u mnogobrojnoj obitelji. A. M. je studirala tehnologiju tekstila, a nakon završenog studija zaposlila se u Međimurskoj trikotaži u Čakovcu. »Ondje sam delala 5-6 godina, a potom sam upoznala supruga. Disco u Čakovcu je izgorio pa se izlazilo u Lendavu. Sa suprugom sam komunicirala na hrvatskom. Slovenci su tada išli u JNA i svi su znali hrvatski.« A. M. spominje kako su nekada veze između Prekmurja i Međimurja bile iznimno razvijene. »Na Čakovec se išlo na sajam, u bolnicu. Čakovec je udaljen od Lendave 22 kilometra i bliže je od Murske Sobote.« Bile su to očito prilike da se mladi iz jedne i druge regije zbliže i da zasnuju obitelji. Nakon dolaska u Lendavu A. M. dobila je posao u poduzeću Mura.

Z. J. rođen je 1958. godine u Čakovcu. »U obitelji nas je bilo šestero – majka, otac, tri sestre i ja.« Osnovnu i srednju školu Z. je završio u Čakovcu, a potom je upisao informatički fakultet u Varaždinu. Nakon godinu dana pripravničkog staža u SUP-u u Čakovcu Z. je s 27 godina dobio zaposlenje u poduzeću Gorenje u Lendavi. Z. kazuje da mu jezik nije bio nikakav problem. »Stari međimurski dijalekt je sličan slovenskom. S ocem sam išao po terenu u Sloveniji pa mi nije bilo teško naučiti jezik.«

Pojedini kazivači su došli i iz udaljenijih sredina. I. Ć. rođen je u Tesliću 1955. godine. »Potičem iz obitelji koja je držala do vjeroispovijesti. Imam još dva brata koji žive u Zagrebu. Kao mladić otišao sam iz Teslića tražeći posao u Kranj i ondje 1975. godine dobio zaposlenje u industriji gume. Dao sam molbu za dvije firme u Lendavi-Varstroj i Nafti budući

da mi je supruga bila podrijetlom iz Lendave. U Lendavu sam stigao 1978. Ondje sam bio bolje prihvaćen nego u Kranju. Lakše je tamo gdje je blizina granice. Tu je i mnogo ljudi iz Murskog Središća išlo u školu. U Gorenjskoj su ljudi drugačiji, to je jedna specifična sredina. U Lendavi sam osim zaposlenja dobio i stan. Moj Teslić je tradicionalna sredina. Znali smo da treba poštivati sve druge nacije i da treba čuvati svoje. I ovdje u Lendavi ima puno nacija, ali nikada nisam doživio bilo kakvu neugodnost i nitko me nije gledao drugačijim očima.« Priča I. Č. je drugačija budući da potječe iz sredine koja se mentalitetom razlikuje od Međimurja i Prekmurja. Njegovo sagledavanje međunacionalnih odnosa u Lendavi ukazuje da se uistinu radi o jednoj tolerantnoj multietničkoj sredini u kojoj svi narodi koji ovdje žive mogu prosperirati i biti uvažavani.

O tome da su međunacionalni odnosi uvijek bili dobri svjedoči i veliki broj nacionalno mješovitih brakova: Z. J. u braku je s Mađaricom i živi u mađarskom naselju. »Oženio sam se Mađaricom. Kod nas živi 80% Mađara. Bilo nas je svega par Međimuraca. Ako ne želim govoriti slovenski, mogu govoriti hrvatski. Ne govorim mađarski, ali zato sve razumijem. Od početka su Mađari u Kotu sa mnom pričali hrvatski jer su znali da ništa ne razumijem mađarski. Moja djeca govore i hrvatski i slovenski i mađarski jezik. Mi smo kmečki mentalitet, mentalitet Matije Gupca. Mađari su drugačiji. Oni su više za život, a manje za posao. Imaju široki horizont, mentalitet panonskih nizina. Glazbeno smo im slični. Jedino kod njih ima nešto više ‘ciganskog’ u muzici.« G. K. uspoređuje Prekmurce i Međimurce. »Po mentalitetu su Prekmurci i Međimurci vrlo slični: drže do gostoprимstva, radišni su i nisu nacionalisti. Jedino mi se

čini da su Mađari nešto više zatvoreni od Slovenaca i Hrvata. Ta sličnost u običajima i načinu života vidi se na primjer najbolje kada su kolinja.« S. P. ističe kako postoje razlike između Međimuraca i Prekmuraca. »Prekmurci su više zatvoreni, mi Međimurci smo otvoreni. Smatram da su Mađari najotvoreniji jer najviše drže do svoje narodnosti, kulture i jezika.« I. Č. koji je stigao iz Bosne također kazuje kako »Lendava svakog prihvata ljubazno. Živim u Starom Mostu. To je mađarsko selo i svi su međusobno dobro povezani. Budući da su brakovi međunacionalni ne osjećaju se nikakve međunacionalne napetosti.«

G. K. rođena je u Murskom Središću 1959. godine. »Odrasla sam u obitelji gdje su živjeli majka, otac, baka, sestra i ja. Mama je radila u tekstilnoj tvornici Modeks, a tata u Međimurskim ugljenokopima. U Murskom Središću svi smo znali slovenski, a mnogo mojih sumještana školovalo se u Lendavi. U vrijeme kada sam se zaposlila u banci u Lendavi bilo je 4.000 zaposlenih u mjestu. Od toga je bilo najmanje 2.000 Međimuraca. Prije raspada Jugoslavije nitko nije pitao tko je tko. Uvijek se ‘hodalo’ iz Lendave na Čakovec i Varaždin. Svi smo ‘hodali’ zajedno u kina i na zabave i sasvim je normalno da smo se pomiješali s brakovima. Tek kasnije, kada se Slovenija osamostalila ljudi iz Lendave su počeli hodati u Mursku Sobotu.« Iz ovog je iskaza jasno da su Međimurci tražili i dobivali zaposlenja u Lendavi. Jedan se dio Međimuraca nije preselio u Lendavu zbog zaposlenja, već su ostali živjeti u naseljima uz granicu s hrvatske strane Mure. Specifičnost pograničnih prostora je bila i jest da su to migratorna područja, odnosno teritoriji gdje stanovništvo s jedne i druge strane granice svakodnevno migrira radi posla, rodbine, trgovine ili kulturnih potreba preko granice. Čini se da su Slovenci, pogotovo oni

koji su bili nastanjeni izvan pograničnih zona, imali jasan stav prema onima koji nisu bili Slovenci, a tražili su posao u Sloveniji. Đ. K. o tome fenomenu ovako kazuje: »Kad Slovenci spomenu Međimurca pod tim pojmom najčešće misle na radnika koji radi jednostavan posao. Stoga je pojam Međimurac, barem u prošlosti, imao pogrdno značenje za Slovenga.«

R. L. P. rođena je 1963. u Bjelovaru. Nakon završene osnovne i srednje škole u Bjelovaru R. je upisala Rudarsko-geološko-naftni fakultet u Zagrebu. »Tijekom studija tražili su stipendiste u Lendavi, a meni se to učinilo izazovno. Tako sam dobila stipendiju i počela raditi u Lendavi 1988. godine. Bilo je to moje prvo radno mjesto. Moj suprug je Bjelovarčanin i njega sam također dovela u Lendavu gdje je pronašao zaposlenje. Nikada se nismo osjećali kao stranci te smo ovdje sagradili kuću. Tu su nam se rodila djeca.« Dakle, i osobe koje su doselile u Lendavu iz područja koja nisu bila pogranična bez problema su se uklapale u lendavsko društvo i multietničku lendavsku sredinu.

S. P. rođena je 1966. godine u Peklenici u Međimurju. »Majka je bila kućanica, a otac je radio u Muralu (metalska industrija). Pohađala sam osnovnu školu u Peklenici koja se nalazi svega deset minuta od Lendave, a potom srednju školu u Čakovcu. Studirala sam u Mariboru. Godine 1987. preselili smo se u Lendavu budući da je suprug dobio zaposlenje. Došavši u Sloveniju, morala sam naučiti jezik. Isprva sam bila zaposlena kod privatnika kao švelja. Nisam mogla dobiti posao zbog nepoznavanja slovenskog književnog jezika. Lendavski dijalekt je dosta sličan našem međimurskom dijalektu, ali sam morala pohađati službeni književni jezik.« Iskaz S.P. govori o tome da nije bilo dovoljno znati lokalni pre-

murski dijalekt, već da je trebalo poznavati i službeni književni slovenski jezik da bi se moglo zaposliti u državnoj ustanovi. O tome zajedničkom prekmursko-međimurskom jeziku govorи i A. M. »Naš jezik (Međimuraca i Prekmuraca, op.a.) je sličan i mi se svi međusobno razumijemo, ali kada krenete malo dalje u Sloveniju, prema Ljubljani ili negdje drugdje, više vas ne razumiju.«

Život u Lendavi nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima

Osamostaljenje dviju država značajno je utjecalo na položaj Hrvata u Sloveniji. Đ. K. se prisjeća situacije u Lendavi nakon 1991. »U Lendavi je bilo zaposleno mnogo ljudi koji su bili podrijetlom iz Međimurja. Oni su preko noći postali stranci i morali su dobiti radne vize. Mnogi pogoni i tvornice su u pretvorbi propadali. Stoga su brojni Hrvati, posebno iz Murskog Središća, izgubili zaposlenja.« Ipak, Đ. K. smatra da gubitak zaposlenja nije bio na nacionalnoj osnovi. Domaći osjećaj Hrvata u Lendavi nije se izmijenio zbog uspostave dviju država. Blizina granice osigurala im je da se i dalje osjećaju kao da žive u jednoj državi. »Budući da se granica nalazi na svega nekoliko kilometara naš osjećaj u Lendavi je kao da si u Hrvatskoj. Doma razgovaramo na hrvatskom jeziku, pratimo hrvatsku televiziju, živimo uz granicu. Osim toga sva četiri naroda u Prekmurju dobro zajedno žive – i Romi, i Mađari, i Slovenci i Hrvati.« Ipak, uspostava graničnih kontrola otežala je svakodnevnicu pograničnom stanovništvu koje je prije uspostave neovisnih država 1991. dnevno

i po nekoliko puta prelazilo granicu.

A. M. se prisjeća kako je bilo teško nakon uspostave granice. »Bilo je to psihički teško. Do 1991. nisam ni primjećivala granicu, a od tada su nas počeli zaustavljati. Granica nam je nešto strašno. Sada, toliko godina nakon osamostaljenja dviju država, Lendava se opet povezuje s Čakovcem. Odlazi se na Porcijunkulovo u Čakovec jer je granica 'slabija'. Ljudima više ne smeta jezik i ne osjećaju se ugroženima. Slovenci posjećuju Špancir fest u Varaždinu. Kada dođem u Varaždin ili Čakovec na neko događanje ili na sajam onda sretnem mještane Lendave koje u Lendavi nisam vidjela dva ili tri mjeseca.« Dakle, očito je da su nakon dvadeset i pet godina i kontrole na granici oslabile, da su se nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju pomalo uspostavili i nekadašnji bliski međimursko-prekmurski odnosi koji nikada nisu bili prekinuti, ali su zbog postavljanja granice oslabjeli.

G. K. opisuje svoj osjećaj na granici i kazuje kako joj je trebalo dvadeset godina da se privikne da mora stati na Muri. »Išla sam svaki dan doma u Međimurje i pomalo sam se naviknula. Druge, koji nisu morali ići u Međimurje, odnosno u Prekmurje, ta je granica jako udaljila. Najbolje se to vidi kroz jezik. Nekada smo govorili jedan jezik. Sada je to problem. Mlađe generacije ne razumiju hrvatski, odnosno slovenski, iako žive tu jedni do drugih. Radim u banci i dolazi mi puno mušterija. Moram znati mađarski, slovenski i hrvatski. Lendavčani ne primjećuju da sam ja iz Hrvatske, ali oni u Ljubljani znaju da nisam njihova Slovenka. Ni u Središtu Hrvati neće primjetiti da si iz Slovenije.« R. L. P. smatra da je granica koja je postavljena 1991. »barijera«. Kada je postavljena granica S. P. se nije mogla naviknuti da ide u »svoju državu preko granice«. »Tada

je postojala neugoda, ali sada je to već normalno.«

Međusobni politički 'sukobi' oko pojedinih područja uz granicu sasvim su sigurno udaljili Hrvate i Slovence. Z. J. živi u mjestu Kot gdje je većinsko stanovništvo mađarsko. »Kod nas je postojao problem granice u Hotizi. Te probleme su napravili ljudi koji su bili u komisijama. Na ovoj strani Mure ionako nije bilo hrvatskog vlasništva budući da su ljudi otišli u Njemačku.«

G.K. spominje i problem državljanstva koji se javio nakon uspostave dviju država: »Većina Hrvata u Lendavi morala je zbog službe srediti slovensko državljanstvo. Ako nisi sredio slovensko državljanstvo, bio bi izbrisana. Zbog primanja slovenskog državljanstva nisam se odrekla hrvatskog državljanstva.« I S. P. spominje probleme oko državljanstva: »Državljanstvo su nam ponudili mjesec dana od kako su se razdvojile dvije države. Bilo je mnogo nedoumica, ali smo se odlučili da svi uzmemo slovensko državljanstvo. Sada imam dva državljanstva – hrvatsko i slovensko.«

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Hrvati u Sloveniji čuvaju svoj nacionalni identitet djelovanjem u hrvatskim kulturnim društvima. Đ. K. se prisjeća kako su Hrvatsko kulturno društvo Pomurje osnovali 2005. godine. »Imali smo kabelsku TV i na njoj smo mogli pratiti hrvatske, slovenske i mađarske kanale. Onda su nam odjednom ukinuli Novu TV i RTL, a nešto kasnije i HRT 2. Tražili smo da nam vratre hrvatsku televiziju kada Mađari mogu gledati svoje

programe. Bilo je jasno da Mađari imaju veća prava od nas budući da su oni nacionalna manjina i imaju svog 'poslance'. Onda sam odlučio da ćemo osnovati društvo. Otišli smo u Međimursku županiju i ondje smo tražili pomoć. Počeli smo tiskati časopis, a jednom tjedno je u osnovnu i u srednju školu dolazio profesor hrvatskog jezika iz Murskog Središća. Imali smo ne samo potporu Međimurske županije, već i snažnu potporu župana Lendave. Odmah smo učlanili društvo u Savez hrvatskih društava. Preko Saveza smo dobili i stalnog učitelja koji je radio u nekoliko gradova u Sloveniji i kojeg je plaćalo Ministarstvo obrazovanja Republike Hrvatske. On je pokrivaо Ljubljani, Maribor, Grosuplje, Lendavu i Ljutomer. Već osam godina imamo svoju školu folklora.« Đ. K. je član općinskog vijeća u Lendavi i na taj način pomaže djelovanje hrvatske zajednice. Đ. K. je zadužen za suradnju s Hrvatskom, a grad Lendava se pobratimila s gradom Đurđevcom. Zbog dobrog odnosa s lokalnom sredinom Hrvati u Lendavi su dobili svoje prostorije.

Većina članova HKD-a Pomurje svoj nacionalni identitet čuvaju upravo putem djelovanja u kulturnom društvu. A. M. svoj nacionalni identitet najbolje čuva druženjem s članovima HKD-s Pomurje. »Danas kada čitam hrvatski i slovenski ne znam koji jezik čitam. Moja kći govori hrvatski. S njom sam do druge godine razgovarala hrvatski, a potom smo prešle na slovenski. Danas i ja i suprug s njom razgovaramo slovenski. Članstvo u HKD-u Pomurje započelo je prije desetak godina. Naše društvo nije zatvoreno. U njemu su i parovi gdje nijedan partner nije hrvatske nacionalnosti.«

I. Ć. kazuje kako je »sretan« od kada je član HKD-a Pomurje. »Oni su nam dali nešto neprocjenjivo što se ne može opisati riječima. Slovenci su

nam omogućili da osnujemo društva. Pitanje je bilo samo da se organiziramo.« I. Ć. čuva nacionalni identitet na način da gleda i sluša Hrvatsku radio televiziju. »Svako jutro čitam novine i pregledavam Internet stranice.« Ipak, druga generacija mnogo je manje vezana za Hrvatsku. »Moja kći živi u Ljubljani, a sin radi u Lendavi. Njima se kao drugoj generaciji teško nacionalno opredijeliti.«

G. K. kazuje kako čuva hrvatski nacionalni identitet sudjelovanjem u radu HKD-a Pomurje. »Doma i u autu svira mi hrvatski radio, a unučici čitam slikovnice na hrvatskom jeziku. Svi u mojoj obitelji su Mađari, pa osim što čuje malo slovenskog u vrtiću treba znati i nešto međimurskog. Moja se djeca osjećaju Mađarima, ali poštuju moje korijene, idu rado u Mursko Središće i ponosni su što sam ja Hrvatica. Suprug je s djecom govorio mađarski, a ja mješavinu između hrvatskog i slovenskog. Potrebu za hrvatskim društvom nisam nikada imala jer se nalazim korak do doma. Govorila sam i govorim hrvatski svaki dan, a odlazila sam i na hrvatske zabave. Kada sam čula da postoji HKD Pomurje, učlanila sam se. Vuklo me da upoznam nove ljude, a saznala sam za društvo kada sam čula da se učlanilo nekoliko meni bliskih obitelji.«

R. L. P. kazuje kako čuva identitet prateći medije, čitajući hrvatsku literaturu. »Djeca kroz knjige i medije dobivaju osjećaj nacionalne pripadnosti. Mi kod kuće razgovaramo o Hrvatskoj i živimo s Hrvatskom. U Društvo smo se uključili jer se volimo družiti. Poznajemo iste pjesme i iste stvari. Voljela sam čitati i pisati pa sam se uključila u rad časopisa.« Kod svih hrvatskih društava u Sloveniji javlja se isti problem: kako privući mlađu generaciju, posebno one koji nisu rođeni u Hrvatskoj, već su rođeni i odrasli u Sloveniji te Sloveniju smatraju svojom domovinom.

R. L. P. smatra da je »problem taj što folklor i sadržaji koje mi nudimo mladima nisu zanimljivi. Mladima nacionalno nije interesantno. Stoga smo oformili jednu grupu mlađih kojima dajemo prostor, a oni ga koriste za ono što im se sviđa.« Ipak, većina djece kazivača koji su rođeni u Hrvatskoj poštuju podrijetlo svojih roditelja i na određeni način drže do toga podrijetla i svojih predaka. S. P. kazuje kako je kod sinova njegovala kajkavski međimurski jezik, a ne toliko književni. Moji sinovi žive u Mariboru i u Ljubljani i ponosni su što sam ja Hrvatica. HKD Pomurje za S. znači »pripadnost, poštovanje svoje kulture i jezika, druženje i veselje«. S. ističe, kao i jedan dio Međimuraca u Sloveniji, kako je ona »prvo Međimurka, a tek onda Hrvatica«.

Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana

Hrvatsko kulturno društvo Međimurje u Ljubljani osnovano je 1997. godine, a kao što piše Mijo Stranko, nekadašnji predsjednik društva, »izraslo je iz želje entuzijasta Međimuraca, da se druže, povezuju sa zavičajem i kroz razne aktivnosti sačuvaju korijene«. Društvo je na početku djelovalo uz pomoć HKUD Goričan, ali kako se broj zainteresiranih povećavao, već u svibnju 1997. osnivaju Zavičajni klub Međimurje pod okriljem Hrvatskog društva Ljubljana. U studenom 1999. članovi Zavičajnog kluba registriraju društvo pod imenom Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana. Osnovni cilj društva i njegovih deset sekcija je upoznavanje i očuvanje kulturne baštine i tradicije s područja Hrvatske, a prije svega Međimurja, međusobno druženje i djelovanje na kultur-

nom, društvenom i sportskom području.

Jedna od najstarijih sekcija u društvu je dramska sekcija *HKDM-LJ*, prvi puta su se predstavili 1998. godine. Članovi sekcije svake godine pripreme novu igru u međimurskom narječju, s kojom se premijerno predstave na priredbi društva „Da ne zaboravim majčinu riječ“. Voditeljica sekcije je Štefanija Mesarić.

Članovi dječje sekcije *Žabice* i sekcije mlađih *HKDM-LJ* kroz pjesmu, ples i igru pobrinu za očuvanje kulturne baštine njihovih djedova i baka. Cilj ovih dviju sekcija je očuvanje nacionalnog identiteta kod mlađih članova koji su rođeni u Sloveniji. Dječju sekciju *Žabice* vodi Magdalena Žeželj, a sekciju mlađih *HKDM-LJ* Maja Sedovnik. Za prikaz međimurskih narodnih pjesama i plesova na izvorni način pobrine folklorna sekcija *Trsek* i na taj način čuva kulturnu tradiciju ovog dijela Hrvatske. Djeluje od 2014. godine i udružuje članove i prijatelje iz Međimurja i ostalih područja Hrvatske te Slovenije. Na tradicionalnoj godišnjoj priredbi društva pod nazivom „Međimurska popevka“ folklorna sekcija se svake godine predstavi s novim spletom. Voditelj sekcije je Štefan Šimunić. Za dobro raspoloženje na priredbama društva, izložbama, radionicama i drugim susretima pobrine tamburaška sekcija koja se sastoji iz tamburaškog sastava *Dilkoši* i vokalno instrumentalnog sastava *Prijatelji*. Sviraju međimurske pjesme te ostale hrvatske pjesme koje vole obraditi na svoj način. Vokalno instrumentalni sastav *Prijatelji* je i stalna pratinja folklornoj sekciji *Trsek*. Sekciju vodi Josip Lilek. Mješoviti pjevački zbor Katruže je druga najstarija sekcija društva, djeluju već 18 godina i njeguju tradiciju jednoglasnog pjevanja međimurskih pjesama što im je i najdraže, a ujedno vole zapjevati i pjesme iz ostalih hrvatskih

područja te slovenske. Voditelj sekcije je Emil Kovačić.

Članice sekcije ručnih radova Cvet brinu za očuvanje materijalne kulturne baštine. Kroz radionice i izložbe razvijaju pozitivan odnos do prirode i prirodnih materijala, a izrađuju ukrase, čestitke, vjenčiće i cvijeće, bave se šivanjem i vezenjem. Sekciju vodi Ana Truden. U društvu djeli se i šahovska sekcija pod vodstvom Đure Špiranca, foto i video sekcija te uredništvo listeka *Pušlek* pod vodstvom urednice Renate Praća. Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana najviše nastupa u Međimurju sa svim svojim sekcijama, ali i u drugim krajevima Hrvatske te u Sloveniji (KAM-Festival kazališnih amatera u Prelogu, Međunarodna smotra dječjeg folklornog stvaralaštva Majci na dar i Međunarodni fe-

stival folklora i tradicije Vidovo u Donjem Vidovcu, Smotra koreografiranog folklora Med Murom i Dra-vom u Čakovcu, 51. Đakovački vezovi, sudjelovanje u emisiji Lijepom našom – Mostovi kultura, snimljenoj u Kopru, sudjelovanje na akademiji za 25. godišnjicu Društva slovensko-hrvatskog prijateljstva u Ljubljani, Međunarodni skup slovenskih pjevačkih zborova u Šentvidu kod Stične, međunarodni festival vezenja u Velenju...). U susjednim zemljama Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana je nastupalo u Mađarskoj (u Szent Martonu), kod gradišćanskih Hrvata i u Austriji kod koroških Slovenaca.

Godine 2014. društvo je u sudjelovanju sa Hrvatskim društvom iz Ljubljane organiziralo Treći sabor hrvatske kulture u Sloveniji. Prvi predsjednik društva je bio Ivan Brodarić, između 2007. i 2011. predsjednik društva je bio Branko Antalašić, između 2011. i 2015. Mijo Stanko, a od 2015. predsjednik je Štefan Šimunić. Društvo danas broji oko 160 članova.

Dolazak u Ljubljjanu

Migracije Hrvata u Ljubljana bile su prisutne oduvijek budući da je Ljubljana, kao najveći grad u povjesnoj pokrajini Kranjskoj, predstavljala privlačno naselje za život. Iz popisa stanovništva moguće je donijeti niz

zaključaka o doseljavanju Hrvata u Ljubljani. U popisu iz 1910. vidljivo je da su u Ljubljani živjele 133 osobe koje su bile zavičajne u Hrvatskoj i Slavoniji. Nakon raspada Austro-Ugarske i uspostave Kraljevine SHS 1921. bilo je 3.150 osoba kojima je materinji jezik bio hrvatski ili srpski. Dakako, jedan dio tih osoba bili su Srbi. Deset godina kasnije broj govornika hrvatskog ili srpskog jezika kao materinjeg bio je 3.538, a nakon rata 1948., kada su navođeni podaci o nacionalnoj pripadnosti stanovnika NR Slovenije, na području grada Ljubljane živjelo je 2.377 Hrvata. Samo pet godina kasnije 1953. popisano je 2.849 Hrvata u Ljubljani, a njihov će broj širenjem Ljubljane na prigradska naselja 1961. godine porasti na 6.174. I trideset godina kasnije, dakle 1991. godine, taj će broj rasti i popeti će se na 11.685. Jedan dio Hrvata u Ljubljani čine i Međimurci, posebno velika skupina Hrvata u Sloveniji. Kazivači su iz Međimurja dolazili u glavni grad tadašnje Socijalističke Republike Slovenije Ljubljani uglavnom tražeći posao, odnosno radi daljnje školovanja. O tome nam svjedoče priče i iskazi sugovornika, članova Hrvatskog kulturnog društva Međimurje-Ljubljana. Lj. L. rođen je 1951. godine u Kotoribi u Međimurju. »Bili smo seljačka obitelj i otac je radio u poljoprivrednoj zadruzi Kotoriba. Mama je bila domaćica i bavila se košaraštvom. Brat i ja smo pleli košare i zaradili smo toliko novaca da smo sagradili kuću od tih košara. Poljoprivreda, željeznica i košaraštvo bili su temelj ekonomskog razvoja Kotoribe. Školovao sam se u školi učenika u privredi za kovača u Čakovcu od 1969. do 1972.« Lj. L. je u Ljubljani doselio zajedno sa suprugom koja je ondje pronašla posao. »Nakon promjene nekoliko poslova upoznao sam suprugu koja je dobita premještaj iz Varaždina u Ljubljani. U svibnju 1975. došao sam sa

suprugom u Ljubljani direktnim vlakom Kotoriba-Ljubljana. Sjećam se da su vlakovi za Ljubljani bili prepuni Međimuraca.« Lj. L. je vrlo brzo našao zaposlenje zahvaljujući poznanstvima iz Kotoribe: »Na željezničkoj stanici u Ljubljani sam ugledao svoje Kotoribčane. Rekao sam im u šali da tražim posel, a oni su me odveli u Litostroj i тамо sam odmah dobio posao. U Litostroju je radilo 4.500 radnika, a među njima i puno Međimuraca.« Očito je da je u vrijeme Jugoslavije bilo relativno lako dobiti zaposlenje o čemu govori Lj. L.: »U Međimurju kada bi završio školu stavili bi te u kategoriju zanatlja. Trebalo je mnogo zanatlja, lako se školovalo, lako se dobivalo posao, a za vrijeme školovanja dobivao si novac za uzdržavanje i smještaj.« I odnos prema »neslovencima« u tome periodu bio je, kao što kazuje Lj. L. dobar: »U vrijeme Jugoslavije bilo nam je dobro. Slovenski narod nije razlikovao Jugoslavene. Ako si bio pošten radnik bio si priznat i mogao si lako napredovati u Sloveniji. Mi Međimurci smo se družili skupa, a pjesma se čula na svakom koraku.« J. L. rođen je 1950. godine u Donjem Vidovcu. »Sjećam se djeda koji je bio kovač, a znao je raditi i sve ostalo što je bilo potrebno. Bio je tako i priučeni veterinar.« J. L. je kao učenik došao u Ljubljani. Sredinom šezdesetih je očito bilo vrlo popularno otići na nauk u Sloveniju. Nai-me, svi troškovi školovanja su u slovenskim gradovima bili u potpunosti pokriveni. »U Ljubljani sam došao s 15 godina. Išao sam za metalnu struku. Sjećam se da su nam Slovenci sve osigurali. Imali smo besplatan smještaj – sve su bili građevinari, tokari, strojobravarji, a prema podrijetlu Bosanci, Međimurci i Zagorci. Došli smo u dom. Šest mjeseci smo radili u radionici, a šest mjeseci smo bili u školi. Imali smo sve – knjige, autobus i nagradu ovisno o uspjehu u školi. Onih šest mjeseci kada si

išao u školu morao si u domu učiti najmanje dva sata. Budući da mi je sve bilo plaćeno nisam morao opterećivati mamu.« J. L. se prisjeća da su postojale određene razlike između došljaka i domaćih: »U školi su svi znali da smo Hrvati i svi su nam tolerirali naše greške u jeziku. Ali naš međimurski dijalekt sličan je slovenskom i brzo smo se prilagodili.« M. S. rođen je 1944. godine u Goričanu. »Otac je bio mlinar na Muri, a bavili smo se poljoprivredom. Imali smo srednje jako gospodarstvo. Završio sam osnovnu školu u Goričanu, a nakon pola godine varazdinske gimnazije otišao sam u Ljubljani u Litostroj.« M.S. se prisjeća dana kada je stigao u Ljubljani: »U Ljubljani sam došao 22. rujna 1959. godine. Završio sam elektro smjer. Sjećam se da sam na početku jako patio za Međimurjem.« M. S. se prisjeća da je odlazak u Ljubljani bio druga opcija. Dolazak u Ljubljani bio je vezan za školu. Naime, u škole u Međimurju dolazili su djelatnici iz slovenskih obrtničkih škola i nudili besplatno školovanje u Sloveniji. Trebao sam ići u Prvomajsku u Zagreb, ali me nisu uspjeli ondje progurati. Tamo su zauzeli sva mjesta oni iz pasivnih krajeva. Međimurci su išli najviše u Maribor i Ljubljani. Ovdje sam stanovao u đačkom domu, a hrana i stan su bili besplatni. Sve je plaćao Litostroj. Bilo nas je jako puno iz Međimurja. Sjećam se da su Slovenci dolazili ispred škole u Goričanu i ondje tražili potencijalne radnike za Ljubljani. Dolazili su i direktori strukovnih škola iz Slovenije i zvali su nas da dođemo raditi u Sloveniju. Bilo je to tako negdje do 1965./1966., a kasnije su djeca sama išla iz Međimurja u Sloveniju. Dobili smo tako besplatno školovanje, hranu stan, udžbenike i još smo dobivali i džeparac.«

Š. Š. rođen je 1957. godine u Donjem Vidovcu. »Potječem iz familije

u kojoj je bilo sedmero djece. Otac je bio radnik, izrađivao je košare, a majka domaćica. Kasnije je otac otišao u okolicu Graza pa je ondje radio u željezari i tvornici lanaca.« Na sličan način kao i ostali kazivači i Š. Š. je pristigao u Ljubljani. Kao i kod ostalih kazivača, i kod Š. Š. prioritet je bilo besplatno školovanje s mogućnošću direktnog zaposlenja nakon završenog školovanja. »U Ljubljani sam došao 1972. godine. Slovenske firme su došle u našu osnovnu školu. Nudile su nam da idemo besplatno učiti zanat u Sloveniju. To je bilo idealno za mamu i tatu jer nisu morali platiti nikakve troškove. Očito u Sloveniji nije bilo dovoljno djece. Mi u Međimurju smo imali mnogo veći prirodni priraštaj od slovenskih krajeva. Samo je u mojoj ulici u mojojem djetinjstvu bilo 42 djece. Sa mnom u internatu (đačkom domu, op.a.) bili su Slavonci, Zagorci i Bosanci. Najviše je bilo Međimuraca. Iz dva razreda u Donjoj Dubravi gdje je bilo oko 60 učenika, čak 25-30 njih otišlo je nakon osnovne škole u Sloveniju. Kada sam 2. rujna 1972. godine došao u Ljubljani u Litostroju više nije bilo mjesta, pa sam izabrao IMP. Nije mi bilo teško dijeliti sve s drugima jer sam tako navikao kod kuće. U sobi nas je u internatu bilo šestero i imao sam sreću da su svi bili Međimurci. Sjećam se da nam nije bilo teško raditi. Imali smo spremnosti u rukama, a svoj sam zanat (tokarsko-strojarski) vrlo brzo zavolio.« Brzina savladavanja slovenskog jezika bila je presudna u prihvaćanju Međimuraca u slovensko društvo. Slovenci su ih mnogo brže prihvaćali od došljaka iz Bosne kojima je duže trebalo da se prilagode i da nauče slovenski jezik, a bili su od Slovenaca i mnogo različitiji u mentalitetu. »Sjećam se da kao Međimurec nisam imao problema. Slovencima smo bili simpatični jer smo brzo savladavali slovenski jezik. Sjećam se da mi je jedan mladić iz Bosne rekao: 'Pa, kako

si ti tako brzo savladao jezik, a ja sam ovdje već dvije godine i mučim se sa slovenskim? Imao sam dobre ocjene, pa sam dobio i nagradu, a nakon kraćeg vremena došla su i moja dva brata.« Međimurci su bili ponosni na svoje podrijetlo, a kada god su mogli vraćali su se svojim kućama. Otvorenost i gostoljubivost osiguravala je Međimurcima simpatije kod Slovenaca. »Međimurje mi je jako nedostajalo. Svaki petak sam zato odlazio dolje (u Međimurje, op.a.), a u nedjelju opet u Ljubljani. Vlak koji je odlazio iz Ljubljane za Kotoribu uvijek je bio pun. Želio sam Slovencima pokazati otkuda sam. Moji bi roditelji prestali raditi kada bi neki moj prijatelj došao kod mene doma. Primali su ih kao da su njihovi. Uvijek sam nosil domaće šunke, a Slovenci su me znali pitati zašto to nisam poopravil za sebe. Ja bih im odgovarao da sam to donesel da i vi probate.«

Život u Ljubljani nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima

Položaj Hrvata u Sloveniji promijenio se nakon osamostaljivanja dviju država. Ipak, položaj pojedinca mnogo je ovisio o tome kakav je status u društvu stekao tijekom postojanja Jugoslavije. Lj. L. smatra da se njegov položaj nakon osamostaljenja Slovenije nije značajno promijenio. »Sjećam se da su Slovenci pričali da za par godina bude Slovenija postala mala Švica po toleranciji i napretku. Puno je fabrika otišlo u stečaj, a mnoge su otišle u reorganizaciju. Nikada nisam bio otpušten kao trajni višak, a ni supruga nije imala nikakvih problema na nacionalnoj osnovi.«

J. L. se prisjeća da su Slovenci euforično dočekali samostalnu Sloveniju. »Neki su digli glave. Ja sam u to vrijeme otvorio privatnu firmu i nisam osjetio ništa od toga nacionalizma. Ipak, osjeća se da nisi Slovenac koliko god ti dobro govorio slovenski jezik. Znali su me pitati: 'Vi niste iz Slovenije? Ne, nisam. Ja sam Hrvat.'«

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Hrvati/Međimurci u Ljubljani čuvaju svoj nacionalni identitet najviše kroz Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana. Kako govori Š. Š. u društvu su oko 90% članova Međimurci, 2-3% Slavonci, 2-3% Zagorci i ostatak Slovenci. Danas društvo broji oko 160 članova, a redovito pristižu i novi članovi. »Narodne nošnje koje koristimo izrađene su u Slemenicama u Međimurju.« Š. Š. s pravom strahuje za mlađe generacije i očuvanje hrvatskog i međimurskog identiteta. Kao i u lendavskom društvu sličan je problem i kod Hrvatskog kulturnog društva Međimurje-Ljubljana. »Mi mladima nemamo što ponuditi. Srednjoškolci i studenti moraju zaraditi novac da mogu od nečega živjeti. Mi ih ne možemo financijski potpomoći. Kada bismo bili priznata nacionalna manjina to bi bilo dobro. Međutim, moje se kćeri bore za goli život, pa im kultura i nacionalni identitet nisu na prvom mjestu.«

J. L. kazuje kako je Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana »spasilo« njegovo poznавanje hrvatskog jezika. »Da nisam došao u međimursko društvo ja bih sasvim sigurno zaboravio hrvatski jezik. U društvo sam se učlanio 1997. godine. Bili su im potrebni tamburaši pa

sam postao član društva. Danas vodim tamburašku sekciju. Moja djeca nisu govorila hrvatski, jer nisam odlazio u Međimurje. Moja se djeca osjećaju Slovencima, ali ponosno kažu da je tata Hrvat. U Hrvatsku odlazim često na Krk gdje imam kuću. U Međimurju više nemam kuću pa

tamo rjeđe odlazim.«

Lj. L. kazuje kako je Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana »postavljeno na tvrdim temeljima«. »Zahvalan sam inicijatorima ovog društva. Ja bolje čuvam svoje Međimurje nego Međimurci. Prvo sam Međimurec, a onda tek Hrvat. Ja i supruga doma pričamo međimurski, a sa sinom slovenski. Kada dođemo u Međimurje, a odlazimo uglavnom

na jedan dan, 'prešaltamo' se na hrvatski. Djeca su odlazila u Međimurje za vrijeme ljetnih praznika i onda su ondje govorila hrvatski, odnosno međimurski.«

Ono što je simptomatično za mnoge Hrvate u Sloveniji ističe Š. Š. »Mnogi su se Hrvati, ne samo Međimurci, previše asimilirali. Sada je ipak toga mnogo manje jer se ljudi s godinama vraćaju svojim korijenima.«

Hrvatska kulturna udruga Novo Mesto

Organiziranje hrvatskih udruga u Novom Mestu započela je 1987. osnivanjem Žumberačkog društva. Hrvatska kulturna udruga Novo Mesto svoje korijene duguje podružnici Hrvatskog kulturnog doma u Ljubljani. U Novom Mestu je, nakon osnivanja Hrvatskog kulturnog doma u Ljubljani 25. svibnja 1991., osnovana njegova podružnica 11.travnja 1992. Osnivanje podružnice požurile su ratne nedaće koje su pogodile Hrvatsku. Naime, Hrvati i Slovenci iz Novog mesta, Metlike, Črnomelja i drugih naselja Dolenjske i Belu krajine primili su brojne izbjeglice s karlovačkog prostora, ali i iz drugih dijelova Hrvatske, a kasnije i iz Bosne i Hercegovine. Samo Metliku je prihvatala čak 1.102 izbjeglica. Između 1992. i 1994. djelovalo je Hrvatsko kulturno društvo – podružnica za Dolenjsku i Belu krajину koja je obuhvaćala općine Novo Mesto, Metliku, Črnomelj, Trebnje, Krško i Brežice i koja

je tijekom svojega postojanja između 1992. i 1994. brojila najviše 223 člana, a čiji je predsjednik bio Mato Marijan. Dr. Emil Lučev, istaknuti član ove udruge, svake je prve srijede u mjesecu organizirao tematske tribine koje su se isprva održavale u velikoj predavaonici hotela *Metro-pol*. Na tribinama su sudjelovali brojni hrvatski i slovenski znanstvenici, političari i kulturni radnici. U vrijeme postojanja podružnice izlazilo je i društveno glasilo *Hrvatski vjesnik* koje je objavljeno pet puta, a potom se ugasilo. Dana 18. lipnja 1994. u Metliku je ustanovljena Hrvatska kulturna udruga čije je sjedište bilo u Novom Mestu, a čiji je prvi predsjednik bio dr. Emil Lučev. U vrijeme djelovanja udruge izišlo je sedam brojeva *Hrvatskog vjesnika* i to četiri u 1997. i tri u 1998. godini te kasnije 2004. još dva broja. U jesen 1999. u Novom Mestu je otvorena Hrvatska dopunska škola, a za nastavnici je dodijeljena Lidija Racki koja je držala nastavu hrvatskog jezika, povijesti i zemljopisa po hrvatskom nastavnom programu svakog petka navečer. Od 2003. do 2007. nastavu je preuzela Marina Kovač Fartak, a 2007. i 2008 Koraljka Čeh. Nastava se ugasila 2008. godine kada je Hrvatsku dopunsku školu pohađalo još samo troje djece. Od 2010. unutar udruge djeluje i vokalna skupina *Hrvatski pleter*, a 2011. godine ova je skupina brojila deset članova. Udruga je organizirala i niz izložbi te niz koncerata, a sudjelovala je i u organizaciji pjesničkih i književnih večeri zajedno s knjižnicom Mirana Jarca u Novom Mestu. U Novom Mestu djeluje i Hrvatska katolička misija koja je svoje djelovanje započela 22. rujna 1991. godine kada je prvu svetu misu na hrvatskom jeziku za izbjeglice i prognanike održao franjevac fra Luka Pogačić u crkvi Svetog Lenatra. Hrvatski crkveni odbor

osnovan je 3. srpnja 1997.⁵⁶ Do 2010. godine Hrvatska kulturna udruga Novo Mesto organizirala je 150 kulturno-informativnih i gospodarskih priredbi s više od 7.000 posjetitelja.⁵⁷ Danas je predsjednik udruge Vladimir Pobežin.

Dolazak u Novo Mesto

Iz popisa stanovništva vidljivo je da su Hrvati prisutni u Novom Mestu i okolicu od 19. stoljeća, ali u manjem broju. Veći broj Hrvata zabilježen je tek 1931., kada je bilo 483 govornika hrvatskog ili srpskog jezika kao materinjeg na području kotara Novo Mesto. U kasnijem periodu 1948. Hrvata je bilo 319, 1953. 381, a 1961. 397. U posljednjem popisu pred raspad Jugoslavije na području općine Novo Mesto bilo je 1.462 Hrvata što ukazuje da su u razdoblju nakon 1961. Hrvati u Novo Mesto i okolicu pristizali u većem broju. Najveći broj Hrvata bio je zaposlen u novoj bolnici u Novom Mestu, u tvornici Krka i u IMV-u. Jedan dio radnika je na svoja radna mjesta putovao iz obližnjih hrvatskih krajeva (posebno iz karlovačkog, ozaljskog, sa Žumberka, ali i iz Zagreba i okoline). V. P. smatra da je u Novom Mestu oduvijek radilo mnogo stranaca. »U IMV-u je bilo 4000-5000 ljudi, a oko 20% ih je bilo s juga, dakle iz bivših jugoslavenskih republika. Mnogo je doseljenika živjelo u samačkim domovima, a mnogo ih je u Sloveniji dobilo i obrazovanje. U novomeškoj

⁵⁶ Svi podaci su preuzeti iz *Zbornik: Dvadeset godina organiziranog djelovanja Hrvata na kulturnom, društvenom i vjerskom području u Dolenjskoj i Beloj krajini*, Novo Mesto 2012.

⁵⁷ »Hrvatska kulturna udruga« u: *Korijeni*, sv. 3 (2010), str. 29.

bolnici radilo je zasigurno mnogo Hrvata liječnika i medicinskog oso-blja, a mnogi su putovali iz Zagreba i Karlovca u Novo Mesto na posao.« Većina članova Hrvatske kulturne udruge u Novom Mestu došla je u Novo Mesto radi zaposlenja. J. B. rođena je u Bubnjarcima kod Ozlja 1957. godine. »Otac je bio zidar, a majka se bavila poljoprivredom.« Nakon završene osnovne škole u Bubnjarcima i Kamanju upisala je srednju ekonomsku školu u Karlovcu. U drugom razredu ekonomskog škole J. B. dobila je stipendiju. »Nakon završene škole uvjet je bio zaposlenje u Metlici gdje sam posao dobila 1976. godine. Taj metliški govor jako je sličan našem ozaljskom. Sa Slovencima smo se družili u Bubnjarcima, Metliki i Rosalnicama dok nije bilo granice. Da sam znala da će završiti u 'dijaspori', možda bih otišla i dalje od Novog Mesta i Slovenije.«

J. B. rođen je u Obrežu Vivodinskom nedaleko Ozlja 1953. godine. »Otac je bio radnik, majka je radila u vinogradu. U našem je kraju bilo mnogo mješovitih brakova između Hrvata i Slovenaca. Sjećam se da su Slovenci iz Krmačine i Drašića odlazili na misu u Hrvatsku jer im je bilo bliže. Na Sloveniju smo bili vezani od mladosti, a razumjeli smo belokranjski dijalekt. U Karlovac sam otišao u ekonomsku školu. Ondje je bilo u pola Srba, a pola Hrvata, a Srbi su imali prednost. Zato sam se zaposlio u Sloveniji 1976. godine.«

I. I. rođena je 1962. godine u Zagrebu. U Novo Mesto je došla radi zaposlenja. »U Zagrebu sam završila optičku školu. Slovenija je tražila optičare i ja sam bila preporučena. Došla sam u Ljubljani, a uvjet nije bio da znam slovenski. Međutim, ako želite svoj posao obavljati kako treba, dobro je znati jezik. Kadar koji se bavio optičarskom djelatnošću školo-vao se u Zagrebu pa je bilo normalno da nas Slovenci traže da dodemo k

njima. Nakon godine rada u Ljubljani došla sam u Novo Mesto i već sam dobro znala slovenski jezik.«

V. P. rođen je 1960. godine u Pristegu kod Benkovca u dalmatinskom za-leđu u nacionalno mješovitom braku. »U kući nas je bilo 13. Zanat sam završio u Zadru 1977. godine. Bio sam autolimar. Kako nisam mogao dobiti posao u svojem kraju, stric mi je našao posao u Novom Mestu.« Iako nije naučio dobro slovenski, V. P. je stekao mnogo prijatelja među Slovencima. »Još uvijek ne znam 100 % slovenski jezik, ali moram pri-znati da sam odmah ušao u društvo sa Slovencima i da mi je bilo dobro. Ako si se prilagodio, onda nije bilo nikakvih problema. Osim toga, u vrijeme kada sam ja došao u Sloveniju, to su bile unutarnje migracije.«

T. B. rođen je 1945. godine u Lusniču kod Livna. Dolazak u Novo Mesto bio je dolazak na stalno radno mjesto koje je T. B. pronašao u Krki. »Mati nas je rodila četrnaestero. Od toga su troje umrli kao djeca, a živih je ostalo 11. Otac je shvatio da nas ne može sve na selu držati i zato nas je odmah poslao u svijet. Ja sam završio četiri razreda i onda sam bio pastir. Čuvaо sam ovce i krave, a onda su me odredili da idem za popa u Split. Međutim, kada je trebalo otići u sjemenište u Zadar odlučio sam se da odem u Banja Luku za farmaceutskog tehničara. Poznavao sam Antona Kučera i došao sam u Novo Mesto. Budući da je Kučera rekao da posla ima, došao sam raditi u Krku u Novo Mesto. Kada sam pristigao 1. rujna 1965. u Novo Mesto bio sam smješten u hotelu *Kandija*.«

A. S. rođen je 1942. u Glavicama kod Sinja. »Moji su roditelji bili težaci, a ja sam se rodio posljednji od petero djece.« A. S. je u Novo Mesto pristigao kao željezničar. Školovanje je stekao također u Sloveniji. »U Mariboru sam se školovao za željezničara. U klupama su sjedili uvijek

jedan Slovenac i jedan od onih drugih iz Jugoslavije. U Novo Mesto sam pristigao kao željezničar 1960. godine.«

V. P. rođen je u Zagrebu 1952. Njegova majka je bila Slovenka iz Sevnice, a svake je godine provodio praznike u okolini Novog Mesta. »Kod bake sam odlazio svake godine preko praznika i poznavao sam Slovence u dušu. Nakon završenog školovanja i vojske podnio sam molbu za zaposlenje na dva mjesta. Primili su me na oba mjesta, a ja sam odlučio da ću ići raditi u Novo Mesto. U Sloveniji sam upoznao suprugu koja je iz Bubnjaraca kod Ozlja i onda sam iz Novog Mesta otišao živjeti u Metliku.«

Život u Novom Mestu nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima

Asimilacija je među Hrvatima u Sloveniji uhvatila korijena nakon osamostaljivanja dviju država. J. B. se prisjeća kako je bilo mnogo onih koji se nisu željeli izjašnjavati kao Hrvati nakon osamostaljenja Slovenije. »Sami smo si krivi kada se neki srame reći tko su i što su. U Metliku se recimo najmanje izjašnjavaju kao Hrvati. Kada je nastala Slovenija, svi Zagorci kojih je posebno mnogo bilo u Dolenjskim Toplicama, počeli su se izjašnjavati kao Slovenci.« Prema kazivanju većine informatora, doseljenici iz Hrvatskog zagorja u Sloveniji za razliku od onih iz Međimurja međusobno vrlo često komuniciraju na slovenskom jeziku.

J. B. kazuje kako su on i supruga 1991. godine tražili slovensko državljanstvo. »To smo uradili da bi zadržali zaposlenje.« Kazivači primjećuju da se Srbima u Sloveniji toleriralo ako nisu naučili slovenski godinama

nakon doseljavanja u Sloveniju. »Hrvati i Slovenci su iste vjeroispovijesti pa smo si bliži nego Hrvati i Srbi. Ipak, nama se zamjeralo ako nismo znali slovenski dok se Srbi nisu ni trudili govoriti slovenski.«

Ukoliko su se Hrvati dobro uklapali u svoju radnu i životnu sredinu, nije bilo problema ni nakon uspostava dviju neovisnih država. V. P. tako kazuje kako nikada nije imao problema sa Slovincima. »Problemi su postojali jedino onda ako si želio nametnuti neko svoje mišljenje, ali ako si se uspio prilagoditi, nije bilo problema.«

T. B. se prisjeća kako nije imao potrebe dobro poznavati slovenski budući da je veliki broj Hrvata i Srba radio u njegovu odjelu. »Ja sam miješao hrvatski i slovenski pa su mi znali dobaciti da sam Bosanac. Međutim, u službi smo u odjelu za razvoj antibiotika bili uglavnom Hrvati i nešto Srba, a manje Slovenaca, pa nam je službeni, upotrebnii jezik na odjelu praktički bio hrvatski. Osim toga, većina Slovenaca je studirala u Hrvatskoj pa su dobro znali hrvatski jezik.«

Postavljanje graničnog prijelaza u Metliki pogodila je sve one koji su bili zaposleni na željeznicu budući da je time prekinuta trgovina robom, a Novo Mesto je kao željeznička postaja postalo slijepo crijevo. A. S. se prisjeća kako je 8. listopada 1991. postavljena carina u Metliki. »To nas je jako pogodilo. Sve se promijenilo. Sva roba na željeznicu sada je išla preko Sevnice i Dobove, a Novo Mesto je postalo slijepo crijevo.« A. S. smatra da su uzimanjem slovenskog državljanstva Hrvati u Sloveniji potpisali svoju tihu, ali permanentnu asimilaciju. »Bila su 104 radnika na željeznicu koja nisu bila iz Slovenije. Njih 102 napravilo je molbu za državljanstvo. Jedan nije želio učiti slovenski i uzeti državljanstvo, pa smo ga suspendirali. Mi koji smo potpisali da uzimamo državljanstvo

potpisali smo svoju asimilaciju.«

Granica između Hrvatske i Slovenije na prostoru Bele krajine i Dolenjske nikada nije bila crta koja je razdvajala dva naroda, već ih je povezivala. Čak i nakon uspostave dviju država lokalno stanovništvo Bele krajine i Karlovačkog pokuplja nikada nisu imali problema. V. P. kazuje kako je granica između Hrvatske i Slovenije za Hrvate iz Metlike uvijek bila »mekana». »Najviše se gledalo bosanske državljanke koji su put preko Metlike koristili kao najbliži put za sjeverozapadnu Bosnu.«

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Čuvanje identiteta u Novom Mestu uglavnom se odvija preko Hrvatske kulturne udruge. Društvo je nastalo u ratnim godinama kada je trebalo pomagati izbjeglicama iz Karlovca i svih ostalih dijelova Hrvatske koji su došli na područje Novog Mesta i okolice. Prema kazivanjima svih kazivača pomoći izbjeglicama i prognanicima bio je poticaj nastajanju udruge. U društvu su se, osim pomoći izbjeglicama, članovi međusobno družili i na taj način kontaktirali s drugim Hrvatima u Novom Mestu. J. B. kazuje kako je od prvih dana uključena u društvo. »To mi puno znači, možemo ovdje progovoriti po svoje, po hrvatski.« Bračni par B. ističu kako njihova djeca, sada već odrasli ljudi, govore hrvatski i na taj način čuvaju svoj nacionalni identitet.

V.P. kazuje kako je supruga, iako po nacionalnosti Slovenka, upisala prilikom popisa stanovništva njihovu djecu kao Hrvate. Postoji određena nostalgija za zavičajem, a kako vrijeme odmiče i kako kazivači stare, posebno oni koji se nalaze daleko od svojeg zavičaja, ta nostalgija je sve

izraženija. »Ne bih mijenjao Novo Mesto s nijednim drugim naseljem, ali mi nedostaje moj Pristeg. Ondje sam 1998. sagradio kuću i jednom ću se sigurno vratiti tamo. Svake godine imam svoju feštu na dan Svetog Franje, a moja djeca poznaju hrvatski.« Većina kazivača svjesna je asimilacije koja prijeti svim stanovnicima nekadašnjih jugoslavenskih republika u Sloveniji, pogotovo njihovoј djeci ili djeci njihove djece koja

se u većini slučajeva počinju osjećati kao Slovenci. »Normalno je da ćemo se asimilirati jer su naša djeca rođena u Sloveniji. Ipak, kada se gleda utakmica Hrvatska – Slovenija siguran sam da im srce jače kuca

za Hrvatsku.« I A. S. ističe da ne preostaje drugo nego asimilacija. »Mi (prva generacija, op.a.) još uvijek možemo držati do svoje kulture i jezika.« Izbrisani iz registra državljana Republike Slovenije bili su, prema smatranju kazivača, uglavnom Srbi, a ne Hrvati. »Treba kazati da među 26.571 izbrisanih nije bilo mnogo Hrvata. Bili su to uglavnom Srbi koji nisu željeli prihvatići promjene.«

Hrvatsko kulturno društvo Velenje

Hrvatsko kulturno društvo Velenje osnovano je 15. svibnja 2014. godine. Poticaj za osnivanje ovog društva dao je Marko Zadravec, tadašnji hrvatski katolički svećenik koji je opsluživao područje Maribora i okoline. Na probama Pjevačkog zbora Sveta Cecilija iznijeta je ideja o osnivanju društva. Postojali su prijedlozi da se osobe koje žele biti članovi društva uključe u Međimursko društvo koje je već postojalo u Velenju. Na kraju je ipak odlučeno da će Hrvati iz Bosne i Hercegovine osnovati zasebno društvo pod nazivom Hrvatsko kulturno društvo Velenje. Za imena društva predloženi su i nazivi Hrvatsko katoličko društvo Velenje i Hrvatsko kulturno društvo Katarina Kotromanić. Dana 16. ožujka 2014. uz nazočnost 27 članova održana je osnivačka skupština društva. Tada je potvrđen i statut društva te su izabrana i tijela društva. Za predsjednika društva izabran je Mijo Dujmović. Danas je predsjednik Mario Briševac. Društvo organizira druženja svojih članova, odlaske na hodčašća i proslave povodom vjerskih blagdana i radionice.⁵⁸

---

58 <http://hkd-velenje.si/povijest/>.

Dolazak u Velenje

Hrvati u Velenje počinju pristizati šezdesetih godina. Popis stanovništva iz 1961. pokazuje da je tada na području Šoštanja koji je obuhvaćao i Velenje bilo svega 255 Hrvata, a 1991. godine taj se broj udeseterostručio (2251). Dolazak Hrvata u Velenje bio je uglavnom vezan za dobivanje zaposlenja u jednom od značajnih rudarskih središta u Sloveniji. Jedan dio kazivača i članova HKD Velenje bili su podrijetlom iz rudarskih sredina u Bosni i Hercegovini odakle su doselili u Sloveniju tražeći bolje životne uvjete. A. H. rođen je u Kaknju 1960., a potjeće iz obitelji sa šestero djece. Otac je bio građevinski radnik, a majka domaćica. Godine 1979. završio je gimnaziju u Kaknju, a potom je došao na Geološki zavod u Ljubljani. »Prisjećam se kako smo došli na biro za zapošljavanje u Kaknju. Prijavili smo se i bilo nas je četvero koji smo bili primljeni. Došao sam u Sloveniju i nisam razumio jezik, ali sam želio nastaviti sa školovanjem. Ipak, kada sam primio prvu platu odustao sam od daljnjega školovanja. U poduzeću gdje sam radio bili smo većinom zaposleni radnici iz Bosne i Hercegovine. Malo smo kontaktirali sa Slovencima. Uvijek smo za njih bili 'južnjaci' i oni su se tako odnosili prema nama. Oko dvije i pol do tri godine smo išli u školu u Velenje. Ondje se nalazila Rudarsko-tehnička škola. Ritam je bio takav da smo po noći radili, a po danu odlazili u školu. Ondje su se školovali svi rudari. Postojaо je jedan razred za one iz Velenja i ostali razredi za nas druge. Od 1979. do 1991. sam radio u rudnicima u Velenju, Trbovlju i Škofjoj Loki. Dolje u rudniku nisu bile bitne nacionalnosti, ali prije su napreduvali domaći, a onda mi ostali. Nakon 1991. sam postao poslovodja.« A. H. se osvrće i na

Međimurce kojih je bilo mnogo u Velenju. Oni su jezik svladavali brzo, a mentalitetom su se radnicima iz Bosne i Hercegovine činili kao Slovenci. Ponekad bosanski radnici nisu razlikovali Međimurce od Slovenaca. »Među nama su radili i Međimurci. Njih je bilo posebno mnogo. Za njih nisam ni znao da su Hrvati, tako su dobro govorili slovenski jezik.«

Lj. H. rođena je 1961. u selu Crnač kraj Kakanja. »Majka i otac su imali jedanaestero djece. Sedam nas je preživjelo djetinjstvo. Majka je bila domaćica, a otac skladištar. Ja i suprug smo se vjenčali 1982., a 1983. smo došli u Velenje. Željela sam se vratiti u Bosnu da ondje napravimo kuću.« Lj. H. je odmah po doseljenju uvidjela niz činjenica koje su joj se svidjele. Sloboda govora i nepostojanje netrpeljivosti među nacijama čega je u Bosni, prema shvaćanju Lj. H. bilo, u slovenskom Velenju bilo je na drugom nivou. »Neke stvari su mi odgovarale kada smo došli. Postojala je ravnopravnost i svi su bili radišni. Na poslu se moglo slobodno govoriti o krštenjima, crkvi i misi, dok u mojem zavičaju u srednjoj školi to nije bilo povoljno. Ovdje si mogao biti ono što jesi, dok u Bosni nije bilo tako.«

A. K. rođena je 1964. u Mišincima kod Dervente. »Svi su se bavili poljoprivredom, a u obitelji su bile tri sestre i jedan brat.« A. H. se prisjeća kako je tražila posao nakon završene škole: »Nakon završene škole u Derventi tražila sam posao. Došla sam 1986. u Velenje.« A. K. smatra da su razlike u mentalitetu i načinu života između Hrvata iz Bosne i Slovenaca bile dosta velike. »Razlika između nas Posavljaka i Slovenaca je dosta velika. Slovenci su dosta suzdržaniji, mi smo otvoreniji i srdačniji od Slovenaca.« Zbog tih razlika i druženja sa Slovincima bila su rjeđa, a više su se družili međusobno radnici iz Bosne i Hercegovine (bez obzira

na nacionalnu i vjersku pripadnost). »Dosta našeg naroda je ovdje pa smo se mi međusobno više družili. Sa Slovincima mi je trebalo dugo da se uklopim. Zbog nepoznavanja slovenskog jezika nisam radila kao ekonomist u struci. Suprug je bio rudar i sa četrdeset i sedam godina je otišao u mirovinu.«

I. A. rođena je u Doboju 1967. godine. »Bilo nas je petero djece, roditelji i baka i djed. Bila mi je želja da studiram, ali umjesto studija ja sam se udala.« I. A. je otišla u Sloveniju za suprugom koji je ondje već imao zaposlenje. »Suprug je već radio u Sloveniji pa sam otišla u Velenje. Radio je kao rudar u rudniku, a ja sam dobila posao u hotelu u Topolšici pokraj Velenja. Brzo sam se uklopila u slovensku zajednicu. Ja sam aktivna tip čovjeka, stoga sam se mnogo družila.«

Zivot u Velenju nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima

Velenje je u vrijeme posljednjeg rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini primilo veliki broj izbjeglica, ponekad baš iz krajeva odakle su i članovi HKD-a Velenje. Upravo taj oblik gostoprimestva koji je Slovenija pružila izbjeglicama i prognanicima iz Hrvatske i Bosne pokazao je dobar odnos slovenske države prema »neslovenskim« stanovnicima bivše Jugoslavije. A. H. se prisjeća da je u vrijeme raspada Jugoslavije bio poslovodža u jednoj firmi. Svima su bila ponuđena slovenska državljanstva koja su im omogućavala da nastave raditi u istoj firmi. »Pod sobom sam imao i Hrvate i Srbe i Muslimane. Bilo je sitnih dobacivanja, ali nekih ozbiljnijih

sukoba nije bilo. Sjećam se da su nam ponudili slovenska državljanstva. Ako nisi imao određeni broj godina odraćenih u poduzeću, nisi mogao dobiti radnu dozvolu. Odrekao sam se bosanskog državljanstva, ali imam hrvatsko i slovensko državljanstvo. «

Njegova supruga Lj. H. se prisjeća kako je bilo određenih omalovažavanja od strane Slovenaca: »Općepoznato je bilo da ako si na -ić (prezime na -ić) da si onda 'nič'.« Kazivačica smatra da Slovenci »više vole« Srbe od Hrvata. »Oni su valjda manja konkurencija. Nas iz Bosne znaju trpati u isti koš. Donedavno su neki mislili da smo svi iz Bosne Muslimani. Čudila se jedna moja susjeda kako to da idem u crkvu kada sam iz Bosne. Mi smo za njih iz Bosne, Hrvatske, Srbije, Makedonije i Crne Gore sve južnjaci.« Pojam južnjak očito je određivao osobu koja je rođena u nekoj od bivših republika Jugoslavije bez obzira na vjeroispovijest ili nacionalnost. Južnjaci su sasvim sigurno predstavljali određenu konkurenčiju u radnoj snazi na slovenskom tržištu, a osim toga, spominjući ih u tome kontekstu, smatralo ih se inferiornijima od Slovenaca koji su obavljali uglavnom bolje plaćene poslove.

A. K. kazuje kako nikada ni na poslu ni u društvu nije doživjela bilo kakvu neugodnost koja bi se odnosila na nacionalno podrijetlo. »Mi smo se potpuno prilagodili tome društvu. Sada su se Slovenci konačno naučili na razlike između Srba, Hrvata i Muslimana. Dobro razlikuju Srbe i Hrvate od Muslimana, ali Srbe i Hrvate još uvijek teško međusobno razlikuju. Muslimane najbolje razlikuju od ostalih po imenima.« Razlike između Bosanaca u vrijeme Jugoslavije nisu bile poznate Slovencima. Očito su smatrali da je većina osoba koje su doselile iz Bosne islamske vjeroispovijesti te nisu među njima razlikovali Hrvate i Srbe od Musli-

mana, kasnije Bošnjaka. Takva je situacija bila donedavno kada su 'obični' Slovenci shvatili da u Bosni žive tri nacije i tri vjeroispovijesti.

M. V. rođen je u Slovenj Gradcu 1993. godine. On kazuje da Slovenci smatraju »Bosance nižom kastom«. Očito je takav odnos prisutan zbog nepoznavanja ili slabijeg poznавanja slovenskog jezika. »Kod Bosanaca postoji veliki problem jezika. U Velenju ima jako puno ljudi koji su podrijetlom s područja bivše Jugoslavije pa ljudi nisu naučili dobro slovenski jezik budući da nisu imali za to potrebu. Slovenci ne mogu dobro razlučiti Hrvate, Srbe i Muslimane. Jedino dobro razlučuju kršćane i muslimane te prema muslimanima imaju veću socijalnu distancu.« Zanimljiv je i stav M. V. o nacionalizmu kod Slovenaca. On smatra da Slovenci nisu nacionalisti. »Slovenci su premalo vezani za svoju domovinu. Kod njih nema velike ljubavi prema domovini jer oni nikada nisu imali problem s međuetničkim sukobima unutar vlastite zemlje kao što je to bilo u Hrvatskoj ili u Bosni i Hercegovini. Osim toga, kod Slovenaca nema tolike povezanosti između religije i nacije kao što je to slučaj kod nas Hrvata iz Bosne.«

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Čuvanje nacionalnog identiteta kod Hrvata iz Bosne čini se 'lakše' nego kod Međimuraca u Sloveniji. Naime, različitost u mentalitetu, jeziku i općenito kulturi između Slovenaca i Hrvata iz Bosne je velika pa je i stupanj njihove asimilacije u slovensko društvo manje izražen. A. H. kazuje kako nacionalni identitet najbolje čuva preko društva, preko prijatelja

koji su podrijetlom iz Bosne i preko odlazaka u Hrvatsku. »Mi se u Sloveniji nikada nismo uspjeli pravo asimilirati, ali zapravo je istina da se i nismo željeli asimilirati. Naša se djeca osjećaju pola Slovenci pola Hrvati.« Činjenica je da su međunacionalni brakovi kod Hrvata iz Bosne rjeđi nego što su kod Međimuraca. Naime, djeca međimurskih doseljenika u Sloveniju, čak i u slučajevima kada se radi o nacionalno homogenim brakovima, slabije poznaju hrvatski jezik od djece Hrvata iz Bosne.

Lj. H. kazuje kako je njezin dom u Sloveniji. »Tu su mi djeca rođena, ali kako više starimo, pogotovo kada su praznici, uhvati nas nostalgijski i mi posegnemo za ‘seljačkom’ muzikom.« Činjenica je da Hrvate iz Bosne upravo ta narodna muzika podsjeća na njihov kraj i na njihovo djetinjstvo. Nostalgija je tim više izražena budući da su se životne okolnosti u njihovom rodnom kraju u potpunosti izmijenile. Njihova djeca ipak sada osjećaju Sloveniju kao svoju domovinu budući da su se ondje rodili i ondje odrasli. »Mojem je sinu Slovenija domovina i on se ježi kada igra Slovenija dok se ja ježim kada igra Hrvatska. Pitao me jednom kako me nije sramota kada mi na mobitelu svira seljačka muzika pa je onda i sam zaključio da će i on staviti tu muziku ako mene nije sramota.« Druženje Hrvata u Velenju se ne zasniva na nacionalnoj pripadnosti, već češće na temelju zajedničke sredine podrijetla, odnosno sličnosti u mentalitetu. Tako Lj. H. smatra: »Mi se volimo družiti sa Bosancima. Sasvim je svejedno da li su Muslimani, Hrvati ili Srbi. S njima imamo više toga zajedničkog. Neću se družiti s nekim samo zato što je Hrvat jer imam na primjer puno toga manje zajedničkog s nekim Međimurcem nego s nekim čovjekom iz Zenice koji ne mora biti Hrvat.« Pojam domovine vrlo je često podvojen kod mnogih kazivača. Jedan dio njih smatra da

je domovina tamo gdje je osigurana egzistencija njima i njihovoj djeci. A. K. kazuje kako joj je teško odrediti gdje joj je domovina. »Moja sestra u Splitu kaže kako je njezina domovina tamo gdje mogu lijepo živjeti i raditi i gdje je dobro mojoj djeci. Bosna me vuče, a najteže mi pada kada dodem u Mišince u crkvu. Teško mi je kada vidim kako nema više ljudi i kako sve to žalosno izgleda.« Nostalgija za nekadašnjim životom prisutna je kod svih kazivača, a osobito kod onih čija sela više ne postoje nakon posljednjeg rata. I. A. kazuje kako »Bosnu nosi u srcu.« »Slušam Radio Posavinu i onda osjećam kao da sam u Bosni ili u Hrvatskoj. Onda pratim misu uživo preko radio Komušine i meni je lijepo.« Učlanjenje u društvo zapravo označava mogućnost susreta s ljudima iz istog kraja koji su po mentalitetu i životnim sudbinama međusobno slični. A. K. kazuje: »U društvo sam se učlanila radi druženja. Imamo prostor kod crkve u Velenju i ondje se nalazimo svake srijede. Mi smo još mlado društvo. Ima nas sveukupno 60-70, a do dvadeset nas se skupi srijedom.«

K. K., maloljetna djevojčica, pripadnica druge generacije rođene u Sloveniji, kazuje kako s roditeljima razgovara slovenski, a kako jedino s najboljom prijateljicom iz razreda koja je podrijetlom iz Tuzle, razgovara hrvatski. Djevojčica je primijetila da se po običajima Hrvati i Slovenci razlikuju. K. kazuje kako Hrvati iz Bosne slave drugačije Božić od Slovenaca: »Mi se molimo na hrvatskom i pjevamo hrvatske pjesme.« K. se smatra Hrvaticom iz Bosne i smatra, iako je rođena u Slovenj Gradcu Sloveniji, da su Hrvatska i Bosna njezine »jedine dvije domovine.« Još jedan pripadnik mlađe generacije M. V. rođen je 1993. u Slovenj Gradcu. Njegovi roditelji potječu iz Kotor Varoša iz banjalučkog područja. Smatra da je za očuvanje njegova nacionalnog identiteta iznimno važna reli-

gioznost. »To je dio onog što smo mi. Za Svetog Roka mi Kotorvarošani odlazimo dolje u Bosnu. Ja za sebe kažem da sam Bosanac, Hrvat iz Bosne.« M. ne može zamisliti da se vrati u Bosnu jer u Sloveniji živi puno boljim standardom te su mu prijatelji manje-više svi Slovenci. Ipak, budući da namjerava postati svećenik, smatra da bi najradije u bogosloviju otiašao u Sarajevo. Slovenskim jezikom se M. počeo služiti tek »u vrtecu«. »Do tada smo s roditeljima govorili hrvatskim jezikom. I danas s roditeljima govorimo hrvatski dok mi braća međusobno govorimo slovenski.« Dakle, moguće je zaključiti da djeca Hrvata iz Bosne ponekad s roditeljima govore hrvatski, dok međusobno uglavnom komuniciraju slovenski.

Kulturno društvo Međimurje Velenje

Međimursko društvo u Velenju osnovano je 7. travnja 1997. godine. Prvi Međimurci u Velenje dolaze već početkom pedesetih godina dvadesetog stoljeća najčešće kao radnici u građevinskim firmama i kao radnici u obližnjem rudniku. Već osamdesetih je postojala želja da se u Velenju osnuje međimursko društvo, ali tada to nije uspjelo. Osnivanje društva je realizirano tek 1997. godine, a za predsjednika je izabran Dragutin Blagus. Prema riječima Matije Blagusa, sadašnjeg predsjednika društva, »nije bilo lako dobiti 20 potpisa za osnivanje društva.« »Neki su govorili da se ne bojo politikom bavili«, ali je društvo tada ipak osnovano. Danas ono broji 184 člana. Društvo

organizira literarne večeri, kulturno-zabavne priredbe, izlete, izložbe, a sastoji se od tri sekcije: tamburaške, folklorne, kulinarske i dramske sekcije te tiska svoj časopis *Štrekar*.⁵⁹

Dolazak u Velenje

Prvi Međimurci došli su u Velenje, prema kazivanju naših sugovornika, već 1950. godine, a veći broj stiže posebno od 1959. godine kada u Velenje dolaze s građevinskim tvrtkama zidari, tesari i građevinci. Podrijetlom su ovi Međimurci bili ponajviše iz mjesta Goričan. Početkom šezdesetih je objavljeno i knjižicu *Naših deset let 1997. – 2007.* u kojoj su poprojeni svi najvažniji događaji u društvu u tome periodu.

desetih dolaze i drugi Međimurci, a građevinske radnike iz Međimurja Međimurci su nazivali »štrekari« budući da su na posao nakon vikenda putovali prugom koja je vodila od Međimurja preko Ormoža, Pragerskog i Celja do Velenja. »Bili smo dva sata udaljeni od svojih radnih mjestâ,« kazuje M. B. koji je u Velenje pristigao 1969. godine. Šezdesetih godina Međimurci su živjeli u samačkim domovima, a nakon šezdesetih počinje gradnja obiteljskih kuća u Velenju. Velenje je bilo multikulturalno okružje budući da su ovdje pristigli i radnici u najvećoj mjeri iz srednje Bosne i iz prijedorskog kraja gdje je bilo mnogo rudnika. Postojale su razlike u tome kako su se nazivali došljaci. Međimurce su zvali »Prekmurcima«, a sve ostale, koji su dolazili iz područja bivše Jugoslavije zvali su »južnjakima«. U Velenju je bilo i mnogo Slovenaca koji nisu bili domaći pa je ta činjenica olakšavala bolju integraciju onih koji su doselili iz drugih republika.

N. T. podrijetlom iz Goričana došla je živjeti kao dijete od godinu dana s roditeljima u Velenje. »Otac je radio kao zidar, a majka u samskom domu u Velenju. Kada je N. imala 5 godina roditelji su se vratili u Goričan i ondje sagradili kuću. Otac je i dalje radio u Velenju u Vegradiu pa je samo vikendom dolazio kući. Budući da je otac radio u Vegradiu, N. je nakon završene građevinske škole u Međimurju došla raditi u Velenje. Prisjeća se kako je ispočetka bila godinu dana »štrekar zbog dečka«, ali se onda i on zaposlio u Gorenju u Velenju te su nakon toga zasnovali obitelj. Kako N. kazuje, nije bilo razlike između domaćih Slovenaca i Međimuraca. »Ja sam iz druge generacije doseljenika. Iako sam odrasla u Goričanu, nakon završene srednje škole sam se zaposlila u Vegradiu. Slovenci su nas Međimurce smatrali kao neki poseban narod, tako da

su iz šale znali reći da smo iz sedme republike bivše Jugoslavije iako su znali da se Međimurje nalazi u Hrvatskoj. Vjerojatno zbog toga jer su se Međimurci lakše integrirali i prilagodili novom načinu života, ali nikada ne zaboravljajući svoje Međimurje.«

I. B. rođen je 1948. godine u Hodošanu. »Imao sam tri brata i tri sestre, a roditelji su bili poljoprivrednici. Nakon završene osnovne škole polazio sam 1963. zidarsku školu u Mariboru. Tam' sam imao stan, hranu, odijelo, a imali smo i stipendiju. Iz Hodošana sam sam isel, ali nas je bilo u Mariboru 30 Međimuraca. Nisam razmel slovenski, ali su na gradilištu bili brojni Međimurci. Jezik kojim smo pričali u školi bil je pravi esperanto.« Očito je da su se Međimurci vrlo brzo privikivali na slovenski jezik. Nakon rada u Njemačkoj I. B. se vratio u Sloveniju i ondje zaposlio u Elektrani Šoštanj. »Oženio sam se u Međimurju i ženi se nije svidjelo u Njemačkoj pa sam se zaposlil u Šoštanju i ondje proveo više od 30 godina radnog staža. Mene su prihvatali potpuno. Nisam imal nikakvih problema. Slovenci su me uvijek smatrali da sam njihov Slovenac, ali je bila razlika u mentalitetu. Mi smo nekak' više otvoreni, ali sada smo i mi kao i oni. Svaki ima svoje.« Kazivač je ustanovio da su se Štajerci razlikovali od Međimuraca po mentalitetu, ali da su se te razlike u mentalitetima smanjile od kada je Međimurje postalo razvijeni dio Hrvatske. Manje razlike u mentalitetu ustanovio je I. K. koji je dio svojeg profesionalnog života proveo u Prekmurju. I. K. rođen je 1955. u Svetom Jurju u Trnju. »Srednju školu sam završio u Čakovcu, a u Zagrebu sam upisao studij. Kada su me pozvali u Varteks da igram za njih nogomet prekinuo sam studij i od 1974. sam se dao u sportske vode. 1976. sam pozvan u Mursku Sobotu zbog nogometa, a od 1977. igrao sam za Rudar Vele-

nje. U Murskoj Soboti je bio isti mentalitet kao i kod nas u Međimurju. Nakon dolaska u Velenje zaposlio sam se u Vegradu. Počeo sam kao šef gradilišta u vrijeme kada je u Vegradu bilo 1000 zaposlenih. Oženio sam se za Slovenku. Doma smo pričali i pričamo slovenski, a jezik sam morao brzo naučiti zbog stručnih izraza.«

M. B. rođen je 1950. u Hodošanu. »Živel sam tam do 1969. godine. Prvi puta sam u Velenju bil' 1957 godine i to na ferju. Stric je bil tu teracer i doveo je sa sobom dečke iz Međimurja, iz Hodošana. Kada sam 1969. godine završio školu otišel sam sim. Bila je kriza u građevinskom sektoru, ali sam se zaposlil prek' strica. Igral sam nogomet za Rudara. Upoznao sam mnoge ljude koji su me poznavali i po nogometu. S Hrvatima i Bosancima sam govoril hrvatsko-srpski, a sa Slovencima slovenski. Svi su mislili da sam Slovenac. Onda sam se 1972. oženil pravom domaćom pucom iz Velenja i doma se spominjemo slovenski.« Međimurci su prema svemu sudeći bili vrlo slični po mentalitetu Slovencima i vrlo su se brzo uklapali u slovensko društvo. Treba također spomenuti i činjenicu da su vrlo brzo učili slovenski jezik i da su se za razliku od bosanskih Hrvata mnogo češće ženili Slovenkama.

Posebnu bliskost sa Slovenijom osjećali su Međimurci koji su odrasli uz hrvatsko-slovensku granicu, osobito u Štrigovi odakle je jedan dio Međimuraca u vrijeme zajedničke države odlazio u obližnji Ljutomer češće nego u Čakovec. R. B. odrastao je u Štrigovi. »Granica je u mojem selu potok. Jezik nam je bio isti, a na moru su nas uvijek smatrali Slovenci ma. U Sloveniju sam došao 2010. Ženini roditelji su iz Svetog Urbana u Međimurju i radili su u Velenju. Dolazak u Sloveniju nije mi bio kao da odlazim u Njemačku.« Ipak, prema kazivanju R. B. domaći ljutomerski

govor drugačiji je od velenjskog štajerskog dijalekta.

Život u Velenju nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema Međimurcima

Nakon osamostaljenja dviju država u Velenju nije došlo do većih razlika u odnosu između Slovenaca i Međimuraca. N. T. se prisjeća da su se pojavili problemi s državljanstvom i granicom, ali da je to kratko trajalo. »Bile su polemike o tome da li da se uzme slovensko državljanstvo ili ne jer nećeš imati hrvatsko državljanstvo, ali svi koji su odlučili ovdje ostati, uzeli su slovensko državljanstvo. Djeca su tu išla u školu, imali smo ovde stan, posao. Za djecu sam morala srediti hrvatsko državljanstvo jer su rođeni u Slovenj Gradcu i tu su ih upisali kao Jugoslavene. Bilo je i onih koji su sve napustili i otišli u Međimurje. Čak 1/3 Međimuraca se vratila u Međimurje nakon osamostaljivanja dvije države. Bili su uglavnom već penzioneri, pa su starost odlučili provesti u Međimurju. Da moraju danas tako nešto odlučiti, svi bi ostali u Sloveniji.« I postavljanje granice između Hrvatske i Slovenije otežalo je život Hrvatima u Sloveniji. »Nekada smo prenosili povrće, meso i voće iz Međimurja u Sloveniju, ali nakon uspostave dviju država to je prestalo.« N. T. se prisjeća kada je bacila hranu u kanal u Trnovcu jer im slovenski carinik nije dao da prenesu namirnice preko granice. Odnos Međimuraca u Međimurju prema Međimurcima u Sloveniji je odnos siromašnjih Međimuraca prema bogatijim Međimurcima. Danas Međimurci u Međimurju, prema kazivanju mojih sugovornika, osjećaju neku vrstu zavisti prema Međimurcima

koji žive u Sloveniji, budući da je kvaliteta života u Sloveniji na mnogo višoj razini od one u Međimurju. Druga generacija rođena u Sloveniji uglavnom međusobno govore slovenski, ali kada dođu preko praznika u Međimurje govore međimurskim dijalektom.

Čuvanje nacionalnog identiteta

Kao i kod drugih, i u slučaju Hrvata iz Međimurja u Velenju nacionalni identitet se vrlo teško čuva u drugoj, a pogotovo u trećoj generaciji. M. B. ističe da potomke Međimuraca koji su se rodili u Sloveniji Međimurje ne zanima. Odlasci preko granice u Međimurje kod većine Međimuraca iz Velenja svode se na jednom do dva puta mjesечно, a uglavnom ih produzimaju oni koji još imaju žive roditelje ili braću i sestre u Međimurju. I. B. ističe kako odlazi u Međimurje dokle god još ima majku živu. »Dostle je ondje ‘doma’. Poslje će to biti posjeti.« Ostali odlaze tek jednom do dva puta godišnje u Međimurje (kada su proštenja i za Sve svete). Kako N. T. govorи »u Velenju smo doma, a u Međimurje idemo dimo.« Isto tako govorи i R. B. koji je svaki drugi vikend u Međimurju: »Tu smo doma, a tam idemo domov.« Povratak u Međimurje je pitanje koje si mnogi postavljaju. I. B. kazuje kako se nekada mislio vratiti, ali sada više to ne namjerava. »Ovdje imamo zdravstvo, stanove, kuće. Ništa me ne vuče više dolje. Živim nekak’ drugačije, a oni žive kak’ nekada. Teško bih se uklopio i vidio bih im svaku grešku.« Vjerojatno su ipak najveća prepreka vraćanju u Međimurje uvjeti života koji su u Sloveniji ipak na višoj razini nego u Hrvatskoj. Kod onih koji su u braku sa Slovincima/

Slovenkama, nacionalni identitet se izgubio u drugoj, a pogotovo u trećoj generaciji. I. K. kazuje kako je u braku sa Slovenkom i kako su mu djeca Slovinci. U takvim slučajevima djeca tek ponekad govore hrvatski jezik, ili međimurski dijalekt kako ističu kazivači, a unuci ga uglavnom više ne razumiju.

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo

Komušina – Škofja Loka

HKUD Komušina osnovana je 1993. godine. U vrijeme rata u Bosni i Hercegovini stanovništvo Komušine koja se nalazi u sjevernoj Bosni nedaleko Teslića bilo je protjerano u potpunosti, a stanovnici katoličke Komušine raseljeni su po čitavoj Europi. Jedan dio Hrvata iz Komušine preselio je u potrazi za poslom prije rata u Bosni i Hercegovini u Sloveniju, točnije u Tržič, Škofju Loku, Želenike, Kranj, Postojnu, Jesenice i manjim dijelom u Kozinu, Koper, Velenje i Kočevje. Hrvati iz Komušine koji su pristigli prije rata prihvatali su svoje rođake, nekadašnje susjede koji su tražili zaposlenje u Sloveniji. Potreba za organiziranjem Komušanca iskazala se osnivanjem Povjerenstva Hrvatskog vijeća obrane Teslić – Komušina za Republiku Sloveniju. Povjerenstva su bila osnovana u svim mjestima gdje su bili naseljeni Komušanci. Povjerenstvo je djelovalo do 11. kolovoza 1992., odnosno do datuma kada je Komušina pala u srpske ruke. Uz Komušance je u izbjeglištvu u Sloveniji bio i njihov duhovni pastir don Ante Meštrović koji je držao bogoslužja u Škofoj Loki, Tržiću i Jesenicama. Na njegovu inicijativu je u rujnu 1993. osnovana

udruga Komušina. Isprrva se društvo zvalo Hrvatski klub Komušina. Za prvog predsjednika izabran je Ilijia Čosić. P. M., sadašnji predsjednik društva prisjeća se da je društvo nastalo da bi se pomoglo izbjeglicama

i prognanicima iz Bosne. »Oko 2.000 Komušanaca iz Bosne dosegli su u Gorenjsku. Danas je od tih izbjeglica ostalo njih svega 500, dok su većina ostalih odselili u Hrvatsku, a manji se broj vratio u Bosnu. Da bi se ljudi osjećali manje odbačeni i napušteni, željeli smo za njih organizirati

društvo. Iz početka nas je bilo oko 500 članova koji su svaki davali po 4 eura mjesечно. Iako je broj članova bio velik, okosnica su bili 100 članova koji su i danas, nakon 24 godine postojanja društva, aktivni. Članovi društva su uglavnom ljudi podrijetlom iz Bosne, odnosno iz Komušine, koji rade po fabrikama.« Godine 1995. društvo je brojilo 178 članova koji nisu bili samo podrijetlom iz Komušine, već i iz drugih dijelova Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Nakon što su članovi društva obilazili Komušance u čitavoj Sloveniji broj članova društva porastao je 1996. godine na 308. Članovi društva pokušali su 1996. obići Komušinu, ali im to nije uspjelo, a 1995. godine Društvo uspostavlja vezu s austrijskim društvom Komušina-Bežlj-a-Teslić. Društvo je 2004. godine od Općine Škofja Loka dobio na upotrebu društvene prostorije koje koristi i danas. Danas društvo ima folklornu, dramsku, planinarsku i sportsku sekciju. Od osnivanja društva 1993. do 1999. na čelu društva bio je Ilijia Čosić, od 1999. do 2001. predsjednik društva je bio Ilijia Kovačević, od 2001. do 2003. i od 2013. do danas predsjednik društva je Pejo Mijatović, a

od 2003. do 2013. predsjednik društva je bio Andelko Begić.⁶⁰

---

⁶⁰ O društvu najbolje vidi u: *20. godina Hrvatskog kulturno umjetničkog društva Komušina*, Škofja Loka 2012.

Dolazak u Gorenjsku

Prema popisima stanovništva vidljivo je da je na području Tržiča i Škofje Loke već 1961. godine bilo Hrvata iako u malom roju. Tada je na području općine Škofja Loka živjelo 178 Hrvata, a na području Tržiča njih 152. U popisu iz 1991. vidljiv je značajan porast toga broja, pa je tako tada na području Škofje Loke živio 801 Hrvat, a na području Tržiča njih 650. Sasvim sigurno značajan broj onih koji se izjašnjavaju kao Hrvati i tada i danas bili su podrijetlom upravo iz Komušine. Prvi šumski radnici iz sjeverne Bosne u Gorenjsku pristiju 1962. godine. Oni koji su tada pristigli, pristizali su sami, odnosno imali su u Bosni obitelji, a u Sloveniji su zarađivali za život. Najveći broj Komušanaca doselili su 1973./1974. godine. Prema iskazima kazivača dolazili su autobusima, ovdje su se školovali i potom su dovodili i svoju djecu da izuče zanate. Tako su postajali keramičari, alatničari, tesari i zidari. Drugi val dolaska bio je 1992./1993., u vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, kada je vrlo veliki broj Komušanaca pristigao u Gorenjsku. Izbjeglice su smještane kod rodbine, ali i u prihvatnim centrima koje je organizirala slovenska država. Nakon završetka rata u Bosni i Hercegovini vrlo mali broj ljudi se vratio u Komušinu. P. M. se prisjeća da su sve što bi »zaradili vozili u rodni kraj, ali da se starost, nakon svega što se u Bosni dogodilo i nakon uništenog stambenog fonda u Bosni, mora provesti u Sloveniji«.

P. M. se prisjeća da je doselio u Medvode u Gorenjskoj 1978. godine, sa sedamnaest godina. »Težak je bio početak, nismo imali grijanja tamo gdje smo boravili, pa smo cijeli siječanj i veljaču proveli u gostionicama da bismo se zgrijali. Odlučio sam se vratiti u Bosnu, da mi barem bude

toplo, pa sam otišao u kadrovsku službu u Kranj. Ondje su mi dali ključ jednog stana gdje mi je bilo toplo. Kada sam doselio, nisam poznavao jezik, ali sjećam se da su Slovenci imali razumijevanja za nas. Uspio sam se snaći u Sloveniji i postao sam auto prijevoznik.« Čini se da su prvotni uvjeti nakon dolaska iz Bosne bili ponekad toliko loši da su pridošli Hrvati iz Bosne razmišljali o povratku u rodni kraj.

A. M. rođen je u Slatini pokraj Teslića 1956. godine. U Sloveniju je pristigao 1972. »Imao sam ujaka u Tržiču, a otac je radio na Bledu. U Tržič sam došao vlakom i dobio sam posao u tvornici papira. Slovenci su nas prihvatali, a društvo se sastojalo od ljudi iz svih dijelova Jugoslavije. Tržič je u to doba bio jako razvijen. U Tržiču je tada bilo i oko 100 ljudi iz drugih dijelova Bosne, posebno iz Cazinske krajine. Mi Bosanci smo se više družili između sebe. Jezik nikada nismo u potpunosti savladali, pogotovo zbog toga što smo razgovarali na materinjem jeziku.« Iz iskaza je vidljivo da su rodbinske veze bile presudne u migracijama iz Bosne u Sloveniju, a da su se pridošli Bosanci najviše družili između sebe, a manje s domaćim slovenskim stanovništvom. Zbog toga jedan dio njih nikada nije dobro savladao slovenski jezik.

J. P. rođen je u Slatini kod Teslića 1962. godine. U Sloveniju je došao 4. svibnja 1980. godine. »Došao sam u Jesenice. Stigao sam do jugoslavensko-austrijske granice, ali nisam imao papire. Ostao sam u Sloveniji i zaposlio se u *Gozdnom gospodarstvu*. Iz Teslića sam otišao zato što nije bilo posla. Bio sam u *Gozdnom gospodarstvu* dvije sezone i vraćao sam se kući u Bosnu svakih 15 dana. U Teslić smo dolazili iz Jesenica vlakom. 1983. sam došao raditi u livarstvo za auto dijelove u Škofju Loku. U livarstvu je radilo najmanje 30 % ljudi iz Komušine. Zapošljavali smo

svoje. Najveći problem mi je bio jezik. Trebalo mi je tri godine da naučim jezik. Kod kuće smo govorili samo hrvatskim jezikom. Slovenci su nas doživljavali kao Bosance. Nekada nisu znali tko je tko (da li je netko Hrvat, Musliman ili Srbin iz Bosne, op.a.), ali sada dobro raspoznaaju. I danas su mi najbolji prijatelji moji zemljaci, ali imam prijatelja komšija Slovenaca koji znaju da sam ja Hrvat iz Bosne. Ovdje su ljudi iz Bosne došli s vrećicama, ali su radeći uspjeli zaraditi da sami sagrade kuće. Zato mi je Slovenija kao otac, Hrvatska mi je kao brat, a Bosna mi je kao majka.« Dolasci u Sloveniju bili su uvjetovani nemogućnošću pronalaženja posla u Bosni. U Sloveniji se moglo sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća vrlo lako pronaći posao iako je jedan dio kazivača želio otići i dalje, posebno u Austriju i Njemačku gdje je već tada bilo mnogo zemljaka iz Komušine. Domaći stanovnici najčešće nisu razlikovali tko je koje vjeroispovijesti, pa su Hrvate, Srbe i Muslimane iz Bosne jednostavno zvali Bosancima. Prijateljstva između Bosanaca međusobno su uvijek bila čvršća nego što su bila prijateljstva između Slovenaca i Bosanaca. Ipak, samo su marljivost i radišnost bili elementi koji su omogućivali daljnje napredovanje i gradnju karijere.

P. Č. rođen je u Trebiću kod Tešnja 1963. godine. »U mojoj je selu živjelo 90 % Muslimana i bilo je svega 20 katoličkih kuća. Postojalo je i pravoslavno groblje, ali su pravoslavni ondje stanovali nekada davno. 1983. godine sam završio školu u Tešnju. Moji brat i sestra su otišli od kuće, a roditelji su željeli da ja ostanem. Pet godina nisam mogao dobiti posao u Tešnju. Sestra je živjela u Sloveniji u mjestu Železniki. Udala se u Komušini i otišla u Železniki. Otišao sam u Sloveniju i u Škofjoj Loki upoznao buduću suprugu, također podrijetlom iz Bosne. Žena se vratila

u Bosnu i ondje smo dobili dvoje djece. Ja sam 1985. godine otišao raditi u livnicu u Škofju Loku. U vrijeme kada je započeo rat u Bosni bio sam na dopustu u rodnom mjestu. Poslao sam ženu i djecu bratu u Rijeku, a ja sam već sljedeći dan otišao u Sloveniju. Mi smo u Sloveniji bili ljudi drugog reda. Uvijek smo bili stranci i u Hrvatskoj i u Sloveniji.« Iako većina kazivača ne smatra da su diskriminirani na radnim mjestima i općenito u Sloveniji, ipak kod nekih od njih postoji osjećaj drugorazrednih građana. Zanimljiv je iskaz posljednjeg kazivača koji je rekao da se strancem osjećao i u Hrvatskoj, a ne samo u Sloveniji. Činjenica je da su po mentalitetu Hrvati iz sjeverne Bosne vrlo različiti od Hrvata iz sjeverozapadne Hrvatske i Slovenaca, odatle vjerojatno i osjećaj određene neprihvatanosti kod spomenutog kazivača.

Život u Gorenjskoj nakon početka rata u Bosni i Hercegovini i osamostaljenja Hrvatske, Slovenije i Bosne i Hercegovine

Prema riječima A. M. odnos Slovenaca prema Hrvatima iz Bosne i Hercegovine nije se promijenio nakon osamostaljivanja država. »Svi smo imali šansu da dobijemo državljanstvo.« P. Č. se prisjeća da je imao vizu na godinu dana boravka u Sloveniji nakon osamostaljivanja država. »Kada se Hrvatska osamostalila, dobili smo domovnice i putovnice. Stoga smo imali privilegije u odnosu na Bošnjake. Moja su djeca mogla polaziti normalnu slovensku školu, dok su bošnjačka djeca išla u izbjegličku školu. Poslije sam se ispisao iz hrvatskog državljanstva zato da bih

mogao imati bosansko i slovensko. Mi s Bošnjacima i Srbima iz Bosne koji žive ovdje nikada nismo imali problema, budući da oni nisu imali ratnih trauma. Meni u kuću dolaze i muslimani i Srbi, a mi smo odgojili i svoju djecu da ne ističu nacionalna obilježja na ulici.« Sasvim je evidentno da je dobivanje slovenskog državljanstva bilo dostupno svima koji su živjeli u Sloveniji i koji su to željeli u određenom trenutku. Položaj Hrvata iz Bosne i Hercegovine u Sloveniji bio je bolji od položaja muslimanskih izbjeglica koji su morali polaziti u vrijeme rata izbjegličke škole prema riječima kazivača.

Veliki teret za Komušance u Sloveniji bili su hrvatske izbjeglice iz Komušine koje su pristigle 1992. godine. A. M. se prisjeća da je rodbina iz Usore došla kod njega u stan. »Došli su majka, snajka, djeca. Svi su bili u stanu, neki po dva ili tri mjeseca, a neki i po pet, šest mjeseci. Poslije su se drugačije snalazili. J. P. pamti da je u njegovu stanu na 36 kvadratnih metara u jednom trenutku živjelo čak 36 izbjeglica. Očito je da su Komušanci u Sloveniji bili spremni pomoći svojim sunarodnjacima, rodbini, prijateljima koji su nakon pada Komušine pristigli iz Bosne i Hercegovine.

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Kod Hrvata iz Komušine javlja se trojni osjećaj identiteta, odnosno osjećaj povezanosti s Bosnom, Hrvatskom i Slovenijom. Svaki od kazivača drugačije osjeća te tri zemlje. Čuvanje nacionalnog identiteta je olakšano zbog činjenice što je vrlo malo članova društva Komušine u naci-

onalno mješovitim brakovima, odnosno zbog toga što su supružnici u najvećem broju slučajeva iz Bosne. P. M. ističe da »Sloveniju osjeća kao oca, Bosnu kao majku, a Hrvatsku kao dijete«. Odlasci u Bosnu i Hercegovinu nisu česti, pogotovo zbog činjenice što je Gorenjska udaljena od sjeverne Bosne i Hercegovine, ali se u Bosnu i Hercegovinu redovito odlazi na Veliku Gospu kada se okupi i do 15.000 ljudi u inače pustoj Komušini. A. M. ističe način na koji čuva hrvatski nacionalni identitet. »Iz porodice sam koja se borila za Hrvatsku, Hrvat sam srcem i dušom, nisam mijenjao svoj stav i vjeru, a običaje sam održavao. Djecu sam ovde krstio i djeca su Hrvati. Prva mi je Hrvatska, druga Slovenija, a treća Bosna.« J. P. kazuje kako mu je Slovenija kao otac, Hrvatska kao brat, a Bosna kao majka. »Čim prijeđem u Bosnu kod Bosanskog Broda toliko sam uzbuduđen da ne mogu zaspasti. Ne bih više mogao živjeti dolje. Majka je bila kao izbjeglica u Benkovcu u Dalmaciji. Donio sam majci križ iz rodne kuće i kućni broj. Majka se vratila u Bosnu 2008. godine, nije mogla bez kuće i svojeg kraja.« P. Č. ističe da mu je Slovenija dom, ali »ako igraju Zagreb i Pivovarna Laško navijam za Zagreb«. »Od Bosne sam se nekako o'udio dok sam čekao posao. Odem ja i sada dolje, ali se razvodnilo. U kolovozu bude organiziran u mojoj selu susret Rakovčana. Dođu na dva ili tri dana svi raseljeni Hrvati iz okolice.« Iz svih je iskaza jasno vidljivo da su Hrvati Komušine još uvijek vezani za svoj zavičaj, ali da je za njih potpuno nezamislivo vraćanje u Bosnu i Hercegovinu. Njihova su djeca odgajana da poštuju kraj svojih roditelja, ali su uglavnom mentalitetom Slovenci. Bosna i Hercegovina je mjesto gdje se odlazi kada se posjećuje još žive roditelje i malobrojnu rodbinu te uglavnom vjerske manifestacije koje se održavaju jednom godišnje

u ljetno doba, u vrijeme godišnjih odmora. Nostalgija je prisutna kod svih kazivača, ali životni uvjeti u Bosni i Hercegovini ne dozvoljavaju i ne omogućuju povratak. Osim toga, svi kazivači smatraju Sloveniju kao zemlju koja ih je zbrinula i omogućila im pristojan život te ističu da u Bosni i Hercegovini nisu u vrijeme svoje mladosti mogli pronaći pristojan posao. Hrvatsku smatraju kao matičnu domovinu hrvatskog naroda iz Bosne i Hercegovine.

Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru

Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru osnovano je potkraj 1990. godine u svrhu okupljanja Hrvata koji žive u slovenskoj Štajerskoj. Hrvati su u Mariboru još 1971. godine započeli s okupljanjima na vjerskoj osnovi nedjeljom na misama na hrvatskom jeziku. Milan Vlašić, Marijan Maček i Miroslav Bračić su 1990. godine donijeli odluku da organiziraju hrvatsko društvo. Služeći se telefonskim imenikom pozvali su Hrvate iz Maribora i okolice da se uključe u društvo. Međutim, odaziv je na početku bio slab jer je postojala još uvijek nevjерica i strah od okupljanja na nacionalnoj osnovi. Dana 29. studenog 1990. u restoranu *Novi svet* organiziran je sastanak deset najhrabrijih gdje je za predsjednika društva predložen prof. dr. Šime Ivanjko. Osnivačka skupština uslijedila je 16. prosinca 1990. u nazočnosti osamdesetak sudionika, Hrvata i nekoliko Slovenaca. Društvo je upisano u Registar društava 24. svibnja 1991. godine. U slovenskim novinama popraćeno je osnivanje Hrvatsko društva u Mariboru zajedno s osnivanjem Srpske demokratske stranke što je u po-

četku predstavljalo probleme društvu budući da su ga uspoređivali s političkom strankom. Nakon početka agresije na Hrvatsku Hrvatsko društvo u Mariboru (koje je taj naziv nosilo do 1997.) počelo je humanitarno djelovati. U Mariboru su bili smješteni i izbjeglice i prognanici iz Hrvatske, a članovi društva su brinuli o rezervama krvi, sanitetskog materijala i prikupljanju lijekova.

Više konvoja humanitarne pomoći poslano je iz Maribora u Hrvatsku. Društvo je tijekom svojega postojanja organiziralo i više predavanja na različite teme iz kulturnog života, povijesti i političkog života Hrvata i Slovenaca. Društvo ima i organiziranu klapu u kojoj pjeva sedam Slovenaca i jedan Hrvat. Prema riječima osnivača Klape Marka Mandira »klapi je ime Dalmari, a to je igra riječi DALmacija u MARiboru što ujedno odražava i naše poslanstvo – zbog izrazite senzibiliziranosti slovenske publike za takovo pjevanje, koristimo ga kao soft power u otpravljanju dnevnopolitičkih grčeva i svekolikog unaprjeđenja dobrosusjedskih odnosa. Već godinama odlazimo na Festival dalmatinskih klapa

u Omišu kao jedina slovenska klapa i time svjedočimo gore navedeno.« Između 2001. i 2008. godine organizirana je i dopunska nastava na hrvatskom jeziku. Društvo je organiziralo i niz priredbi te brojne izlete po Hrvatskoj i Sloveniji. Društvo organizira i komemoraciju za tezenske žrtve, a članovi društva sudjeluju i na komemoraciji u Bleiburgu. Najveći problem društva je nedostatak mlađih članova, a prema mišljenju M. M., sadašnjeg predsjednika društva, najveći broj mlađih nema izražen nacionalni osjećaj, odnosno ne zanima ih takav oblik druženja. Prvi broj *Glasa hrvatskog društva* u Mariboru izišao je 16. prosinca 1995. godine. Od 2000. do 2010. časopis izlazi redovito i u tom je razdoblju izišlo 27 brojeva. U 2017. tiskan je 34. broj navedenog časopisa. Dvadeset i pet brojeva je tiskano pod nazivom *Glasilo Hrvatskog kulturnog društva*, a posljednja dva broja pod nazivom *Croata*. Od 18. listopada 1998. u Mariboru je otvorena Hrvatska katolička misija s prvim ravnateljem Valentinom Miklobušecom. Predsjednici Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru bili su prof. dr. Šime Ivanjko između 1990. i 1995 te između 2006. i 2007., Maja Vetrih od 1995. do 1999., Luca Vrdoljak od 1999. do 2000., Zrinka Fortič od 2000. do 2002., Ludvik Marušić od 2002. do 2006., Josip Kelemen od 2007. do 2013. i Marko Mandir od 2013. do danas. Danas društvo ima evidentiranih 500 članova, njih 50 plaća članarinu, a pet ih je aktivnih u društvu. Hrvati u Mariboru i okolici potječu iz svih dijelova bivše države. Jedan od najistaknutijih članova ovog društva je Marijan Mirt, Zagrepčanin po rođenju, voditelj likovne sekcije društva Hrvatskog kulturnog društva u Mariboru »Milena Lah« koji je nedavno osvojio zlatnu medalju na jednoj od najprestižnijih međunarodnih kulturnih manifestacija na području likovne umjetnosti, Le

Salon de Beaux Arts de la Société Nationale des Beaux Arts depuis 1909 u Louvre u Parizu. Likovna sekcija »Milena Lah« pod Mirtovim vodstvom zapravo tvori mariborski likovni mainstream. Ova se likovna sekcija orijentirala na širu publiku, plasirajući joj hrvatsku kulturu kroz organiziranja izložbi, Urbanih likovnih kolonija i likovnih radionica.⁶¹

Dolazak u Maribor

Hrvati su na mariborskom području zabilježeni već u popisima koji su provođeni krajem 19. stoljeća. Broj zavičajnika iz Hrvatske i Slavonije u samom gradu Mariboru kretao se između 192 (1880.), preko 411 (1900.) do 304 (1910.) Na području čitavog mariborskog kotara 1921. i 1931. bilo je oko 3.000 Hrvata i Srba. Od te brojke značajan broj je otpadao na Srbe budući da je broj pravoslavnih vjernika iznosio oko 1.700 (među njima je sasvim sigurno bilo dosta Rusa). Nakon Drugog svjetskog rata broj Hrvata na području Maribora konstantno raste. Isprva iznosi oko 3.000 1948., potom 3.500 1953., zatim oko 4.000 1961., a 1991. 5.282. Maribor je kao veliki urbani centar bio mjesto gdje su Hrvati dolazili pronaći posao. Kao industrijsko, prometno, gospodarsko, obrazovno i kulturno središte slovenske Štajerske, ali i šire (Prekmurja i slovenske Koruške) Maribor je bio privlačan grad i za stanovnike sjeverozapadne Hrvatske, pa su tako mnogi Zagorci, Međimurci, Podravci, Varaždinci ondje dolazili na školovanje i pronalazili zaposlenja. U Maribor su Hrvati dolazili na školovanje i pronalazili zaposlenja. U Maribor su Hrvati dolazili na školovanje i pronalazili zaposlenja.

61 O društvu vidi u knjizi *Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru, Spomen-knjiga 1990.- 2010.*, Maribor 2011.

vati dolazili i iz udaljenijih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Lj. Č. rođena je u Brčkom 1965. godine. U Maribor je pristigla 1984. godine. »Prvih pola godine nisam razumjela slovenski. Prvi posao koji sam dobila bio je u TAM-u. Ondje je bilo zaposleno mnogo Hrvata, njih oko 500, većinom Zagoraca i Hrvata iz Bosne, a i suprug koji je stigao četiri godine prije mene, radio je ondje. Zagorci su vrlo često dolazili na školovanje u Maribor pa ih je stoga mnogo ovdje i ostalo. TAM je imao Industrijski školski centar i Đački dom.«

M. Č., rođen u Brčkom 1961. godine došao je u Maribor 1980. godine nakon završene srednje tehničke škole. »Imao sam ovdje veze, rođak je bio inženjer strojarstva. M. Č. je ostao studirati na Tehničkom fakultetu u Mariboru. »U vrijeme kada sam došao u Maribor sigurno je bilo oko 5.000 Hrvata u gradu i okolici. Bile su velike razlike u mentalitetu, u organizaciji života i posla, ali nije bilo nezaposlenosti. Stipendije su bile osigurane. Došli smo bez ičega, ali smo se dobro snašli. Morali smo se više truditi od Slovenaca, ali su nas kao radnike cijenili.« Poput kazivača u ostalim društвima i ovdje ispitanci istиču da su Slovenci cijenili dobre i vrijedne radnike i da je takvima bilo omogućeno napredovanje bez obzira na nacionalnu ili vjersku pripadnost.

M. V. rođen je u Slunju 1936. godine. U Maribor je došao 1963. godine. »Došao sam s familijom i radio sam u bolnici. Želio sam studirati stomatologiju, ali mi nije uspjelo. U Slunju, odakle sam došao, nije bilo života ni posla. Ovdje sam se našao među Slovincima, ali sam radio s ljudima koji su bili iznimno tolerantni. Slovenci su znali da smo dobri radnici, a takve je ljude teško dobiti. Slovenci su posebni ljudi, oni su okrenuti sebi, a stranci su nužno zlo.« Da su stranci »nužno zlo« u Sloveniji potvrdila

je i kazivačica N. C. Ona je rođena u Donjem Pustakovcu u Međimurju 1942. godine. »U Maribor sam došla 1973. Suprug je ovdje radio. Bilo mi je teško s jezikom, ali smo imali širok krug prijatelja Slovenaca. Ipak, mogu reći da su Slovenci uvijek davali do znanja da mi nismo isto što i oni. 'Ta Hrvatica bude nam zela delo.' Ako je netko bio uspješan tražili su mu i najmanju grešku. Čini mi se da su više simpatizirali Srbe nego nas.« M. M. rođen je 1976. u Zagrebu. »Završio sam kod jezuita religijsku kulturu i filozofiju, a diplomirao sam i solo pjevanje. U Maribor sam pristigao 'zbog ljubavi' 2004. godine, a posao sam dobio u mariborskoj operi. Maribor je bio grad koji je tada imao 30 % viši standard od Zagreba. U grad su dolazili brojni Međimurci i Zagorci pa je bilo dosta Hrvata. Međutim, ksenofobija je bila prisutna.«

Čuvanje nacionalnog identiteta

Čuvanje nacionalnog identiteta kod Hrvata u Mariboru nije toliko izraženo kao kod nekih drugih sredina. Činjenica jest da su Hrvati u Mariboru podrijetlom iz raznih sredina (od Bosne i Hercegovine i Slavonije do Hrvatskog zagorja i Međimurja) pa nisu toliko dobro povezani kao na primjer članovi društva Komušina ili pojedinih međimurskih društava koja su osnovana na regionalnoj bazi, odnosno na temelju međusobnih poznanstava i zavičajne pripadnosti. Kao što kazuje M. Č., »ako nas domaći Slovenci ne prepoznaju po govoru, znači da smo se asimilirali.« »U radnoj zajednici smo se asimilirali, a mlađi naraštaji su kod kuće Hrvati, a vani Slovenci.« Dugotrajnost boravka u Sloveniji i kod starijih

generacija je uzrokovala djelomičnu asimilaciju. Ono što još uvijek čuva nacionalni identitet su mise koje se održavaju na hrvatskom jeziku u kapelici koju je dobila na korištenje Hrvatska katolička misija u Mariboru u kojoj se okupi oko 30 ljudi svake nedjelje. Nedovoljno financiranje društva i od strane matične države i od strane Slovenije uzrokuje relativno slabu mogućnost organiziranja aktivnosti u društvu, odnosno organizaciju aktivnosti isključivo na dobrovoljnoj bazi.

Hrvatsko kulturno-umjetničko, prosvjetno i sportsko društvo Istra Piran

Organiziranje Hrvata na području slovenske Istre započelo je početkom Domovinskog rata 1991. kada su lokalni Hrvati organizirali humanitarnu pomoć za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Joso Begić, današnji predsjednik društva, prisjeća se kako je društvo osnovano 1998. godine. »Bilo nas je sedam osnivača u mojoj kući 1998. godine. Prije društva smo imali podružnicu HKD-a Ljubljana, ali to je trajalo vrlo kratko. Na ovome području ima puno Hrvata pa smo odmah prikupili članove. Počeli smo s organizacijom sportskih sekcija pa su tako osnovane nogometna i teniska sekcija koje danas broje 30, odnosno 25 članova.« Prvi predsjednik društva bio je Igor Krmpotić. Početkom 1999. dužnost je preuzeo Mirko Orlić koji je obnaša do 2004. godine. Nakon njega od 2004. do 2009. predsjednik društva bio je Tomislav Sumić. Sadašnji predsjednik društva je Joso Begić koji je izabran za predsjednika 24.

travnja 2009. Na toj godišnjoj skupštini za potpredsjednika je izabran Tomislav Sumić, a za tajnika Mirko Orlić. U prvim godinama postojanja društva korišten je prostor za sastanke Izvršnog odbora, za tečaj hrvatskog jezika, za godišnje skupštine i za predavanja u Mjesnoj zajednici u Portorožu. Nekoliko godina unatrag društvo je dobilo svoje prostorije na besplatno korištenje u Župančičevoj ulici 14 u Piranu te prostorije u Luciji. Društvo se godinama okuplja na slavlјima prigodom Dana državnosti na Krogu iznad Sečovlja, a u predbožićno vrijeme organizira božićnu večeru za članove društva i njihove prijatelje. Društvo organizira izlete, a povremeno organizira teniske turnire i utakmice u malom nogometu. Društvo surađuje s Hrvatskom zajednicom u Trstu i HKD-om Franjo Glavinić iz Rovinja. Hrvatsko kulturno društvo Istra se uspjelo kvalitetno organizirati pa su tako u kasnijem periodu formirane folklorna sekcija (devet parova) koja izvodi splitski ples, lindžo, istarske plesove, slavonske plesove, tržaške plesove i Eru s onoga svijeta te klapa Bevanda s osam članova. Danas, prema riječima Jose Begića, društvo ima 650 članova, ali je aktivnih oko 80. Oko 90 % članova su Hrvati, dok su ostali Srbi i Slovenci.

Dolazak u Slovensko primorje

Na području slovenske Istre Hrvati su prisutni stoljećima o čemu svjedoče brojni srednjovjekovni i ranonovovjekovni dokumenti sačuvani u arhivima Hrvatske i Slovenije. Posebno mnogo Hrvata na ovo područje dolazi već u vrijeme osmanskih ratova kada postoje organizirani zbjego-

vi Hrvata na područje Pirana (15. stoljeće). Istaknuti hrvatski duhovnici dokumentirani su u Slovenskom primorju u 17. stoljeću, a poznata je i činjenica da je hrvatski jezik bio jedan od službenih jezika u Kopru u vrijeme mletačke vladavine. O velikom broju Hrvata u Primorskoj svjedoči broj od 1.025 Hrvata u Izoli, 1.774 Hrvata u Kopru i 1.794. Hrvata u Piranu 1961. godine. Godine 1991. taj se broj popeo na 3.386 Hrvata u Kopru, 1.223 u Izoli i 1.469 Hrvata u Piranu. Jedan dio tih Hrvata bili su zasigurno autohtoni stanovnici ovih gradova koji su generacijama prisutni na ovome području. Međutim, drugi, veći dio Hrvata doselio je iz drugih dijelova Hrvatske i Jugoslavije. Veliki broj Hrvata u Slovensko primorje dolazi na školovanje u vrijeme socijalizma budući da se ovdje nalazila Pomorska škola. Najveći broj došljenih bili su Hrvati iz primorskih oblasti Hrvatske (Dalmacija, Kvarner i Istra), ali bilo je i mnogo Srba, Albanaca i drugi naroda i narodnosti bivše Jugoslavije. Posebno je mnogo bilo Dalmatinaca koji su doseljavali

između 1971. i 1975. U tom je periodu prema riječima T. S. došlo između 40 i 50 Dalmatinaca u Portorož. Nakon završene škole odlazili bi raditi na strane i jugoslavenske brodove.

J. B. je rođen u mjestu Putičanje kod Pirovca 1957. godine. »Nakon završene prometne škole u Benkovcu i odsluženog vojnog roka otisao sam na brod i radio za Plovput iz Splita. Promijenio sam nekoliko zaposlenja i odselio sam sa suprugom u Istarske Toplice 1980. godine. Budući da nisam imao državni ispit, registrirao sam prijevoznički obrt u Luciji kod Pirana gdje su važili drugi zakoni od onih koji su bili u Hrvatskoj.«

T. S. je rođen u Sarajevu, a odrastao u Splitu. Njegov je brat 1972. godine došao na školovanje u Portorož u srednju i višu pomorsku školu.

Brat je nakon godina plovidbe otvorio foto laboratorij 1983. u Portorožu. »Mene je pozvao da mu pomognem u tome poslu 1988. godine. Stigao sam na probu s radnog mjesta u Jugoplastici na tri mjeseca neplaćenog dopusta. Odlučio sam ostati ovdje i doveo sam suprugu i sina. Slovenski

je mentalitet drugačiji od dalmatinskog. Mi volimo šetati, pročakulati, družiti se u Splitu. Ovdje toga nema. Nitko ne izlazi vanka i sve je neka trka za 'denarjem'.

D. R. rođen je Gorancima kod Mostara 1959. godine u mnogobrojnoj obitelji. »Sestra je došla u Sloveniju 1974. godine iz Osijeka u Piran. Ja sam otišao za starijim bratom u Njemačku 1979. godine. Ondje sam bio 'na crno' i nosio sam hrvatsku zastavu ispred katoličke misije u Mainzu. Kada sam se vratio nazad u Split uzeli su mi pasoš, pa sam otišao u Sloveniju i opet iz Slovenije u Njemačku. Vratio sam se u Piran i sjećam se da su ovdje svi govorili naški. Pričali su bosanski, srpski, a domaći Istrijani su pričali talijanski, dok su ovi iz unutrašnjosti govorili slovenskim jezikom. Čak su i u firmama govorili hrvatsko-srpski.« Multikulturalnost koju ističe ovaj kazivač simptomatična je za Istru općenito gdje su u drugoj polovici dvadesetog stoljeća migracije bile iznimno intenzivne. U većim istarskim gradovima bili su nastanjeni pripadnici svih naroda i narodnosti bivše Jugoslavije. U Slovensko primorje doseljavali su se zbog posla Hrvati iz svih dijelova Hrvatske. Đ. Z. rođen je u Rijeci 1959. godine. »Moj otac je bio pomorac i doselio je u Piran 1965. godine. U Piran sam dakle došao sa šest godina i ovdje sam počeo pohađati slovensku školu. Doma smo pričali na hrvatskom, slovenskom i talijanskom. Srednju sam školu završio u Izoli.« M. B. rođen je u Levanjskoj Varoši pokraj Đakova 1951. godine. »U Osijeku sam završio za soboslikara/ličioca. Kada su se održavali prvi Đakovački vezovi sreto sam dečke iz Slikoplasta iz Kopra. U Osijeku se tada slabo živjelo i vladala je velika nezaposlenost, pa sam doselio u Portorož 1970. Radio sam mnogo po terenu, po Istri i Rijeci. Nikada nisam doživio nikakvu neugodnost zbog

nacionalne pripadnosti.« F. K. rođen je 1966. u Peščenici kod Ivana. »U osnovnu školu u Donjoj Voći koju sam pohađao došli su iz hotela u Piranu i predstavili su nam svoju firmu. Odlučio sam se za kuharski smjer. Iz naše je škole te godine 1981. otišlo njih pet. Došao sam u Izolu gdje su nam dali stipendije i džeparac. Očito je postojao dogovor da iz hotela u Piranu dolaze vrbovati osnovnoškolce iz Zagorja za rad. Svidio mi se taj zapadni svijet. Od naše generacije samo se jedan vratio u Hrvatsko zagorje. Uživali smo u slobodi i u moru. S jezikom smo se mi Zagorci dosta brzo snašli.« Pojam Slovenskog primorja koje se nalazi toliko blizu Italiji, za Hrvate iz unutrašnjosti bio je pojma zapadnog svijeta. Mogućnost školovanja, džeparca i zaposlenja bila je primamljiva za tek završene osnovnoškolce ili za već nešto starije srednjoškolce.

Život u Slovenskom primorju nakon početka rata u Hrvatskoj i osamostaljenja Hrvatske i Slovenije

Formiranjem dviju država na prostoru Hrvatske i Slovenije položaj Hrvata u Slovenskom primorju uvelike se promijenio. Najveća promjena bila je vezana za granični spor između dviju država u Piranskom zaljevu što je prema riječima svih kazivača opterećivalo svakodnevni život Hrvata i Slovenaca s obje strane granice. Ipak, praktičnih problema nije imao nitko osim lokalnih hrvatskih i slovenskih ribara. Smirivanjem situacije na terenu između Hrvatske i Slovenije dolazi i do smirivanja situacije u međuljudskim odnosima. Izbijanjem rata na prostoru Hrvatske došlo je do organiziranja Hrvata koji su živjeli u Slovenskom primorju.

Organizacija humanitarne pomoći (hrane, opreme i lijekova) koja se otpremala preko Humanitarnog odbora u Hrvatsku bila je svakodnevica hrvatskog stanovništva u Slovenskom primorju. Problem državljanstva također je bio prisutan u prvim godinama nakon osamostaljivanja dviju država. Nacionalizam nije bio prisutan na ovome području budući da se radi u multietničkoj zoni gdje na malom prostoru žive Slovenci, Hrvati, Talijani, Bošnjaci, Srbi i Albanci, ali i drugi narodi. Kazivači ističu da i nakon osamostaljivanja dviju država nije postojao problem ako pojedinci nisu poznavali slovenski jezik, već su se služili hrvatskim. Domaći bi se jednostavno »prešaltali«, kazuje T. S. Stoga nije neobično da neki od mojih sugovornika koji ovdje već borave i više od trideset godina ne poznaju dobro slovenski jezik.

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Hrvatski nacionalni identitet kazivači uglavnom čuvaju korištenjem jezika. J. B. kazuje kako kod kuće govori isključivo hrvatski i kako se njegova djeca osjećaju Hrvatima. Problem se javlja najčešće kod nacionalno mješovitih brakova gdje djeca uglavnom postaju Slovenci svjesni svojih hrvatskih korijena. J. B. kazuje kako su »roditelji najčešće odgovorni što im djeca ne govore hrvatski jezik i što se ne osjećaju Hrvatima jer u svojim domovima ne govore hrvatski jezik.« Zbog blizine granice prema kazivanju J. B. slab je odaziv u društvo. »Na događanja čak dolaze više Slovenci od Hrvata, a prijeti nam asimilacija.« Interesantna je činjenica da se u nekim slučajevima više druže hrvatske i talijanske obitelji. Pre-

ma kazivanju T. S. razlog tome je »življ« mentalitet talijanske manjine od slovenskog većinskog naroda. Blizina Hrvatske omogućuje Hrvatima lakše praćenje hrvatske televizije, nabavljanje hrvatskih novina, slušanje hrvatskog radija te svakodnevni fizički odlazak u Hrvatsku. Odlazak u rodni kraj rijedak je kod većine kazivača budući da su od njega udaljeni i po više stotina kilometara. Koliko se čini, najveći broj članova Hrvatskog kulturnog društva Piran ne potječe iz obližnje hrvatske Istre već iz krajeva koji su udaljeniji od Slovenskog primorja. Činjenica je da je HKD Piran potrebniji onima koji se nalaze udaljeniji od svojih zavičaja, nego onima koji su od rodnog kraja udaljeni tek nekoliko kilometara, odnosno koji su svakodnevno u fizičkom kontaktu s obitelji u hrvatskoj Istri.

Međimursko folklorno društvo Ljubljana

Međimursko folklorno društvo Ljubljana nastalo je 4. veljače 2013. godine izdvajanjem folklorne sekcije i dijela članstva iz drugih sekcija Hrvatskog kulturnog društva Međimurje Ljubljana. Društvo se sastoji od nekoliko sekcija od kojih je najistaknutija folklorna sekcija. Šest parova koji plešu u folklornoj sekciji pod vodstvom Ivana Cara postavilo je osam koreografiranih plesova iz Međimurja i Hrvatskog zagorja. Plesači posjeduju i medimurske i zagorske nošnje. Uz plesače prisutno je i pet pjevača. Pjevačka skupina Fijolice osnovana je u veljači 2013. godine i broji dvanaest članova. Skupina pjeva međimurske, hrvatske, slovenske, rусke, makedonske i ukrajinske pjesme. Plesači plešu uz Glazbeno-instru-

mentalnu skupinu koji sviraju tamburice, brač, kontrabas, gitaru, violinu, harmoniku i citru. Skupina broji osam članova. Literarno-dramska skupina djeluje od ožujka 2013. godine, a postoji i sekcija ručnih radova. Međimursko folklorno društvo Ljubljana iznimno je aktivno te svake godine organizira i sudjeluje u preko trideset događanja. Predsjednik društva je od osnivanja Ivan Car, ujedno i vođa folklorne sekcije, a društvo je od 7. studenog 2014. godine član Saveza hrvatskih društva u Sloveniji. Društvo danas formalno broji 101 član, ali ih je prema riječima predsjednika Ivana Cara oko 60 aktivnih.⁶²

Dolazak u Ljubljjanu

Kao i u slučaju članova Hrvatskog kulturnog društva Međimurje, članovi Međimurskog folklornog društva došli su u Ljubljjanu najvećim dijelom radi školovanja, odnosno radi pronalaženja zaposlenja.

I. C. se prisjeća da je u Čakovcu pohađao srednju građevinsku školu te da je na trećoj godini u razred došao »kadrovski« iz građevinske firme Obnova. »Ponudili su nam da dođemo u Ljubljjanu kao završeni građevinski tehničari. Iz sva tri razreda jedino sam se ja prijavio. S ocem

62 Međimursko folklorno društvo Ljubljana tiskalo je mali deplijan pod nazivom *Međimursko folklorno društvo Ljubljana* u kojem navodi sve djelatnosti i nastupe koje je društvo imalo tijekom proteklih godina.

sam posjetio Ljubljjanu da vidim gdje se firma nalazi i bojao sam se da nas nitko neće razmeti. U Ljubljjanu sam došao 4. kolovoza 1971. i bio sam fasciniran gradom. Bio sam sretan kada sam ustanovio da nisam sam i da je još jedan školski kolega iz Međimurja došao u Ljubljjanu. Građevinska firma Obnova prvo nas je smjestila u četverokrevetne sobe, a kasnije smo dobili jednosobne stanove. Građevinarstvo je specifična grana. Nije bilo lako pronaći Slovence koji bi radili kao zidari. Bilo je mnogo više Bosanaca, Međimuraca, Zagoraca, a kasnije i Makedonaca i Albanaca. Na gradilištu smo redovito razgovarali hrvatsko-srpski. Pa i kadrovski u mojoj firmi Obnova bio je iz Murskog Središća. Odmah po dolasku počeli smo čitati slovenske knjige pa smo brzo savladali slovenski jezik. Profesori u višoj školi u Kranju su nam govorili da naš slovenski govor vuče na Prekmurje. Za pet mjeseci smo znali slovenski. Bio

sam zahvalan našoj profesorici iz hrvatskog jezika iz Čakovca koja nas je naučila par pjesmica na slovenskom pa nam taj jezik nije bio nimalo stran.« I. C. zaključuje da su Slovenci po mentalitetu više zatvoreni od Zagoraca i Međimuraca.

B. K. rođen je u Donjem Vidovcu 1948. godine u obitelji s osmero djece i došao je u Ljubljani kao šegrt. »Slovenci su trebali šegrete iz metalne i građevinske struke. U školu u Donji Vidovec došli su Slovenci i tražili one koji bi željeli nastaviti školovanje u Sloveniji.« B. K. kazuje da za strojobravara nije trebalo plaćati internat tako da se on odlučio za tu struku. »Autobus nas je u Čakovcu pokupio i mi smo imali osiguranje. Teško je bilo ostaviti roditelje, ali smo se vraćali svaki mjesec kući. Iz početka nisam odlazio kući jer nisam imao novaca. U Ljubljani je bilo na kolodvoru između 15 i 20 vagona koji su znali biti puni k'o šibica. Jedva smo čekali da dođemo kući. Sjećam se da su Slovenci bili dobri prema meni. Nismo se bunili ni svađali, a ocjene su nam bile bolje nego što su ih imali Slovenci.« B. K. je sa sobom doveo nakon nekoliko godina i suprugu u Ljubljani iz Svetе Marije na Muri. K. K. se zaposlila vrlo brzo u Iskri gdje su prema njezinom kazivanju zaposlenice bile iz čitave Jugoslavije. »Nikada nisam osjećala bilo kakav neprijateljski stav prema meni zbog toga što sam Međimurka.«

M. K. rođen je u Jasenku 1947. godine. Kao dijete od 11 godina preselio se u Slavonski Brod. Kosanović kazuje kako je imao sreće što mu je teta živjela u Ljubljani. »Dobio sam posao 1968. u Iskri Kranj u odjelu televizija, odnosno montaža telefonskih centrala. Isprva sam bio kod tete smješten, ali zapravo sam čitavo vrijeme bio na terenu, pa sam malo vremena proveo u Sloveniji. Slovenci su nas i u ono doba smatrali

‘gasterabajterima’. Zvali su nas redovito Bosancima što je zvučalo pogrdno. Kada bi naučili slovenski jezik postajali bi tolerantniji. Kada su me primali na drugo radno mjesto, namještali su natječaj da zaposle svojega, Slovenga. Čak sam kasnije saznao da su rekli da ‘neće toga Bosanca’, misleći na mene. Međutim, pobijedila je moja stručnost i znanje.« Činjenica je da su pridošlice iz drugih republika Jugoslavije smatrani ‘gasterabajterima’ usprkos tome što su doselili iz drugih predjela iste države. Š. Z. rođena je u Donjem Kraljevcu 1951. godine, a nakon završene srednje građevinske škole u Čakovcu nije mogla pronaći zaposlenje u Međimurju. Vrlo brzo je dobila ponudu građevinskog poduzeća Obnova iz Ljubljane te se ondje zaposlila 1971. godine. »Mi smo bili došljaci – Međimurci, Zagorci, nismo uglavnom znali jezik, ali nikada nije bilo mržnje ili nacionalizama. Svih ovih 40 godina koliko sam ovdje nikada nisam osjetila mržnju. Kada sam pristigla, Ljubljana mi se svidjela. To je lijepi grad, a ja sam stigla iz male sredine. Sjećam se da mi je dugo trebalo da progovorim slovenski. Mi Međimurci nismo bili nacionalisti. Bili smo nekako na sjecištu puteva. Bili smo blizu Sloveniji, pa smo svaki petak direktno putovali za Čakovec, Kotoribu. Nismo imali osjećaj da smo jako daleko od kuće.«

F. M. rođen je 1949. godine u Podturenu. »Otac je radio na gradilištima u Mariboru i Dravogradu i dolazio je doma svaki petak. Iz Ljubljane su došli iz Zavoda za zapošljavanje i ponudili su nam besplatno školovanje. Iz Podturena su sa mnom išla još četiri momka. U Ljubljani sam došao 1964. godine u elektromontersku firmu. Slovenci su nas zbrinuli u đačke domove, dali su nam stipendije i mi smo bili šegrti po pola školske godine, a drugu polovicu smo imali nastavu. Bilo mi je čudno da sam

došao u tako veliki grad. Bio sam smješten na katu đačkog doma i cijelu su noć prolazili automobili. Iz početka se nisam mogao naviknuti na to. Ljubljana mi se jako svidjela, sve sam brzo upoznao, a ljudi su mi se činili kao i grad prijazni. Nitko me nije prozivao kao Hrvata. Šest mjeseci nakon dolaska u Ljubljani, govorili smo tečno slovenski i nije nas bilo sram govoriti slovenski sa Slovencima. Vraćao sam se u Podturen, a put do Podturena trajao je čitav dan. Vlak je kretao oko 2 u noći, vozio je do Pragerskog gdje smo čekali dva sata za drugi vlak, a potom do Čakovca. Autobus iz Čakovca za Podturen je išao jedanput dnevno oko 16 i 30, pa bismo u Podturen došli u 18:00.« Međimurci su se u najvećem broju slučajeva dobro snalazili u Sloveniji, a posebno u Ljubljani. Bio je to za njih veliki grad koji je prihvaćao došljake jer je u Sloveniji bila potrebna radna snaga. Školovanje je bilo besplatno baš kao i smještaj, a učenici su dobivali stipendije i to je privlačilo brojne slabostajeće mlade ljude kojima roditelji nisu mogli priuštiti školovanje u Sloveniji gdje su kroz obrazovanje odrastali i stjecali iskustva samostalnog života.

Život u Ljubljani nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske i odnos Slovenaca prema Hrvatima u Ljubljani

Nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske odnosi između Slovenaca i Hrvata u Sloveniji donekle su se promijenili. Odnos prema pojedincima u slovenskom društvu ovisio je o tome kako su se pozicionirali nakon raspada zajedničke države. I. C. se prisjeća da je u vrijeme raspada zajedničke države bio u Rusiji. »Dvadeset i pet godina sam na terenu. Bio

sam Međimurac u Rusiji, Medimurac u Iraku, pa onda i Međimurac u Sloveniji. Možda sam imao posebnu sreću. Bio sam uvijek svugdje dobro primljen. Nisam čekao da mi bilo tko štogod ponudi, već su me uvijek prihvaćali. Kada mi je žena javila da li želim prihvati slovensko državljanstvo nisam dvojio. Slovenija mi je omogućila školovanje i dala mi je kruh. Međutim, moj stari nije želio dati mojoj suprugi krsni list. Nije želio da mu sin bude Slovenac. Ipak, dobio sam državljanstvo, ali sam zadržao i hrvatsko državljanstvo. I granica se pojavila. Stari mi je, još prije nego što je granica postavljena, pokazao jedan jarek i rekao mi: 'Tu ti je meja.' Ja sam granicu stalno prelazio i nisam razmišljao da su s jedne strane Slovenci, a s druge Hrvati. Onda su se jednog dana pojavili kontejneri kod toga jarka. Više nisam mogao prijeći s pajcekim i hranom preko, a jednom prilikom kada sam nosio flance preko granice tražili su me neke potvrde. Flance sam zasadio uz granicu u Hrvatskoj. Gradili smo kuće u Međimurju i nosili smo materijale preko granice. Kada je postavljena granica nismo više mogli prenositi građu.« Dakle, granica je kao i u ostalim nabrojenim slučajevima vrlo zakomplicirala život Međimurcima koji su živjeli u Sloveniji. Nikada ta granica između Štajerske i Međimurja nije bila 'tvrd'a, ali je nakon uspostave dviju neovisnih država prekinula veze koje su stoljećima prije građene između dviju pokrajina (isprva Habsburške Monarhije, potom Austro-Ugarske te u konačnici Kraljevine Jugoslavije i socijalističke Jugoslavije).

M. K. ističe da se nikada nije prestao osjećati »strancem« u slovenskom društvu. »Prebrzo smo se asimilirali u slovensko društvo.« Sličnost u običajima, vjeroispovijesti, jeziku i mentalitetu učinili su da su se Hrvati, a osobito Zagorci i Međimurci koji su po jeziku bili još sličniji Sloven-

cima od ostalih Hrvata, vrlo brzo asimilirali. F. C. kazuje da je bio jako loš odnos Slovenije prema strancima 1991. »Hrvate su zvali 'južnjakima', 'čafurima', a takav su identičan odnos imali Austrijanci prema Slovencima u Austriji. Danas to više nije tako. Danas je čak malo popularno da na televiziji govore bosanski, sada ih puno žali za Jugoslavijom.«

F. M. se prisjeća da se »klima nakon raspada Jugoslavije izmijenila«. »Nastao je kao neki zid, nevidljivi, ali mi smo ga osjetili. Svi smo uzeli državljanstvo, ali mnogi od nas su djelomično izgubili osjećaj nacionalnog identiteta.« Gubitak identiteta bio je prisutan osobito kod druge generacije i osobito kod djece u brakovima koji su bili nacionalno mješoviti. Međutim, dolazilo je i do etnomimikrije kod osoba koje su po nacionalnosti i po rođenju bili Hrvati, ali su se zbog političkih i općih prilika u novouspostavljenoj Sloveniji odlučili iskazivati kao Slovenci.

Čuvanje nacionalnog identiteta

Svi kazivači čuvaju identitet odlascima rodbini u Međimurje, sudjelovanjem svojim radom u društvu i njegovanjem narodne tradicije u svojim kućama. I. C. kazuje kako se u njegovoј kući nalazi jedna soba puna uspomena iz Međimurja. »Nikada me nije sram zapjevati međimursku pjesmu. Idem često u Međimurje, ali djecu teško nagovorim da se uključe u aktivnosti folklornog društva. Od uvijek sam više volio brege nek ravnicu i ne bih mijenjao sadašnju lokaciju gdje živim u Sloveniji za rodni Ivanovec.« Činjenica je da su većina kazivača posjećivali Međimurje u vrijeme dok su im bili živi roditelji, a da se taj broj posjeta

znatno smanjio onda kada su roditelji preminuli. K. K. iz Svete Marije na Muri kazuje kako je odlazak u Međimurje sada posjeta, a ne kao nekada, kada su dolazili doma. Povratak u Međimurje uglavnom ne dolazi u obzir. Š. Z. govori o nostalgiji koju osjeća za vremenom kada je živjela u Međimurju: »Kada zatvorim oči sve vidim svoje selo dječjim očima. Sada je to selo drugačije, u mojim očima je drugačije, a uvijek se sjećam onog načina života, igre, cvijeća i livada. Znam svako drvo i svaku lividu kako su izgledale. Toga sada više nema. Sjećam se jednog drugačijeg Međimurja i zimskih večeri kada nije bilo televizije, kada nije bilo sve ubrzano, kada još nije bilo industrije. Sada više ne bih mogla u današnjem Međimurju i svojem Donjem Kraljevcu živjeti.« Većina kazivača u sportskim natjecanjima u kojima igraju Slovenija i Hrvatska međusobno navijaju za Hrvatsku, a tako je uglavnom i s njihovim potomcima. Budući da je najveći dio kazivača u brakovima (međimursko-međimurskim), dijalekt kojim govore kod kuće je međimurski, pa su ga i djeca naučila, a vrlo rijetko poznaju književni hrvatski. F. M. govori i o gubitku nacionalnog identiteta. Jedan dio kazivača je veći dio svojeg života proveo u Sloveniji, a uspomene na Međimurje ostale su uglavnom kao uspomene na svoje djetinjstvo i mladost. Dugotrajnost boravka u Sloveniji imala je za posljedicu da jedan dio kazivača Sloveniju više od Hrvatske osjećaju kao domovinu. »Nama je tu dom, a ne tamo. Tu smo penzije zasluzili, tu smo proveli cijeli radni vijek.«

Kulturno-umjetničko društvo Žumberak Novo Mesto

Kulturno umjetničko društvo Žumberak osnovano je 1987. godine u Novom Mestu. Društvo je prema riječima njegova sadašnjeg predsjednika M. C. imalo odmah po osnivanju 150 članova, uglavnom Žumberčana, ali i Slovenaca i Srba koji su živjeli u Novom Mestu i okolicu. Ustanovitelji KUD-a Žumberak iz Novog Mesta bili su: Janko Popović, Mira Relić, Danijel Žućak, Milan Dragičić, Milan Car, Zlata Raičević, rođ. Đurašević, Janko Badovinac, Danica Belopavlović, Nikola Mavretić, Jovo Keserić, Miro Brdar, Nikola Šimrak i Slobodan Drakulić. Glavni cilj ustanavljanja društva bio je da njeguje i širi svoju povijest i kulturu prvenstveno u općinama Novo Mesto, Metlika i Ozalj odakle je bio

najveći broj članova društva. Godine 1991. društvo je otvorilo u prostorijama Osnovne škole u Radatovićima svoju stalnu muzejsku zbirku gdje su izloženi predmeti iz povijesti Žumberka. Zbirku je 2004. preuzeo Mjesni odbor Radatovići, a 2007. godine je u Radatovićima na Žumberku osnovano Zavičajno društvo Žumberak koje je od Mjesnog odbora Radatovići preuzealo upravljanje zbirkom. Od 1987. godine društvo objavljuje časopis *Žumberčan* te su do sada objavljena 33 broja. Iz početka je glasnik izlazio dva puta godišnje, a u godinama 1995. i 1996. glasnik nije objavljen. Od 1997. objavljuje se jedan broj godišnje. Glasnik izlazi na hrvatskom jeziku, a neki su članci napisani i na slovenskom jeziku. KUD Žumberak ima od svojeg osnutka tamburašku sekciju koja njeguje izvornu žumberačku glazbu. Od 2003. godine tamburaška skupina Klasje koja je dio KUD-a Žumberak izvodi pjesme na hrvatskom i slovenskom jeziku. Do sada je tamburaška skupina Klasje objavila tri CD-a. KUD Žumberak ima među svojim članovima i nekoliko slikara te povremeno izlaže njihove slike, prvenstveno u Novom Mestu i Metlici. Društvo je objavilo i dvije knjige od kojih je jedan autora Milana Bračike, *Žumberak – zemljepisni položaj in zgodovinska vloga Žumberka v Vojni krajini ter ljudska kultura Žumberčanov*. Godine 2006. društvo je ustanovilo u Metlici svoju podružnicu, budući da ondje živi većina članova društva. Podružnica se transformirala 2008. u samostalno društvo pod imenom *Žumberčani i prijatelji Žumberka*. Ondje također djeluje tamburaška sekcija. Savez kulturnih društava Novo Mesto do sada je dodijelio članovima KUD-a Žumberak 13

priznanja, od toga četiri odličja. Društvo svake godine organizira izlete i zabave za svoje članove. Dugogodišnji predsjednik društva bio je Danijel Žućak koji je društvo uspješno vodio od 1991. do 2008. godine. Od 2008. predsjednik je Milan Car.⁶³

Dolazak u Novo Mesto

Preseljenje iz Žumberka u Novo Mesto, Metliku i Črnomelj, odnosno u Dolenjsku i Belu krajinu bio je logičan put mnogih Žumberčana. Nai-me, zapadni Žumberak bio je mnogo bolje prometno povezan sa slovenskom Belom krajinom nego s hrvatskim Ozljem ili Karlovcem. Stoga je put mnogih Žumberčana u svijet vodio upravo preko Bele krajine i Dolenjske. M. C. je rođen u Radatovićima 1945. godine. »Bilo nas je šestero djece, a otac i majka su bili poljoprivrednici. Odnosi sa Slovincima koji su tek koji kilometar od nas uvijek su bili dobri. Svi Žumberčani su imali vinograde u Sloveniji. Osim toga, bili smo ekonomski vezani za Metliku. Sve se tamo nabavljalo. Ozalj je bio tek administrativni centar. Žumberak je počeo slabiti nakon Drugog svjetskog rata. Ljudi su odlazili trbuhom za kruhom na školovanje u Zagreb, u Karlovac i u Sloveniju.« Ipak, učestali odlasci Žumberčana u Sloveniju uslijedili su u nešto kasnijim godinama, od sedamdesetih godina prošlog stoljeća. M. C. je 1974. godine došao iz Črnomelja gdje je imao prvo zaposlenje u Novo Mesto. »Znate, Slovenci su poštivali Žumberčane. Mi kao Žumberčani

u Sloveniji imamo poseban tretman. Za Slovence je Žumberčan pojам poduzetnog, sposobnog, zanesenog i familijarno privrženog čovjeka.« B. V. rođen je 1961. u zaseoku Strahinići sela Dančulovići. »Bili smo puka sirotinja. Bilo nas je petero djece, ali ih je troje umrlo. Pedesetih godina ljudi na Žumberku nisu ni odlazili prijaviti dijete kada se rodilo jer se nije znalo da li će preživjeti. Tek sedamdesetih godina odlazilo se u rodilište u Karlovac. Naš nabavni centar bila je Metlika. Svi iz Dančulovića, Strahinića i Balića odlazili su po lijekove i na sajmove u Metliku. Od 1961. postojala je i autobusna linija koja je vozila do Metlike koja nam je bila mnogo bliže od Ozlja, našeg administrativnog centra. Mnogo je ljudi radilo u Sloveniji i odlazili su svaki dan na posao. Bilo je čak šest autobusa koji su vozili radnike u Sloveniju: dva iz Ozlja, dva iz Kamanja i dva iz Vrhovca. S našeg radatovičkog područja radilo je najmanje 60 ljudi u Sloveniji. Do osmog razreda pohađao sam školu u Radatovićima, a onda sam se dalje školovao za stolara u Metlici. Kada sam počeo raditi u IMV-u u Novom Mestu vozio sam se svakodnevno iz Strahinića, ali sam zbog zimskih uvjeta koji su kod nas česti prešao u Novo Mesto 1986. godine.«

N. M. rođen je u Dančulovićima 1952. godine. »Odrastao sam u velikoj obitelji, a otac je imao stolarsku radnju u kući. Sav materijal smo kupovali u Sloveniji. Osim toga, tamo smo i prodavali robu, posebno utorkom na sajmu u Metlici. Zbog pomanjkanja radne snage došao sam raditi u Novo Mesto 1973. godine. Nisam znao jezik, ali sam ga donekle savladao. Sjećam se da su mi se Slovenci smijali kao Žumberčaninu te su mi govorili kako mi Žumberčani volimo prevariti.«

Evidentno je da su Žumberčani stizali u Dolenjsku i Belu krajinu tražeći

63 Podaci o društvu su dostupni u listu *Žumberčan*, glasilo Kulturno-umjetničkog društva Žumberak Novo Mesto, god. 24, br. 28, 12. 12. 2012.

posao. Međutim, očito je i to da su bili mnogo više vezani za Sloveniju kroz djetinjstvo i mladost i da ih je logičan životni put odveo sa Žumberka u obližnje slovenske gradove. Činjenica jest da su Žumberčani štokavci i da su, usprkos tome što su čitav život bili u kontaktu sa Slovencima, teže učili slovenski jezik od kajkavaca. Žumberčani su u Sloveniji bili prihvaćeni od Slovenaca, ali je jedan dio njih godinama putovao iz Žumberka na svoja radna mjesta udaljena i po nekoliko desetaka kilometara u Sloveniju.

Čuvanje žumberačkog identiteta

Žumberčani su u prvoj generaciji doseljenika uspjeli sačuvati svoj regionalni identitet. Zanimljiva je činjenica da su članovi KUD-a Žumberak iz Novog Mesta uglavnom grkokatoličke vjeroispovijesti te da potječu sa zapadnog Žumberka, odnosno iz radatovićkog kraja. Kod Žumberčana je regionalni identitet jači od nacionalnog identiteta. O tome govori i jedan član KUD Žumberak koji ističe kako Žumberčane Hrvati ne prihvataju zbog grkokatoličke vjeroispovijesti. Čini se da je zbog toga i čuvanje regionalnog identiteta izrazitije. Osim toga, činjenica je da su Žumberčani sa zapadnog Žumberka vrlo dobro međusobno povezani te da se svi međusobno poznaju što sa Žumberka, što iz Novog Mesta i okolice. Većina članova redovito posjećuju Žumberak. Veza sa Žumberkom je prisutna gotovo na tjednoj bazi. G. K. izjavljuje kako joj je draga tamo doći. »To su ljudi koji pričaju jezikom kojim sam ja govorila kada sam bila mala. Drago mi ih je čuti.« Zanimljiv je iskaz jedne mlade kazivačice

M. Š. koja je nedavno doselila u Novo Mesto. »Suprug je iz Dančulovića, ali je cijeli život proveo u Novom Mestu. Petkom nakon posla odlazimo uvijek na Žumberak jer je tamo doma. Ja se tu ne osjećam domaća.« Najveći problem ovog društva je problem koji imaju gotovo sva hrvatska društva u Sloveniji, a to je nedostatak mlađih članova. Prema kazivanju većine kazivača mladi, pripadnici druge, a pogotovo treće generacije se asimiliraju i slabo čuvaju identitet.

Društvo Žumberčana i prijatelja Žumberka Metlika

Društvo Žumberčana i prijatelja Žumberka Metlika svoje začetke ima u 2006. kada je osnovano kao podružnica Kulturno-umjetničkog društva Žumberak iz Novog Mesta. Branka Klarić, predsjednica društva prisjeća se da je već 2004. godine preuzela brigu o zbirci KUD-a Žumberak iz Novog Mesta u Radatovićima. Na osnivačkoj skupštini podružnice 2006. bilo je mnogo mlađih ljudi. Podružnica je dobila na korištenje prostorije Dake Cara u Metlici. Potreba za osnivanjem podružnice pokazala se iz razloga što je mnogo Žumberčana živjelo na području Metlike te što su Žumberčani u Metlici sačinjavali mlađu populaciju od Žumberčana u Novom Mestu, pa su i aktivnosti podružnice mogle biti drugačije. Podružnica se osamostalila 2008. godine i dobila naziv Društvo Žumberčana i prijatelja Žumberka Metlika. Društvo se sastoji od tri sekcije. Muzička sekcija »Izvor« koju vodi Krunic Hadjur u kojoj sudjeluje najveći broj mlađih članova, Folklorna grupa »Izvor« koju vodi Marijan Sudac i koja je osnovana 2012. godine te Urednički od-

bor glasila *Žumberački izvor* koji 2017. godine izlazi po deveti puta. U uredničkom odboru se nalaze Branka Klarić, Damir Drakulić, Biserka Magovac Čokeša, Marta Strahinić, Mira Vladić, Duška Brnčić i Maja Juranić. Društvo se predstavlja na brojnim manifestacijama u Beloj krajini, Dolenjskoj i na Žumberku, a neke od najznačajnijih su Vinska vigred u Metlici, Jurjevanje u Črnomelju, Susret kulturno umjetničkih društava u Ozlju, koncert »Divan je Žumberak kraj« u Metlici, Semiška ohcet i proslava 30. godišnjice KUD-a Žumberak Novo Mesto u Novom Mestu. Društvo surađuje s Kulturno umjetničkim društvom Žumberak iz Novog Mesta, s Hrvatskom kulturnom udrugom Novo Mesto, s Druš-

tvom hrvatsko-slovenskog prijateljstva, s KUD-om Pridi zvečer na grad, s DVD-om Radatovići i s Lovačkim društvom Lisica. Društvo je objavilo i audio CD »Zov Žumberka«. Danas je u društvu oko 150 članova od kojih je oko 100 sa Žumberka dok su ostali Slovenci ili Hrvati iz ozaljskog kraja koji žive u Metlici.

Doseljavanje u Metliku

U Metliku su Žumberčani počeli doseljavati u drugoj polovici 19. stoljeća. Jedan od prvih doseljenika bio je Danijel Makar koji je u Metlici kupio gostionicu »Pri soncu«, koja je ubrzo promijenila naziv u »Pri Makarju«. Gostionica se uskoro preimenovala u hotel. Njegov sin, također Danijel Makar, bio je i zastupnik u kraljevskom jugoslavenskom parlamentu te u Metlici ustanovitelj Belokranjskega sokola. U Metliku se također još u 19. stoljeću doselila sa Žumberka i obitelj Bračika. Početkom 20. stoljeća u gradu je podignuta i grkokatolička crkva Svetog Cirila i Metodija. Između dva rata u Metliku stižu s obližnjeg Žumberka obitelji Vranešić, Smiljanić, Milčinović (dvije obitelji), Car (tri obitelji), Živković, Radković, Hrnjak, Rahija. Većina tih obitelji se nastanila na današnjoj Cesti bratstva in enotnosti. Od te generacije i danas u Metlici živi gospođa Marta Milčinović stara 95 godina. U vrijeme Drugog svjetskog rata Metlika i Žumberak su usko surađivali pa je stoga nakon Drugog svjetskog rata uspostavljeno Spomen područje Žumberak-Gorjanci. Nakon Drugog svjetskog rata, posebno od kraja sedamdesetih godina veliki broj stanovnika sa zapadnog Žumberka seli u slovenske, posebno

belokrajinske i dolenske gradiće. U Metliku su Žumberčani doseljavali u velikom broju budući da se to područje Bele krajine nalazilo najbliže Žumberku te je nudilo mogućnost zaposlenja kojega u to vrijeme nije bilo na Žumberku. N.R. rođen je 1949. godine u Novom mestu. Svoje djetinjstvo do osmog razreda proveo je u Rajakovićima. »U Metliku smo išli vrlo često – obično na sajmove i u trgovinu budući da je u Radatovićima bila trgovina koja je imala samo one osnovne namirnice. Na sajmu u Metlici prodavalо se sve od kućanskih potrepština do životinja, a prodavači i kupci nisu dolazili samo sa zapadnog Žumberka, već i s udaljenijeg područja Kalja i okolice. Na sajmu si mogao čuti žumberački dijalekt, ali i slovenski koji je u sebi imao puno hrvatizama, srbizama i njemačkih izraza. Na Žumberčane se gledalo kao na dobre radnike, sposobne ljude koji su znali dobro komunicirati.« Kazivačica J. C. se prisjeća da je njezina učiteljica jednom prilikom rekla da će svoje »dijete poslati u školu na Žumberak budući da Žumberčani u zrak bace jedan dinar, a dolje padnu dva aludirajući na žumberačku spretnost, snalažljivost i sposobnost da zarade. U vrijeme socijalističke Jugoslavije nije bilo osobito bitno da li će se vjenčati Žumberčanin i Žumberčanka pa je tako bilo mnogo nacionalno mješovitih brakova, osobito brakova sa stanovnicima Bele krajine i Dolenske. N. R. je nakon boravka u Zagrebu i Njemačkoj doselio 1978. godine u Metliku i ondje sagradio kuću. D. S. rođen je 1949. u Liješću. Nakon završene osnovne škole u Radatovićima pohađao je srednju školu u Ljubljani. »Ja sam iz sela treći otisao u Ljubljani. Dvojica prije mene bili su stariji godinu, odnosno dvije godine od mene, tako da je logičan slijed događaja bio da i ja odem u Ljubljani. Bio sam zaposlen u Ljubljani, Črnomelju, Njemačkoj i Novom Mestu.«

J. C. je rođena 1967. u Zagrebu. J. C. je djetinjstvo provela u Brašljevici. Prisjeća se kako je u više razrede osnovne škole odlazila autobusom u Žakanje. »Odlazila sam na autobus u Radovicu. Ondje je autobus skupljao žumberačku djecu i Slovence te ih razvažao u Metliku i Žakanje. Pohađala sam osnovnu školu u Žakanju i razlika između djece sa Žumberka i djece iz Žakanja ili iz Slovenije bila je jedino u govoru. Mi smo govorili štokavski ijekavski dijalekt. Otac je iz Brašljevice odlazio pješice na posao u Beti u Metliku, a ja sam nakon završene osnovne škole otišla u srednju tekstilnu školu u Dugu Resu. Tvornica Beti me je stipendirala pa sam studirala u Zagrebu tekstilni dizajn. Došla sam 1990. godine živjeti u Metliku. Ovdje sam se udala za Žumberčanina i dobila posao u Beti. J. D. rođen 1955. godine u Liješću se također prisjeća dobrih odnosa s »Kranjcima«. »Uz zemlje Liještana imali su vinograde i zemlje i Kranjci iz Radovice, Suhora i Bojanje Vasi. Liještani su pomagali Bojanjcima kada im je u Drugom svjetskom ratu selo izgorjelo tako da su se poslije rata i pokumili. U Novom sam Mjestu dobio posao 1975. godine, a od 1980. sam u Metliku odakle sam do 2012. putovao svakodnevno na posao u Novo Mjesto. Žumberčanke su više odlazile u Zagreb, Karlovac i hrvatske gradove, a Žumberčani u Sloveniju. Naši su se ljudi ženili sa Slovincima i Slovenkama, dok odnosi s rimokatolicima na Žumberku nisu bili tako bliski.« B. K. rođena je od roditelja Žumberčana 1966. u Celju. Majka je rodom iz Rađenovića, a otac je rodom iz Gudalja. B. K. je živjela 25 godina u Celju i Ljubljani, ali je uspjela sačuvati žumberački identitet koji su joj usadili roditelji i baka koja ju je čuvala kao malu djevojčicu. »Kao dijete sam povremeno odlazila na Žumberak, a kada sam imala 7 ili 8 godina moji su roditelji kupili zidanicu i vinograd u

Brezovici slovenskoj pa sam tako svaki vikend boravila u Žumberku i ondje se intenzivno družila s djecom. Otac je radio u Velenju u rudniku, a poslije je otišao u Njemačku. Studirala sam na tekstilnom fakultetu u Ljubljani te sam imala stipendiju Beti iz Metlike. Međutim, 1991. sam se zaposlila u Metlici u školi. Danas radim u Novom Mestu.«

Žumberačko-belokranjski odnosi nakon uspostave neovisne Hrvatske i Slovenije

Činjenica je da Žumberčani u Metlici nisu imali potrebu za osnivanjem društva sve do 1991., odnosno do raspada zajedničke države. Kao što kažu kazivači, »druženja su uglavnom bila organizirana gore«, misleći na Žumberak i okolicu Radatovića, a svakodnevni život i posao je bio u Metlici. Tek nakon raspada države pojavila se potreba za organiziranjem Žumberčana u Metlici koji su se odjednom našli odsječeni od svojeg prirodnog zaleđa, odnosno Žumberka. Nekadašnji svakodnevni odlasci na Žumberak tada su se (1991.) kod nekih kazivača ponešto prorijedili, a tih se godina i u Metlici, kako kazuju sugovornici, uglavnom govorilo samo slovenski. Naime, u vrijeme postojanja zajedničke države Žumberčani su i u Metlici koristili svoj žumberački dijalekt dok se raspadom države i kod Slovenaca i kod Žumberčana u Metlici, barem nakratko, pojavila jedna vrsta otuđenja. Poseban je problem predstavljalo područje Brezovice gdje je granica povučena vrlo nespretno pa se na 26 mjesta u naselju prelazi čas na slovensku, čas na hrvatsku stranu. Kazivači ističu da je problema kod prijelaza granice bilo relativno malo, više za hrvatske

državljanje, nego za slovenske. »Dobili smo propusnice pa smo mogli prelaziti i na mjestima gdje nije bilo granične kontrole.« Činjenica jest da je Brezovica i danas ispresjecana graničnom linijom te da su pojedina gospodarstva podijeljena između Hrvatske i Slovenije, odnosno da je kuća u Sloveniji, a gospodarska zgrada u Sloveniji i obrnuto. Osim graničnih linija, koje su između Bele krajine i Žumberka vrlo razvedene, poseban problem je postojao kod dobivanja državljanstva. Većina kazivača su slovensko državljanstvo dobili bez ikakvih problema. Ipak, jedna kazivačica se prisjeća da je njezino dijete rođeno 1992. zavedeno kao stranac budući da su oba roditelja rođena u Hrvatskoj. Da bi i dijete dobilo državljanstvo kazivačica i njezin suprug su morali platiti značajan iznos.

Čuvanje regionalnog žumberačkog identiteta

Žumberčanima, po vjeroispovijesti grkokatolicima sa zapadnog Žumberka iz okolice Radatovića je njihov regionalni lokalni identitet najvažniji. Pitajući ih za nacionalne osjećaje, svi kazivači ističu kako im nacionalno nije bitno te da im je bitno da govore svojim žumberačkim štokavskim i jekavskim dijalektom, odnosno da se osjećaju Žumberčanima. Tek na treće mjesto stavljuju grkokatoličku vjeroispovijest kao jedan od stupova identiteta. N. R. se prisjeća da mu otac nikada nije govorio o nacijama i nacionalnosti, već da se spominjalo i da se znalo da je grkokatolički Božić 7. siječnja, odnosno da je Sveti Nikola 19. prosinca kao i to da je svaka obitelj imala svoju krsnu slavu. Govorilo se: »Ovo je kranjski, a ono je vlaški Božić.« Vidljivo je da su Žumberčani u Metlici

jako dobro međusobno povezani, odnosno da su povezani s preostalim Žumberčanima u Radatovićima i okolicu te s njihovim društvima i udrugama. Iz njihovog glasila je također evidentno da sudjeluju u svim važnijim događanjima koja su organizirana u zapadnom Žumberku te da u tome sudjeluje veći broj mlađih članova i članova srednje dobi. Na pitanje kako to da toliko mlađih članova sudjeluje u Društvu, članovi društva odgovaraju da je tako zbog činjenice da su Žumberčani u Metnici dobro povezani te se svi međusobno poznaju i druže, a svoja mlađa pokoljenja odgajaju da i oni vole Žumberak te da se osjećaju Žumberčanima. Predsjednica Društva ističe da je jedan dio mlađih nedavno otišao na studije što u veće slovenske gradove, što u Zagreb, pa se prorijedilo članstvo mlađih.

XIII. Hrvatsko društvo Ljubljana

Prije nego što je osnovano Hrvatsko društvo Ljubljana, u Ljubljani je djelovala Hrvatska zajednica Herceg Stjepan Kotromanić. Ona je nastala 15. ožujka 1993. godine, a osnovali su je na temelju pisma Kamila Čuvala, prvog predsjednika Hrvatsko-hercegovačke zajednice iz Zagreba, Petar Antunović i Ignacije Šunjic. Prema programu svih zajednica Herceg Stjepan Kotromanić članovi su se morali zauzimati za rješavanje, kritičnu ocjenu i potvrđivanje hrvatsko-hercegovačke kulturne baštine, brinuti se za razvoj svoje uže domovine da bi se zaustavilo tamošnje neprekidno iseljavanje, za vraćanje iseljenika iz inozemstva, za povećanje nataliteta, za materijalnu i financijsku podršku socijalno ugroženim osobama, invalidima i vojnoj siročadi, za stipendiranje i školovanje sposobnih i darovitih učenika te za solidarnost svih članova zajednice Herceg Stjepan Kotromanić. Društvo je među ostalim aktivnostima osiguralo kupovanje skupe medicinske opreme za mostarsku bolnicu te su organizirali izložbu Mostar 92-Urbicid. Hrvatsko društvo Ljubljana osnovano je 11. prosinca 1993. godine. Već tada je osnivački odbor napavio da će djelovanje društva biti apolitično budući da je njihova glavna briga usmjerena kulturnom udruživanju Hrvata u Ljubljani. Na osnivačkoj skupštini sudjelovalo je 117 hrvatskih predstavnika. Osnovne djelatnosti društva su čuvanje kulture, jezika te humanitarna skrb. Dana 21. siječnja 1994. godine društvo je upisano u registar društava Republike Slovenije. Društvo je od samih početaka bilo otvoreno za sve koji su željeli u njega stupiti bez obzira na vjeroispovijest ili nacionalnost. Za prvog predsjednika izabran je Ivo Garić koji je tu funkciju obnašao do 1998. godine. Od 1998. godine do 2017. godine predsjednik društva bio je Petar Antunović, a od tada društvo vodi Filip Božić. Društvo je surađivalo i surađuje sa Savezom hrvatskih društava u Sloveniji, Hrvatskom katoličkom misijom u Ljubljani, Društvom hrvatsko-slovenskog prijateljstva, Hrvatskim domom iz Maribora, Hrvatskim iseljeničkim društvom Drijenča iz Jesenica, Hrvatskom kulturnom zadrugom iz Novog Mesta, Hrvatskim klubom Komušina iz Škofje Loke, Slovenskim domom iz Zagreba, Slovenskim društvom Bazovica iz Rijeke, Slovenskim društvom Triglav iz Splita i Društvom slovensko-hrvatskog prijateljstva iz Zagreba. Prema riječima P. A., drugog predsjednika društva, iz početka je društvo imalo 300 članova, a sada se broj članova smanjio na 265. Hrvatsko društvo Ljubljana organiziralo je niz izložbi od kojih su

najznačajnije (Ne)prepoznatljiva slika, apstrakcija i figuracija u novijem hrvatskom slikarstvu u Muzeju novije povijesti Slovenije (1994.), izložba grafika Heksagon (1995.), Hrvati, kršćanstvo i umjetnost u Vatikanu (1999.), Uskrsna izložba slika Dragane Nuić-Vučković i kipova Nikole Vučkovića (2000.) te izložbe foto kino kluba iz Đurđevca i akademskog slikara Šabarića iz Đuđevca. Društvo je organiziralo i niz koncerata i priredbi pod nazivom Društvene večeri u dobrom društvu, a ugošćeni su Anja Šovagović Despot, Gabi Novak, Arsen Dedić, Martin Sagner

Dudek i drugi. U kasnijem periodu organizirani su koncerti Lada i raznih KUD-ova i klapa iz većeg dijela Hrvatske. Osim izložbi i priredbi organizirane su i predstave a gostovali su članovi Zagrebačkog kazališta Kerempuh, Amaterskog kazališta Pentravci, Hvarskega pučkog kazališta, Satiričkog kazališta Jazavac. Predavanja i seminari su također dio djelatnosti Hrvatskog društva, a kao gosti predavači su gostovali Pavle Brajša, Nedjeljko Mihanović, Miljenko Žagar, Tomislav Ladan, Zdravko Tomac, Mate Granić, Josip Silić, Mirjana Domini, Josip Jurčević, Marin Septa, Belobrajdić, Branko Borković (Mladi jastreb) i Sanja Vulić. Društvo je organiziralo i tečaj računalstva i tečaj kaligrafije 2010. godine., a svake godine organizira i odlazak na komemoraciju Crngrob. Društvo je djelovalo i humanitarno u vrijeme Domovinskog rata te se uključilo u akciju Spasite djecu Hrvatske, a pomagali su svesrdno i izbjeglicama iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji su bili smješteni u Ljubljani. Pomoć je bila upućena i građevima i mjestima Hrvatske i Bosne i Hercegovine: Murvica, Vitez, Mostar i Zenica samo su neka od mjesta gdje je Hrvatsko društvo Ljubljana slalo pomoć. Unutar društva djelovalo je tečaj, odnosno škola hrvatskog jezika, a društvo ima i pomladak pod nazivom Pčelice koji broji šest članova od šest do jedanaest godina koji vode Ivana Stipić Lah i Anita Koritnik. Društvo okuplja Hrvate iz svih dijelova Hrvatske, od Hercegovine i Bosne do Dalmacije i Slavonije. Od sekcija Hrvatsko društvo

Ljubljana donedavno je imalo pjevački zbor Zelene naranče u kojem su sudjelovale uglavnom Slovenke (njih 8), supruge članova, ali se ova sekcija 2017. ugasila. Sekcija Ruža hrvatska okuplja prelje, njih 10 (jedan član je muškarac), a šahovska sekcija okuplja 8 šahista. Literarnu sekciju koja broji pet članova vodi Katica Pavkić Špiranec koja je 2015. objavila u nakladništvu Hrvatskog društva Ljubljana knjigu pjesama *Široka duša slavonska*. Društvo organizira manifestaciju *Lijepo je imati dvije domovine* koja se održava povodom Dana državnosti 25. lipnja u Ljubljani. Filip Božić, sadašnji predsjednik društva prijavio je projekt edukacije mlađih za buduće zaposlenje (informatika i multimedija) na natječaj Javnog sklada Republike Slovenije. Najveći društveni projekt je Put prijateljstva Ljubljana – Vukovar čiji je idejni začetnik i inicijator Milan Pavelić, član društva. Projekt je pokrenut 2003. godine, a od 2004. godine do 2014. pokrovitelj projekta je Savez hrvatskih društava u Sloveniji, a od 2014. organizaciju i pokroviteljstvo preuzele je Hrvatsko društvo Ljubljana. Od 2004. godine biciklistička ruta se vozi od Vukovara do Ljubljane, a cilj je dolazak u Ljubljani na proslavu Dana državnosti 25. lipnja. Svakе godine Put prijateljstva vozi trideset biciklista četiri dana i Hrvatsko društvo Ljubljana trenutačno je glavni nositelj ovog projekta koji je do sada organiziran 15 puta.⁶⁴

Dolazak u Ljubljani

P. A. jedan od osnivača Hrvatskog društva u Ljubljani rođen je u Konjicu 1938. godine. Nakon završetka srednje škole u Mostaru P. A. je otisao 1959. godine studirati u Ljubljani. »Ondje sam imao rodbinu. U Ljubljani nisam došao sam. Sa mnom je bilo dosta mojih kolega iz Mostara. Pola onih koji su studirali u Ljubljani kasnije se vratilo u Bosnu ili su otišli drugdje, a pola ih je ostalo u Ljubljani i u Sloveniji. Posebno nas je mnogo studiralo na tekstilnom fakultetu. U početku sam imao problema s razumijevanjem jezika, ali zato sam upisao tečaj jezika na Radničkom univerzitetu. Hrvati su se u Sloveniji dobro prilagodili. Uvijek sam odlazio u crkvu, a Slovenci su također rimokatolici, pa smo po kršćanskom mentalitetu slični. Razlikovali smo se po jeziku. Srbi su se slabije snalazili. Imali su srpski ponos pa su mnogo teže preuzimali nešto što nije njihovo.«

F. B. pripadnik je druge generacije već rođene u Ljubljani. Njegovi roditelji koji potječu iz Gardinovca u Međimurju (otac) i iz Klobuka u Hercegovini u Ljubljani su stigli na studij početkom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća. F. B. kazuje kako su njegovi roditelji u Ljubljani imali mnogo prijatelja i kako su ih Slovenci primali bez ikakve zadrške. Po završetku studija roditelji su se zaposlili i ostali u Ljubljani.

M. P. u rođen je u Virovitici 1952. godine. Nakon završene škole učenika u privredi M.P. je radio kao kovinotokar u Virovitici kraće vrijeme, a poslije vojske i određenog vremena provedenog u Zagrebu na nagovor prijatelja iz Virovitice došao je potražiti zaposlenje u Ljubljani u Litostroj. Za nas je Slovenija bila inozemstvo na isti način na koji je Slovincima

64 Dio podataka preuzet je iz knjige *Hrvatsko društvo Ljubljana, Spomenica, Knjiga spominov*, Ljubljana 2009.

Austrija predstavljala inozemstvo. U Ljubljani sam pristigao 1. ožujka 1976. Sjećam se daje padao snijeg i da mi se željeznička stanica u usporedbi sa zagrebačkim Glavnim kolodvorom učinila kao seoska stanica. Došao sam s namjerom da radim u Litostroju, ali sam od prijatelja u koji je bio zaposlen u pošti doznao da i ondje traže ljude. Na razgovoru u pošti sam rekao da ne znam slovenski jezik, na što mi je službenica odgovorila da nema problema budući da na odjeljku gdje bih ja dobio zaposlenje rade ljudi 's juga'. Čitavo vrijeme mojeg rada u pošti imao sam podršku gospođe koja me je primila i koja mi je rekla: Govorite svoj materinji jezik i učite slovenski. Tek kada sam ispravno naučio slovenski odlučio sam progovoriti, a to je bilo nakon godinu dana rada u Sloveniji. Pošta nam je osigurala liječnike, stambeni prostor, vrtić, hranu. Međutim, na pošti se znalo gdje je 'plafon' za južnjake. Iako sam završio srednju PTT školu u Ljubljani i višu školu za promet i veze bilo mi je dano do znanja do kamo seže moje napredovanje u pošti. Zbog toga sam otišao raditi u banku 1986. godine. Nikada nisam imao nikakvih problema sa Slovincima. Svima sam davao do znanja da nisam Slovenac i to mi je pomoglo u svakidašnjem životu.

Život u Ljubljani nakon osamostaljenja Slovenije i odnos prema Hrvatima

P. A. se prisjeća da su se Hrvati organizirali »prije od ostalih naroda bivše Jugoslavije koji su živjeli u Sloveniji«. »Isprva je postojala Hrvatska zajednica Herceg Stjepan Kotromanić, tzv. hercegovački klub koji

se priključio Hrvatskom društvu nakon što je ono osnovano. U hercegovačkom klubu bili su prvenstveno Hercegovci, ali je bilo i Riječana i Dalmatinaca. Međimurci su se u velikoj mjeri asimilirali. Idejni začetnici Hrvatskog društva smo bili ja, Ivo Garić i Glibota. Već 1990. smo objavili proglašenje u listu *Delo* u kojem pozivamo sve Hrvate u Sloveniji da glasuju za neovisnu Sloveniju.«

M. P. kazuje da se u vrijeme prije raspada Jugoslavije i nakon raspada Jugoslavije družio s ljudima koji nisu bili opterećeni nacionalizmom. Imao sam prijatelje iz cijele bivše Jugoslavije. Osjećao se nacionalni naboj, ali to nije bio nacionalizam. I ja sam kao i svi Slovenci isao na glasanje 26. prosinca 1990. i glasao sam za odčepljenje Slovenije od Jugoslavije. Novinski napisi i televizija Slovenije znali su koji put povrijediti moje nacionalne osjećaje. Od 1980. sam bio pretplaćen na Ljubljanski dnevnik. Međutim, istog trena sam otkazao pretplatu kada je jedan novinar napisao nakon pogotka Dade Prše na utakmici da je Srbin odveo hrvatsku reprezentaciju na europsko prvenstvo.

Čuvanje nacionalnog identiteta

Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta u Ljubljani posebno je teško drugoj generaciji Hrvata koji su već rođeni u Ljubljani. F. B. je rođen u Ljubljani 1978. Svjedočenje F. B. ukazuje na koji se način čuvala nacionalna svijest u njegovoj obitelji. »U početku, kada sam bio mali, kod kuće smo govorili isključivo hrvatskim jezikom. Kada sam krenuo u osnovnu školu 1985. roditelji su počeli sa mnom razgovarati na slo-

venskom jeziku. I dalje sam povremeno govorio hrvatski, osobito onda kada bih se vratio iz Međimurja u Ljubljani. U obitelji su me učili koje su razlike između hrvatskog i srpskog jezika, a posebno sam mnogo, kao i moji prijatelji iz generacije kao dijete čitao stripove na hrvatskom (Alan Ford) i na srpskom (Zagor). Svi smo gledali i hrvatsku televiziju i crtice na hrvatskom što je uvjetovalo da je veći dio moje generacije poznavao hrvatski jezik. Na kraju, u školi smo učili i hrvatsko-srpski jezik i cirilicu. Mlađe generacije nisu više učile hrvatsko-srpski, a nisu više čitali ni stripove i gledali crtice na hrvatskom ili na srpskom jeziku, pa je njihovo znanje i razumijevanje hrvatskog i srpskog jezika znatno slabije. U djetinjstvu i u školi sam se osjećao drugaćijim, ali sam to smatrao bogatstvom, budući da su moji roditelji bili iz Hrvatske. Sjećam se kada je bilo popisivanje stanovništva 2002. godine da sam se izjasnio kao Hrvat što je mojeg prijatelja, koji je slučajno radio kao popisivač, iznenadilo. To je značilo da me moji školski kolege i prijatelji nisu mogli zamijetiti kao Hrvata. Kontakte s hrvatskim jezikom održavao sam preko hrvatskog vjeroučnika koji sam počeо pohađati 1990./1991. Odlazio sam kod svećenika Marka Prpe s kojim sam vodio razgovore na hrvatskom. Tek 2012. godine sam uspostavio kontakte s Hrvatskim društvom u Ljubljani. Učlanio sam se u društvo nakon jednog druženja članova društva na koje sam bio pozvan. Vukla me ideja da bi Hrvati mogli biti priznati kao nacionalna manjina u Sloveniji i zainteresirao sam se za angažman Hrvatskog društva Ljubljana oko toga problema. Nacionalni identitet mi je iznimno bitan, a supruzi sam rekao da želim da moje dijete nauči hrvatski, slovenski i engleski jezik. Radom u Hrvatskom društvu Ljubljana, sudjelovanjem u Savjetu Ureda za Hrvate izvan domovine, održavanjem

kontakata s rođinom u Hrvatskoj i željom da se jednog dana nastanim u Hrvatskoj čuvam vlastiti nacionalni identitet. Osjećam se kao da imam dvije domovine. Jedna je Slovenija u kojoj sam rođen i u kojoj sam odraстао, a druga je Hrvatska uz koju me vežu korijeni i budućnost.«

XIV. Društvo hrvatskih studenata u Sloveniji⁶⁵

Društvo hrvatskih studenata u Sloveniji nastalo je 2007. godine na temeljima tada postojećeg neformalnog Kluba riječkih studenata. Klub je ustanovljen s ciljem povezivanja i međusobnog pomaganja hrvatskih studenata u Sloveniji te promicanja hrvatske kulture među mладима u Sloveniji. Relativno veliki broj maturanata s područja Hrvatske odlučuje se svake godine upisati studij u Ljubljani, Mariboru ili Kopru pa je osnivanje Društva hrvatskih studenata u Sloveniji bilo višestruko korisno. Društvo organizira i sudjeluje u brojnim projektima. Infobruc je projekt međusobnog upoznavanja hrvatskih studenata te dobivanja informacija o studiju i životu u Ljubljani. U tome projektu iskusniji članovi društva upoznaju mlađe i nove članove s iskustvima koja su stekli u godinama studiranja u Sloveniji. Tijekom projekta podijele se i brošure s informacijama o studiranju i životu u Sloveniji, a u sklopu projekta je bio organiziran i osnovni 12-satni tečaj slovenskog jezika na kojem se između ostalog rješavaju primjeri ispita koje moraju položiti studenti za napredovanje u višu godinu studija. Međutim, podučavanje sloven-

---

⁶⁵ Podaci o društvu preuzeti su iz *Korijeni*, br. 6 (ožujak 2012.), str. 10-11 i *Korijeni*, br. 8, svibanj 2013., str. 12-13.

skog jezika za hrvatske studente unutar toga projekta ne funkcioniра već četiri godine. Drugi projekt je Upoznajmo Sloveniju kojemu je cilj upoznati nove studente sa zemljom u kojoj studiraju. Izleti su uglavnom organizirani na Triglav i u dolinu Soče, a izlete djelomično financira Savez hrvatskih društava u Sloveniji i Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Sloveniji. Društvo također sudjeluje i na Škisovoj tržnici sa štandom na kojem se nude hrvatski suveniri te karakteristični prehrambeni proizvodi. Uz slovenska društva poseban dio predstavlja međunarodni otok na Škisovoj tržnici gdje štand Društva hrvatskih studenata u Sloveniji izlaže uz finansijsku pomoć Veleposlanstva Republike Hrvatske u Sloveniji, Hrvatske turističke zajednice i Saveza hrvatskih društava u Sloveniji. Društvo hrvatskih studenata u Sloveniji broji oko 120 članova (redovitih studenata iz Hrvatske) koncentriranih uglavnom u Ljubljani, ali ih je aktivno oko tridesetak. U Društvu ima učlanjenih i Slovenaca i Makedonaca, ali i studenata drugih narodnosti. Najveći broj članova društva potječe s područja Rijeke i Istre, ali ima i članova iz Varaždina. Hrvatski studenti u najvećoj mjeri upisuju fakultet za arhitekturu i urbanizam, a potom Filozofski fakultet te Fakultet za družbene vede. Također je bila aktivna i in-

ternetska stranica www.dhss.blogger.hr na kojoj su se nalazile brojne informacije o društvu, ali i poveznice sa Sveučilištem u Ljubljani, Hrvatskim veleposlanstvom u Sloveniji, Slovenskim željeznicama, kartom Slovenije i slično. Društvo je prisutno i na Facebooku, a ime grupe je Društvo hrvatskih studentov v Sloveniji (DHSS). Osim hrvatskim studentima društvo pomaže i ostalim studentima iz neslovenskog govornog

područja. U 2016./2017. čak 505 studenata iz Hrvatske bilo je upisano na ljubljansko Sveučilište. Uz to na razmjeni se u toj školskoj godini u Ljubljani nalazilo još 95 hrvatskih studenata i studentica. Društvo svoje čelnike mijenja na sastancima onda kada pojedini čelnici završe studij ili zbog nekog drugog razloga napuste studij. Do sada su na čelu Društva bili Ivan Fučak, Dino Pastorčić, Vjeran Rađa, Leo Šamanić i Ariana Pavlin. A. P. je istaknula da su hrvatski studenti iznimno zadovoljni svojim položajem u Ljubljani gdje studiraju besplatno te relativno lako pronalaze posao bez obzira na nacionalnost te stupanj znanja slovenskog jezika. Uz to hrana, zdravstveno i prijevoz su studentima u Sloveniji plaćeni.

Zaključak

Na temelju istraživanja hrvatskih etničkih društava u Sloveniji možemo dobiti uvid u njihovu percepciju novonastale etničke situacije u Sloveniji. Početkom devedesetih godina prošlog stoljeća dolazi do etničke mobilizacije i potrebe Hrvata u Sloveniji da se organiziraju na etničkoj/nacionalnoj osnovi. Prvo hrvatsko društvo osniva se u Mariboru krajem 1990. godine, ali u slovenskom javnom mnijenju ono nije bilo prihvaćeno s odobravanjem jer ga se percipiralo kao društvo za promicanje hrvatskih državno-političkih interesa.

Nakon Mariborskog društva osnovano je još nekoliko hrvatskih kulturnih društava, koja su se za vrijeme domovinskog rata uglavnom angažirala oko prikupljanja humanitarne pomoći za Hrvatsku i BiH, ali i oko zbrinjavanja izbjeglica.

Danas hrvatska etnička društva predstavljaju specifičan društveni prostor koji stvaraju sami pripadnici zajednice, ovisno o strukturi i rukovodstvu društva koji modeliraju i uspostavljaju određene zakonitosti od stupnja otvorenosti/zatvorenosti društva (kako za ostala hrvatska etnička društva, tako i za druga etničke zajednice), tako i do intenziteta, brojnosti i vrste aktivnosti. Hrvatska etnička društva predstavljaju institucionalizirani oblik etničnosti hrvatskih iseljenika u Sloveniji. Ona kreiraju i oblikuju različite aktivnosti hrvatske etničke zajednice pa bi ih mogli definirati kao njihova okupljališna mjesta i mjesta pripadanja. Predstavljaju hrvatsku etničku zajednicu kako prema društvu porijekla (Hrvatska), tako i prema društvu primitka (Slovenija).

Hrvati u Sloveniji organizirani su unutar 10 hrvatskih etničkih društava koji su sastavni dio krovne etničke organizacije pod nazivom Savez hrvatskih društava u Sloveniji (SHDS) sa sjedištem u Ljubljani. Nazivi društava upućuju na oblik udruživanja – prepoznaje se kulturni aspekt etničkog udruživanja s obveznim hrvatskim pridjevom (osam društva se imenuje kao hrvatsko kulturno društvo), jedno se definira kao studentsko hrvatsko društvo; devet geografskom području naseljavanja unutar društva primitka (Maribor, Velenje, Ljubljana (3), Škofja Loka, Lendava, Novo Mesto, Piran) ili geografskom/regionalnom području iseljavanja (Međimurje – tri društva, Istra, Komušina, Pomurje).

U hrvatskim društvima među članovima su i Hrvati iz BiH gdje državljanstvo i nacionalnost nisu istovjetne kategorije te se uočava jaka povezanost između etničkog i religijskog faktora. Religija igra važnu ulogu u mobilizaciji etničkog, a tomu su pridonijele i hrvatske katoličke misije u Sloveniji. Osnivači društava uglavnom su starije i srednje dobi i vidljiva je patrijarhalna struktura društva koja se najviše prepoznaje u upravljačkom segmentu gdje su predsjednici svih društava muškarci. Među osnivačima su Hrvati iz BiH i Hrvatske te različitim regijama Hrvatske pa možemo govoriti o tipu osnivača miješanog regionalnog porijekla. Po obrazovnoj strukturi osnivači su uglavnom s višom i visokom stručnom spremom. Društva ne postavljaju lokalne ili regionalne granice, te su lokalni i regionalni identiteti unutar iste etničke matrice. Rad u društvinama je volonterski, a društva se financiraju članarinama ili sponzorima (hrvatski poduzetnici u Sloveniji i njihovi prijatelji), te nešto sredstava dobivaju iz RH i Ministarstva kulture RS. Mali broj članova u društvinama je mlađe dobi, odnosno pripadnika druge ili treće iseljeničke generacije.

Osim hrvatskog studenskog društva u Ljubljani, koji je unutar SHDS, dva studenska društva Hrvatsko studensko društvo u Mariboru i Studensko društvo Istre i Primorja Čičarija pojavljuje se i aktivni su unutar društvenih mreža gdje se povezuju i ostvaruju komunikacijske i interakcijske veze s mlađim Hrvatima, povezujući se podjednako u on-line i off-line prostoru. Internet i društvene mreže na kojima su i pojedina društva unutar SHDS-a, ali ne i sam SHDS, igraju važnu promidžbenu ulogu.

Zbog blizine matične domovine, poglavito Međimurske županije većina njih se ne osjeća kao dijaspora u klasičnom smislu pa i Hrvati iz Hrvatske kad najavljaju hrvatska društva iz Slovenije ne rabe izraz »iz dijaspor« već obično iz »susjedne Slovenije«, dok se Hrvati iz BiH osjećaju kao »dijasporci«, a i njihova lokalna mjesta ih doživljavaju kao sunarodnjake iz inozemstva/dijaspore. Društva unutar SHDS-a imaju različiti stupanj otvorenosti/zatvorenosti. Mogli bi zaključiti da su većina otvorenog tipa, ali uglavnom se radi o horizontalnoj, a manje vertikalnoj suradnji s drugim etničkim skupinama. Odnosi s hrvatskim institucijama nisu osobito razvijeni, ali se u posljednje vrijeme stanje popravlja. Etnička solidarnost je presudna u osnivanju, održavanju i budućem razvoju ovih društava. SHDS angažiran je i već se godinama permanentno zalaže za poboljšanje položaja Hrvata u Sloveniji odnosno priznavanja statusa Hrvata kao nacionalne manjine jer uz priznatu mađarsku i talijansku manjinu i nepriznatu etničku skupinu Srba, najveća su etnička skupina u Sloveniji. Pozivaju se i na pravo reciprociteta. Njihov status prema njihovim riječima im onemogućava aktivniji angažman u politici i tijelima slovenske države. S druge strane različitim dijasporskim praksama jačaju status

zemlje porijekla prvenstveno kulturnim i turističkim angažmanom što ima jaku promidžbenu stranu.

Učenje hrvatskog jezika kao bitnog markera etničkog identiteta projekt je u okviru hrvatske nastave u inozemstvu kojeg financira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH. Trenutno nastavu hrvatskog jezika i kulture pohađa 84 učenika. Uglavnom su to učenici do petog razreda osnovne škole i to djeca koja se nalaze u produženom boravku. U višim razredima opada interes, a i česta je praksa da učenici odustaju nakon samo godinu dana učenja.

Većina društava svjesna procesa asimilacije, poglavito u drugoj i trećoj iseljeničkoj generaciji, među ciljevima i motivima osnivanja društva nalaže potrebu za prenošenjem etničke kulture na potomke te privlačenje što većeg broja mladih pripadnika zajednice, a to je i jedina mogućnost opstanka etničke zajednice.

Literatura

- Ajša Vižintin, Marjanca, Malkoč, Marijo, »Dopunska nastava hrvatskoga jezika u Republici Sloveniji« u: *Dijasporski i nacionalnomanjinski identiteti: migracije, kultura, granice, države (zbornik s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 12. i 13. prosinca 2016. u Institutu za migracije i narodnost)*, Zagreb 2018.
- Bertoša, Miroslav, »Hrvatski etnički element u Koparskom primorju u doba Veneциje (XVI-XVIII. stoljeće)« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 29-43.
- Bičanić, Rudolf, *Ekonomска подлога хrvatskoga pitanja*, Zagreb 1938.
- Deutsch, Vlado L., »Hrvatsko-slovenske veze u reformaciji« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 73-76.
- Domini, Mirjana, Anić, Josip, »Hrvati u Sloveniji – migracijski procesi na slovensko-hrvatskim prostorima« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 127-138.
- Hrvatsko društvo Ljubljana, Spomenica, Knjiga spominov*, Ljubljana 2009.
- Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru, Spomen-knjiga 1990.- 2010.*, Maribor 2011.
- Ivanjko, Šime, »Organiziranost i položaj Hrvata u Sloveniji« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 255-265.
- Josipović, Damir, »Avtohtonost, etničnost, narodnost in definicija narodne manjštine« u: *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturnoški okvir za definicijo narodne manjštine v Republiki Sloveniji*, Ljubljana 2014., str. 9-34.
- Josipović, Damir, *Učinki priseljavanja v Slovenijo po Drugi svetovni vojni*, Ljubljana 2006.
- Josipović, Damir, Kržišnik-Bukić, Vera, *Slovensko-hrvaški obmejni prostor: etnične vzporednice med popisi prebivalstva po letu 1991.*, Ljubljana 2010.
- Klemenčič, Matjaž, Klemenčič, Vladimir, »Hrvati v Sloveniji glede na podatke popisov prebivalstva po Drugi svetovni vojni« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 139-162.
- Komac, Miran, »Model varstva narodnih manjšin v Sloveniji: potrebujemo opredelitev pojma narodna manjšina« u: *Zgodovinski, politološki, pravni in kulturnoški okvir za definicijo narodne manjštine v Republiki Sloveniji*, Ljubljana 2014., str. 167-201.
- Komac, Miran, »Varstvo „novih“ narodnih skupnosti v Sloveniji« u: *Razprave in gradivo*, sv. 43(2003), str. 6-33.
- Korunić, Petar, »Odnosi između hrvatskog i slovenskog naroda u prošlosti« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 15-27.
- Kržišnik-Bukić, Vera, »Narodnomanjšinsko vprašanje v Sloveniji po razpadu Jugoslavije: O družbeni upravičenosti priznanja statusa narodnih manjšin Albancem, Bošnjakom, Črnogorcem, Hrvatom, Makedoncem in Srbom v Republiki Sloveniji s predlogi za urejenje njihovega narodnomanjšinskega položaja« u: *Razprave in gradivo*, št. 56-57 (2008), str. 120-157.
- Kržišnik-Bukić, Vera, *Narodnostna sestava v obmejnem prostoru med Slovenijo in Hrvaško*, Ljubljana 1997.
- Kržišnik-Bukić, Vera, (ur.), *Slovensko-hrvaški obmejni prostor: življenje ob meji*, Ljubljana 1999..
- Mamić, Tino, *Hrvati v Kopru* (rukopis).
- Međimursko folklorno društvo Ljubljana Naših deset let 1997. – 2007.*
- Petrić, Hrvoje, *Pogranična društva i okoliš – Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*, Zagreb 2012.
- Pokos, Nenad, »Kretanje stanovništva i etnički sastav prigraničnog pojasa Republike Hrvatske i Slovenije« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 163-174.

- Prpa, Marko, »Pastoralna djelatnost među hrvatskim katolicima u Ljubljanskoj nadbiskupiji (i Sloveniji)« u: *Hrvati u Sloveniji*, Zagreb 1997., str. 387-401
- Zajc, Marko, *Gdje slovensko prestaje, a hrvatsko počinje*, Zagreb 2008.
- Zbornik: Dvadeset godina organiziranog djelovanja Hrvata na kulturnom, društvenom i vjerskom području u Dolenjskoj i Beloj krajini*, Novo Mesto 2012.
20. godina Hrvatskog kulturno umjetničkog društva Komušina, Škofja Loka 2012.

Tiskana građa

Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921. Sarajevo 1932.

Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931., Beograd 1938.

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (DZS), *Podaci za materinji jezik po banovinama i kotarevima za 1931. godinu*, šapirograf.

Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948. godine, knjiga IX, Stanovništvo po narodnosti, Beograd 1954.

Österreichische Statistik, 32. knjiga 5. svezak, Wien 1895.

Österreichische Statistik, 64. knjiga, 2. svezak, *Die Ergebnisse der Volkszaehlung vom 31. Dezember 1900 im Reichsräthe vertretenen Königreichen und Ländern*, Wien 1905.

Österreichische Statistik, Nova serija, 2. knjiga, 2. svezak, *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 21. Dezember 1910, Die Ausländer in den im Reichsräthe vertretenen Königreichen und Ländern*, Wien 1913.

Österreichische Statistik, I. knjiga, I. svezak, Beč 1882.

Popis stanovništva 1953., knjiga VIII, *Narodnost i materinji jezik, Podaci za srezove prema upravnoj podeli u 1953. godini*, Beograd 1959.

Popis stanovništva 1961., knjiga VI, Vitalna, etnička i migraciona obeležja, rezultati za opštine, Beograd 1967.

Statistične informacije, 18 statistika prebivalstva, 17. Julij 1992., št. 181, *Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev v Republiki Sloveniji, 1991-končni podatki, prebivalstvo po narodnostni pripadnosti*.

Tiskovine

Korijeni, br. 6 (ožujak 2012.)

Korijeni, br. 8, (svibanj 2013.)

Korijeni, sv. 3 (2010).

Korijeni, sv. 4 (2011.).

Žumberčan, glasilo Kulturno-umjetničkog društva Žumberak Novo Mesto, god. 24, br. 28, 12. 12. 2012.

Internetski izvori

www.mirovni-institut.si.

<http://hkd-velenje.si/povijest/>.

Biografije

ŠKILJAN, FILIP (1980.), Zagreb. Diplomirao je studij povijesti i arheologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2003. godine. Magistrirao je na temi Politički zatvorenici u logorima Stara Gradiška i Jasenovac 2006. godine, a doktorirao 2009. godine na temi Politička opredjeljivanja u Hrvatskom zagorju 1941. – 1945. Između 2003. i 2006. godine radio je u Spomen-području Jasenovac kao kustos zbirke fotografija, videomaterijala i digitalnih zapisa, a od 2008. godine predaje kao predavač-suradnik na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu izborni kolegij Balkanske zemlje u 20. stoljeću i Odabrane teme iz hrvatske povijesti

20. stoljeća. Od 2006. do 2010. radi kao voditelj Arhiva Srba u Hrvatskoj pri Srpskom narodnom vijeću. Od 2010. godine zaposlen je u Institutu za migracije i narodnosti kao znanstveni suradnik. Godine 2011. izabran je u zvanje docenta na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, a 2013. u višeg znanstvenog suradnika. Bavi se Drugim svjetskim ratom i nacionalnim manjinama u Hrvatskoj. Autor je više monografija i više izvornih znanstvenih radova, stručnih članaka i preglednih radova.

PERIĆ KASELJ, MARINA (1973.), Sinj. Diplomirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za sociologiju. Magistrirala na Sveučilištu u Zagrebu, na Fakultetu političkih znanosti „Komparativnu politiku“, a doktorirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju. Od 1999. godine zaposlena u

Institutu za migracije i narodnosti Zagreb kao asistentica, viša asistentica i znanstvena suradnica. Radila je na nekoliko projekata vezanih uz hrvatsko iseljeništvo, nacionalni identitet i transnacionalne migracije. Fokus njenog istraživanja su europske i prekoceanske migracije poglavito Hrvati u Južnoj Americi. Objavila niz znanstvenih i stručnih radova iseljeničke problematike.

Iz recenzija

Istraživanje na osnovu kojeg je napisan tekst je prije svega odraz gledanja hrvatskih doseljenika u Sloveniju prije 1991 i kasnije. Istraživanje pruža interesantan prikaz nastojanja Hrvata u Sloveniji, da se, uočavajući novu zbilju društvenog okruženja, počinju organizirati u različita hrvatska društva u kojima se okupljaju sa težnjom, da očuvaju jezik, tradiciju i kulturu. Autori istraživanja ukazuju na posebnosti assimilacije i integracije u slovensko društvo. (...) U osnovi tekst prikazuje genezu razvoja cjelokupnih odnosa, koji su nastali u prošlosti između Hrvata i Slovenaca osobito pograničnom područjima i nakon 1991. godine. (...)

Ovo istraživanje pokazuje i snagu ljudi, koji su se našli u Sloveniji zbog različitih okolnosti u novim uvjetima svjesni svojeg novog položaja i potrebe, da očuvaju vezu sa svojom matičnom domovinom, tradiciju i druge vrijednosti hrvatskog naroda.

Prof. em. dr. sc. Šime Ivanjko

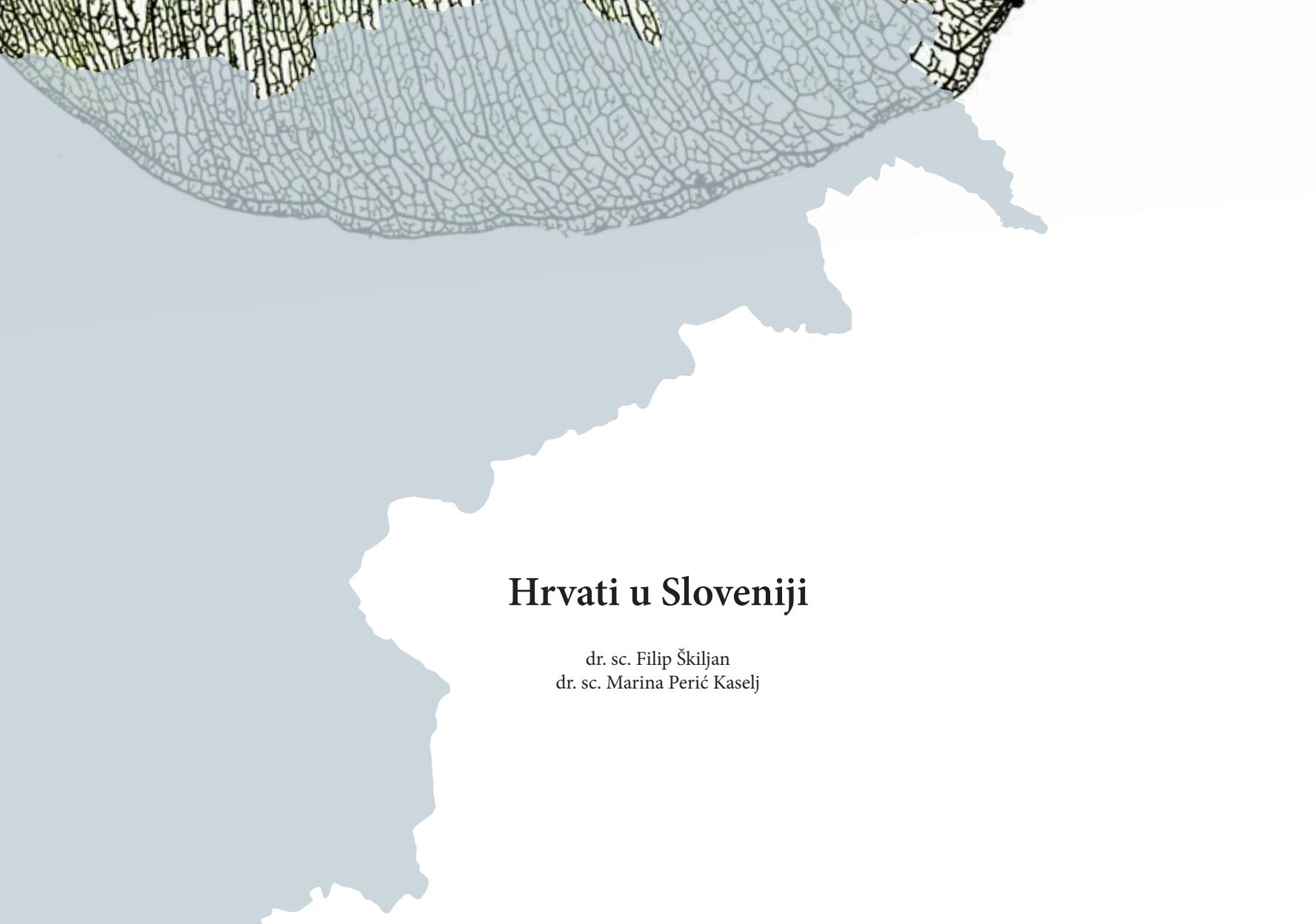
Monografija razmatra aktualnu tematiku položaja Hrvata u Sloveniji iz perspektive različitih disciplina i proizilazi iz hipoteze da su povijesne okolnosti bitno utjecale na kontinuitet i razvoj odnosa između slovenskog i hrvatskog naroda. Posebna kvaliteta monografije se ogleda u tome da se bavi objektivnim karakteristikama položaja Hrvata u Sloveniji, kao što su demografski podatci o njihovom broju u različitim povijesnim periodima, geografskoj distribuciji, političkoj participaciji i organiziranosti, kao i subjektivnom percepcijom pripadnika hrvatske etničke zajednice u Sloveniji. Posebni dio monografije analizira stavove i mišljenja kazivača, te donosi uvid u njihovu percepciju položaja, ističući prije svega njihov pogled na suživot i odnos slovenskog stanovništva prema njima, načinima za očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta kroz generacije i ocjenu promjena koje su nastale nakon što je uspostavljena nezavisnost Slovenije i Hrvatske. Prikupljeno gradivo ukazuje na utjecaj političkih događaja i općih trendova odnosa između dvije države na položaj i percepciju pripadnika

hrvatske etničke zajednice u Sloveniji. Autori se dotiču i otvorenog pitanja (ne)reguliranja položaja »novih« manjina u Sloveniji u okviru ostvarivanja evropskih manjinskih standarda, osobito provedbe medjunarodnih obveza i definiranja pravnog statusa hrvatske zajednice u Sloveniji.

dr. sc. Vera Klopčić

Uvod	5
<i>Rezultati popisa stanovništva – demografski pokazatelji</i>	6
<i>Poučavanje hrvatskog jezika u Sloveniji</i>	23
<i>Polustrukturirani dubinski intervjuji s pripadnicima hrvatske etničke zajednice u Sloveniji</i>	24
<i>Savez hrvatskih društava u Sloveniji</i>	24
Hrvatsko kulturno društvo Pomurje – Lendava	26
<i>Doseljavanje na područje Lendave</i>	27
<i>Život u Lendavi nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima</i>	30
<i>Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta</i>	31
Hrvatsko kulturno društvo Međimurje-Ljubljana	33
<i>Dolazak u Ljubljano</i>	34
<i>Život u Ljubljani nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima</i>	37
<i>Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta</i>	37
Hrvatska kulturna udruga Novo Mesto	38
<i>Dolazak u Novo Mesto</i>	39
<i>Život u Novom Mestu nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima</i>	41
<i>Dolazak u Velenje</i>	43
<i>Život u Velenju nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema doseljenicima</i>	44
<i>Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta</i>	45
Kulturno društvo Međimurje Velenje	47
<i>Dolazak u Velenje</i>	47
<i>Život u Velenju nakon osamostaljenja Slovenije i odnos Slovenaca prema Međimurcima</i>	49
<i>Čuvanje nacionalnog identiteta</i>	50
Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo Komušina – Škofja Loka	50
<i>Dolazak u Gorenjsku</i>	52
<i>Život u Gorenjskoj nakon početka rata u Bosni i Hercegovini i osamostaljenja Hrvatske, Slovenije i Bosne i Hercegovine</i>	53
<i>Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta</i>	54
Hrvatsko kulturno društvo u Mariboru	55
<i>Dolazak u Maribor</i>	56

Čuvanje nacionalnog identiteta	57
Hrvatsko kulturno-umjetničko, prosvjetno i sportsko društvo Istra Piran	58
Dolazak u Slovensko primorje	58
Život u Slovenskom primorju nakon početka rata u Hrvatskoj i osamostaljenja Hrvatske i Slovenije	60
Čuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta	61
Međimursko folklorno društvo Ljubljana	61
Dolazak u Ljubljjanu	62
Život u Ljubljani nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske i odnos Slovenaca prema Hrvatima u Ljubljani	64
Čuvanje nacionalnog identiteta	65
Dolazak u Novo Mesto	67
Čuvanje žumberačkog identiteta	68
Društvo Žumberčana i prijatelja Žumberka Metlika	68
Doseljavanje u Metliku	69
Žumberačko-belokranjski odnosi nakon uspostave neovisne Hrvatske i Slovenije	71
Čuvanje regionalnog žumberačkog identiteta	71
XIII. Hrvatsko društvo Ljubljana	72
Dolazak u Ljubljjanu	74
Život u Ljubljani nakon osamostaljenja Slovenije i odnos prema Hrvatima	75
Čuvanje nacionalnog identiteta	75
XIV. Društvo hrvatskih studenata u Sloveniji	76
<i>Zaključak</i>	78
<i>Literatura</i>	80
<i>Biografije</i>	82
<i>Iz recenzija</i>	83

Hrvati u Sloveniji

dr. sc. Filip Škiljan
dr. sc. Marina Perić Kaselj

